

VOJENSKÉ REFLEXIE

Vedecko-odborný časopis

ROČNÍK IV.
ČÍSLO 1/2009

AKADÉMIA OZBROJENÝCH SÍL
GENERÁLA MILANA RASTISLAVA ŠTEFÁNIKA

VJENSKÉ REFLEXIE

Akadémia ozbrojených síl
generála Milana Rastislava Štefánika

VJENSKÉ REFLEXIE

VEDECKO-ODBORNÝ ČASOPIS

ROČNÍK IV.
ČÍSLO 1/2009

AKADÉMIA OZBROJENÝCH SÍL GENERÁLA MILANA RASTISLAVA ŠTEFÁNICA
LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ, 2009

Redakčná rada / Editorial board / vedecko-odborného časopisu AOS od 1. júna 2009

Čestný predseda: brig. gen. Ing. Marián ÁČ, PhD., náčelník Vojenskej kancelárie prezidenta SR

Predseda: doc. Ing. Pavel BUČKA, CSc., prorektor pre vzdelávanie AOS GMRŠ

Členovia: brig. gen. doc. Ing. Miroslav KELEMEN, PhD., rektor AOS GMRŠ

plk. gšt. doc. Ing. Pavel NEČAS, PhD., prorektor pre vedu AOS GMRŠ

plk. gšt. Ing. Ján PŠIDA, Stála delegácia SR pri NATO/EÚ Brusel

Dr. Boleslav SPRENGL, rektor Wyzsa Szkola Bezpieczeństwa i Ochrony,
Warszawa

prof. Ing. Václav KRAJNÍK, CSc., prorektor pre vedu a zahraničné vzťahy
Akadémie PZ Bratislava

prof. Ing. Jozef HALÁDIK, PhD., prorektor pre vzdelávanie a rozvoj
Akadémie PZ Bratislava

Dr. h. c. prof. Ing. Marián MESÁROŠ, CSc., rektor VŠBM Košice

prof. Ing. Vladimír SEDLÁK, CSc., prorektor pre vedu a zahraničné vzťahy
VŠBM Košice

prof. nadzw. dr. hab. Stanisław ZAJAS, prorektor pre vzdelávanie AON,
Warszawa

genmjr. v. v. Ing. Rudolf ŽÍDEK, vedúci KNB AOS GMRŠ

doc. Ing. Radovan SOUŠEK, PhD., Univerzita Pardubice, ČR

plk. nawig. dr. inż. Marek GRZEGORZEWSKI, WSOSP Deblin, Poland

doc. Ing. Stanislav SZABO, PhD. mim. prof., LF TU Košice

doc. Ing. František ADAMČÍK, PhD., prodekan pre pedagogickú činnosť LF
TU Košice

plk. doc. Ing. Peter SPILÝ, PhD., vedúci Ústavu bezpečnosti AOS GMRŠ

Šéfredaktor: Mgr. Silvia CIBÁKOVÁ, AOS GMRŠ

Adresa redakcie/editorial board:

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika

Demänovská cesta č. 393

031 01 Liptovský Mikuláš

tel. +421 44 5549134, +421 960 423033, +421 960 423309, fax. +421 960 423036

e-mail redakcie/editorial board: pavel.bucka@aos.sk, silvia.cibakova@aos.sk

Časopis dostupný na internete: http://www.aos.sk/?page=cas_reflexie

Poslaním vedecko-odborného elektronického časopisu „VOJENSKÉ REFLEXIE“, je publikovanie teoretických prác príslušníkov a absolventov kariérnych kurzov AOS, ako aj spolupracovníkov a partnerov AOS doma aj v zahraničí, bezpečnostnej komunity Slovenskej republiky, v širokej škále problematiky bezpečnosti, obrany, ochrany, vzdelávania, výcviku, vojenskej a policajnej teórie a praxe. Príspevky sú publikované v slovenskom jazyku, českom jazyku, poľskom jazyku, anglickom jazyku a sú recenzované.

Názory a postoje prezentované v publikovaných príspevkoch nemusia byť v zhode so stanoviskom vydavateľa a redakčnej rady časopisu, ale za ne zodpovedajú autori.

OBSAH

CONTENTS

SLOVO NA ÚVOD

doc. Ing. Pavel BUČKA, CSc., prorektor pre vzdelávanie

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika 6

HISTORY OF THE MILITARY HIGHER EDUCATION REFORM IN HUNGARY

Prof. Col. Klára Siposné KECSKEMÉTHY Ph.D.,

vice-president for educational affairs,

Zrínyi Miklós National Defense University, Budapest..... 7

NEW NATO'S COMMAND STRUCTURE

Assoc. prof. Eng. Pavel BUČKA, CSc., vice-rector for education

Prof. Eng. Miroslav ŽÁK, DrSc.

Chief of Operation management Group, Management Department

Armed Forces Academy of General Milan Rastislav Štefánik..... 18

TRANSFORMÁCIA OZBROJENÝCH SÍL

genmjr. v. v. Ing. Rudolf ŽÍDEK

Ústav bezpečnosti

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika..... 32

PRIVATIZÁCIA VOJENSKÝCH A BEZPEČNOSTNÝCH AKTIVÍT? ČINNOSŤ SÚKROMNÝCH VOJENSKÝCH A BEZPEČNOSTNÝCH SPOLOČNOSTÍ A ICH MOŽNÝ DOPAD NA ZÁKLADNÉ FUNKCIE ŠTÁTU

Ing. Soňa JIRÁSKOVÁ,

Katedra manažmentu, Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika

brig. gen. doc. Ing. Miroslav KELEMEN, PhD.

rektor Akadémie ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika

prof. Ing. Jozef HALÁDIK, PhD.

prorektor pre vzdelávanie a rozvoj Akadémie PZ Bratislava..... 41

VOJENSKÉ REFLEXIE

ASYMMETRIC WARFARE: THE SLOVAK PERSPECTIVE

Col. Petr FAJMON

Col. Jan BUJŇÁK

National Security Course

Mária LÖRINCZOVÁ, M.A.

Security Institute,

Armed Forces Academy of General Milan Rastislav Štefánik..... 50

PROLIFERÁCIA ZHN A MOŽNÝ PRÍSPEVOK SLOVENSKEJ REPUBLIKY K JEJ ELIMINÁCII

plk. Ing. Petr FAJMON

plk. Ing. Kamil JURKOVIČ, PhD.

Kurz národnej bezpečnosti

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika..... 66

ŽIVOTNÝ CYKLUS VOJENSKÝCH JEDNOTIEK

plk. Ing. Ivan PACH

Kurz národnej bezpečnosti

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika..... 82

DOZOR NAD KVALITOU AKO FORMA VYKONÁVANIA ŠTÁTNEHO OVEROVANIA KVALITY

Ing. Luboš SOCHA, PhD.

Katedra manažmentu a leteckej prevádzky

Letecká fakulta, Technická univerzita Košice..... 97

NÁVRH PRÍPRAVY DOKTORANDOV PRE MEDZINÁRODNÚ BEZPEČNOSŤ, NÁRODNÚ BEZPEČNOSŤ A BEZPEČNOSTNÉ MANAŽÉRSTVO V RÁMCI SPOLOČNÉHO DOKTORANDSKÉHO ŠTUDIJNÉHO PROGRAMU

brig. gen. doc. Ing. Miroslav KELEMEN, PhD.

prof. PhDr. Beata KOSOVÁ, CSc.

Dr. h. c. prof. Ing. Marián MESÁROŠ, CSc. 118

SLOVO NA ÚVOD

Vážení čitatelia,

časopis Vojenské reflexie má za sebou tri ročníky svojej existencie. Prvé číslo nového ročníka, ktoré máte k dispozícii, vzniklo po zlúčení dvoch akadémií, Národnej akadémie obrany maršala Andreja Hadika a Akadémie ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika. Od tohto čísla sa Vojenské reflexie rozšíria o problematiku vojenského štúdia z oblasti manažmentu, humanity, elektroniky, informatiky, strojárstva, ekonomiky a ďalších oblastí. Každá má svoje špecifiká, a preto aj jednotlivé články vo Vojenských reflexiách isto obohatia budúce periodiká a budú prínosom pre obidve strany.

V dnešnej dobe je veľmi dôležité, aby si študenti, ale aj učitelia rozšírili svoje vedomosti a získali tak lepší rozhľad nielen zo študovanej problematiky, ale poznali aj iné, možno aj zaujímavejšie odborné témy a problematiky, ktoré môžu obohatiť a možno aj zmeniť ich názor na danú problematiku.

V našom vedecko-odbornom časopise prezentujú svoje články erudovaní odborníci, ktorí danému problému rozumejú a svoje nové poznatky v ňom prezentujú, ako zo stránky teoretickej, tak i praktickej. Veľmi dôležitým aspektom článku je, ako sa daný problém dá využiť v praxi tak, aby bol prínosom pre reálne využitie a skvalitnenie práce. Budem rád, keď každé ďalšie vydanie časopisu bude pre každého z nás obohatením vedomostí.

Nasledujúce číslo Vojenských reflexií prináša čitateľom zaujímavé príspevky z oblasti ozbrojených síl, vzdelávania, ekonomiky a ďalšej aktuálnej problematiky bezpečnosti a obrany.

Vážení čitatelia, záverom mi dovoľte poďakovať Vám za doterajšiu priazeň a verím, že Vás toto číslo zaujme zaujímavými informáciami a podnetnými myšlienkami. V mene členov redakčnej rady Vám prajem príjemné čítanie.

doc. Ing. Pavel BUČKA, CSc.
predseda redakčnej rady

HISTORY OF THE MILITARY HIGHER EDUCATION REFORM IN HUNGARY

Prof. Col. Klára Siposné KECSKEMÉTHY Ph.D.

Vice-president for Educational affairs,
Zrínyi Miklós National Defense University,
Budapest

ABSTRAKT

The Hungarian higher level officer training and education celebrated its 200th anniversary in 2008. The Hungarian military higher education followed its own road since its transformation. Through various phases of horizontal and vertical integration the separately functioning military higher education institutes were united. The Zrínyi Miklós National Defence University is the only institute of military higher education in Hungary, where the high level training of professional military officers and civilian experts is conducted. Between the most important elements of each nation's armed forces are the preparedness, education and training of its personnel. Zrínyi Miklós National Defence University is a honourable and forward-thinking institution with its valuable traditions, which is able to meet the demanding requirements of the 21st century.

Keywords: Hungarian military higher education, Higher Education Act, integration, Bologna process, multi-cycle system of education, quality assurance

“Change has a considerable psychological impact on the human mind. To the fearful it is threatening because it means that things may get worse. To the hopeful it is encouraging because things may get better. To the confident it is inspiring because the challenge exists to make things better.”

King Whitney Jr.

The Hungarian higher level officer training and education celebrated its 200th anniversary in 2008. Today the Zrínyi Miklós National Defence University is the only institute of military higher education in Hungary, where the high level education of professional military officers and civilian experts is conducted. Our university is also an acknowledged research centre in the field of military sciences and military technical sciences.

VJENSKÉ REFLEXIE

Zrínyi Miklós, founder of Hungarian national military science, more than 356 years ago in his work *Vitéz hadnagy*, was the first one to draw attention to the importance of the knowledge of command, control, and management in the education of commanders. The politician, poet, warlord, emphasized that in military education, in the process of becoming a leader studying, achieving mastery of valiancy, and experiencing leadership have to have equal roles. Zrínyi laid emphasis upon the training of leaders, studying, and acquiring theoretical knowledge.¹

After the collapse of the Warsaw Pact Hungary's search for security made NATO orientation a top priority. As a conclusion, western-type strategies, doctrines, and procedures were used in order to improve national defense. There have been fundamental political, economic, and social changes in Hungary. Naturally they have had their impact on the armed forces, Hungarian Defense Forces (HDF), Border Guard², as well as every armed and law enforcement agency. The higher education of Hungary was greatly affected too. The tasks of the democratization, transformation and modernization of the military evolved in long political and professional disputes. Political decisions were made about the building of an army that accepts civilian control, where the officer is a citizen in uniform, who undertakes professional and personal development, and is dominated by professionalism. In order to create a modern army a new education was necessary.

From 1967 officer training schools of the armed forces were acknowledged as military colleges and from 1985 Zrínyi Miklós Military Academy was an institution with university rights. Before 1996 three separate military colleges (Kossuth Lajos Military College in Szentendre; Air Force College in Szolnok; and Bolyai János Military Technical College in Budapest) and one military academy (Zrínyi Miklós) functioned. The colleges were subordinated to the Head of education institutions of HDF then to the Chief of Personnel of HDF. The Military Academy was subordinated to the Chief of the General Staff.

Debates concerning the changes and the reform of higher education centered around a number of problems and levels. On a political level the question was whether military higher

---

¹ "Having a brave heart without fear is not the commander's greatest pride. His pride is not only fighting but more broadly the managing of an army." In: Zrínyi Miklós *Összes művei*, 1-2, kiad. Csapodi Csaba, Klaniczay Tibor, Bp., Szépirodalmi, 1958. Brave lieutenant, *The Prosaic Works of Miklós Zrínyi* (Editor: Tibor Klaniczay, Sándor Iván Kovács). Zrínyi Publishing Company, Budapest, 1985 p. 157.

² From January 1, 2008 Border Guard integrated into Ministry of Interior.

education should be a part of the civil education system or should it stay within the military and only provide military professional education. On professional level the centre of the problem was the modernization of the education and training.

Since 1992, the Ministry of Defense has paid particular attention to the transformation of military higher educational system. The transformation began in 1992 when we joined the government program “Renewal of Hungarian Higher Education Until 2000”. The transformation was urgent because our institutional system did not coincide with the provisions of the Higher Education Act regarding legal, financial, and personal points of view. As a result of restructuring of the Hungarian Defense Forces the demand for new officers was declining, at the same time, the quality of education was to be raised. Higher Education Act abolished the separation of military higher education as it created the legal framework for unified Hungarian higher education.

In the beginning of the 1990s there was a difference of opinion regarding the reform of military higher education between the General Staff and the leadership of the Ministry of Defense. The Ministry wanted to join the civilian educational reform of democratic changes and civilian control, and wished to implement military university reform according to the Higher Education Act while keeping the necessary military characteristics. The military command wanted to keep military institutions under its own subordination and control.

A number of problems emerged during the debates - just to name a few: future place of the military students in the military staff; subordination and co-operation with military units; gradual training adaptation to the military special course system; service relation of the officers teaching at military institutions; and General Staff's ability to enforce its requirements in education. In reality the dispute was about the right of control and the subordination of military education institutions. It was hard to accept the exclusion of military education institutions from the force structure, placing them under the direct control of the minister of defense, changing the complete system of supervision, management and operation, and specially adapting it to the requirements of the Higher Education Act. Military higher education became part of civil education. This was the only way to achieve the acknowledgement of military and professional qualification by civil society, and to create the unity of Hungarian higher education. Not only military and defense education institutions had to go through such adaptation process, but also the non-state owned institutes of higher education (private, ecclesiastic), too.

In 1993 the Act on Higher Education³ was created. It declared the creation of a unified Hungarian higher education system and determined the general requirements of the educational institutions. The new law placed all universities and colleges under the control of the Minister of Education, determined a unified system of requirements of the education and the teachers, strengthened the institutional autonomy, stated the rights of students, universities were given back the right to give scientific degrees and it regulated the functions and management of educational institutions.

Despite the fact that military institutions had already functioned⁴ as state acknowledged higher educational organizations, the new regulations, rewrote the complete content and system of military educational institutions.

The main constitutional, functional and educational changes were the following:

1. The outer and inner control of the institutions, the form, the content and the organization had to be changed. The requirements of the university/college status were specified by the law and acknowledged by the Parliament, the Government, the Higher Education and Scientific Council, and the Hungarian Accreditation Committee. This way the phases of acknowledgement, classification, and acceptance were executed on a higher level and with professionalism. Concerning some special professional questions regulated by the law, military educational institutes were directly supervised by the Minister of Defense. The control of the institutes was placed in the hands of the university/college councils.

In order to create the legal conditions concerning the functioning and management of military institutes the orders were completely revised. Instructions and decrees were elaborated according to the new regulations of the law, and the normative regulations were repealed at a lower level (commander of the HDF, chief of service and arms level). The university/college councils and the management of the institutes were elected and the necessary professional management associations were formed (Council of Scientific Degrees, Habilitation Committee, Students Union), new regulations, documents necessary for institutional-functional autonomy were elaborated. The new order of selection, promotion of university/college teachers was created.

---

³ LXXX Act on Higher Education 1993

⁴ From 1967 officer training schools of the HDF function as military colleges and from 1985 Zrínyi Miklós Military Academy is an institution with university rights.

2. The complete system of training had to be reformed according to the training levels, qualification requirements, and curricula specification of the law. The educational system had to be reorganized in to branches and programs, the field of education had to be redefined, and structure had to be created (college, university, post-gradual and scientific education).

3. Educational institutions with the exemption of a few characteristics had to identify with the organizational models of civilian higher education. A number of elements had to be adopted that had not been present in military colleges and academies before. University/college branches were established, the Student's Board became institutional, military educational institutions took part in the work of the Hungarian Rector's Conference, Conference of College Directors, and Hungarian Accreditional Committee. The university/college councils accepted the student's representation, the inner and outer educational and scientific relations were rebuilt, the admission procedure, the order of education and of exams, the scientific training and the order of receiving a degree, were changed as well as the educational possibilities of foreign students.

Military educational institutions became independent, autonomous legal entities, they were supervised by the Minister of Defense through deputy secretary (ies) of state, and the Education and Science Department of MoD.⁵

A major question in the dispute about the reform of military higher education was the "what and how to teach". There was a relative agreement that the reformed officer training has to take the changed political and national security situation in consideration. The building of an army that was ready for international co-operation became a priority.

A number of other requests were taken in consideration during the modernization of the training: the standards of education improved, as a consequence of the improvement of military techniques, the division of labor and specialization quickened, the acquired knowledge, and the use of modern technology in all fields of the military grew quickly. New education had to represent a new type of professionalism that was capable to connect knowledge with historical national symbols and moral traditions, and to provide the necessary human and organizational effectiveness.

---

⁵ Education and Science Department functioned during 1993-2004, then integrated into Human Policy Department, which seized to exist in 2005.

VJENSKÉ REFLEXIE

The debates concerning the new content of the education and the structure had changing intensity and were differentiated. Opinions differed about what kind of knowledge was necessary in order to acknowledge training requirements. There were severe disputes and resistance about the change of the traditional education structure, about the establishment of new faculties and departments, refreshing of the content of the subjects, programs, curricula, and involving modern military discipline in the education. The different pursuits, the lack of co-operation between the education institutes, the adherence to the old form and content of the training slowed down the process.

The most heated debates during the reform were about the change, reorganization and integration of the organizational, institutional structure. By the beginning of the 1990s it became clear that the inherited education capacity and infrastructure was too large and uneconomical for the smaller but more modern military forces. The modification of the education system began step by step. The basis of the reorganization was the new and flexible education system that together with the number of students, basically determined the tasks of the training: the building of an institution system; the number of full time teachers and employees; the educational, sport, cultural and social infrastructure; and the capacity of the establishments. During the structural reform we kept in mind the declared mission, functions, ability of the institutions and their relation to the armed forces. Another important consideration was the institutional structure – as a part of the democratization and civil control process – which had to fulfill the requirements and the need for experts in the civilian defense sector.⁶ It had to be reflected in educational organization, control, finance and operation. Continuing the reform, an important point of view was the functioning of the new type of higher education: the creation of a self directing, self governing system; the establishment of new co-operative relationship with the supervising institutions and the "customers"; the need for structural changes as a consequence of the independent financial management; and the organization of international relations. Reform was difficult - the origin of the disputes was that these tasks had to be correlated to the accreditation (according to the Act on Higher Education, all higher education institutes have to be accredited by the year 2000). The necessary educational and functional effectiveness had to be reached through the quick enforcement of the requirements.⁷

---

⁶ Conference on civil-military relations, 1997, September 15-17. Budapest

⁷ Szenes Zoltán: Military Education Reform and Defence Management Studies in Hungary, 1997. manuscript p. 25.

Vojenské REFLEXIE

In the first phase of transformation the three separately functioning military higher education institutes were united in September 1996. On 1st September 1996 the institutes of military higher education was withdrawn from the structure of the Hungarian Defence Forces. The Zrínyi Miklós National Defence University was established and it included the former Zrínyi Miklós Military Academy, Kossuth Lajos Military College, and Szolnok Air Force College. National Defense University with two university (Military Science and the Faculty of Leadership) and two college faculties was created.⁸ The University took over the campuses of the former statutory institutes (in Budapest, Szentendre, and Szolnok). Engineer, logistic and finance officers were educated at the Military Technical College named after Bolyai János, which remained independent. In the second phase of the transformation the vertical integration of the National Defense University was carried out: the college and university faculties joined; National Defense University was created, and was more effective and functioned according to the civilian higher education model. On 1st September 1997 the independent college faculties were integrated into the structure of university faculties. The newly- established Air Force Institute, along with the integration of the Military Language Training Centre and Institute for Strategic Defence Studies further improved the training conditions at the University.

The vertical integration of the National Defense University and the Bolyai János Military Technical College was successfully accomplished in 1999, first as college faculty. In 2001 another – and so far final – integration process was done; two faculties (military science, military technical) were created. In February 2002 the Military Science PhD School and Military Technical PhD School were accredited by the Hungarian Accreditation Committee.⁹

On 1st September 2004 the academic year started with education in two university faculties – Kossuth Lajos Faculty of Military Science and Bolyai János Military Technical Faculty –

---

⁸ Czékus János: A katonai felsőoktatás modernizációja. = *Hadtudomány*. 6. 1996. 3. 3-19., Szenes Zoltán: A katonai felsőoktatás átalakításának koncepciója. = *Hadtudomány*. 6. 1996. 3. 20-25.

⁹ No university can exist without qualified teachers with scientific degrees. Our university has PhD Schools of Military Science and PhD School of Military Technical Sciences. Fields of science at the PhD School are: security studies, ground forces operational theory; Air operational theory; theory of engineer support; defence information technology and communication, law enforcement, military history; defence economics; military psychology and sociology; human resource management; interpersonal communication; intelligence and national security; military geography; geo-information support; NBC protection; defence law. Fields of science at the PhD School of Military Technical Sciences are as follows: military technological infrastructure; military technology; defence electronics; environment security and disaster relief; military transportation system-technology; topography and geo-information; security technology; defence administration.

established through the integration of Bolyai János Military Technical College Faculty and Faculty of Management and Leadership.

Different integration concepts (horizontal, vertical, complete integration) were chosen that provided flexibility (accredited college basic training, college graduate education, college special complementary training, basic university education, supplementary basic university education, postgraduate education, defense professional training, scientific education) in a structure and functional framework that was easily navigated. As a result of the reform a modern multi-disciplinary National Defense University was created that fits in the framework of civil higher education, fulfils defense requirements, and possesses effective educational and functional structure and growing resources.

The modernized educational and training system didn't change the two level college and university qualification at the National Defense University. Young officers, after receiving their college degree, served years in different units and having the quality requirements (a college degree graded good and the foreign language knowledge at an intermediate level) had the possibility to return to the university and complete their special professional education in the form of supplementary basic university education. The introduction of the credit system allowed officers to take part in civilian higher education. The university changed to a single degree education, its graduates received a state acknowledged military degree (earlier military education institutions provided dual qualifications, military and civilian degree). At the Bolyai János Military Technical College the students received a dual degree (officer engineer, officer economist).

Civilian education methods had many options (the free choice of subjects, the possibility to join civilian education, the introduction of the credit system, and the methods of maintaining quality) and were used with greater intensity. Education, administration, and methods of control of education was changed through new educational - organization procedures.

Bologna process

Within the framework of the Bologna Process the gradual transition from a pre-Bologna higher education system resulting in university-level or college-level degree to a higher education system based on three consecutive cycles (multi-cycle educational and training system) started in 2004 in Hungary. The aims of the Bologna Process are as follows: creation

of the European Higher Education Area, recognition of diplomas and certificates, developing of the comparable educational system and unified credit transfer system, and cooperation in European higher education quality assurance.

The consecutive training cycles of the higher education leading to a higher education degree are Bachelor course, Master course, and Doctorate course. Higher education institutions apply a credit system based on the European Credit Transfer System.

The establishment and operation of higher education institutions are regulated by the 2005 new Higher Education Act. Operating within the legal framework of the Act, Hungarian higher education institutions are autonomous, state-recognized, state or non-state (church or private) institutions. There are two types of higher education institutions, *egyetem* (university) and *főiskola* (college), both may offer courses in all three cycles. A higher education institution may launch Bachelor and Master Courses after having obtained the expert opinion of the Hungarian Accreditation Committee, and following the central registration of the given course. In the case of each Bachelor and Master course, the law determines the program and graduation requirements, whose acquisition is the precondition for the diploma to be awarded in the given program.

It is the task of the Hungarian Accreditation Committee of Higher Education to authorize and assess the quality of education and scientific activities of the higher education institutions. Every eight years the Hungarian Accreditation Committee of Higher Education examines the institutions accreditation requirements for a field of study, discipline of science, and lecturers and infrastructure. The assessment also extends to examine the adequacy of the institutional quality development scheme. Within the framework of accreditation program, the Hungarian Accreditation Committee examines the institutional program curricula, the fulfillment of program and graduation requirements, as well as the adequacy of the lecturers' qualifications and the quality of the infrastructure in respect to the given program.

Parallel with the horizontal and vertical transformational changes our University also joined the Bologna Process, aimed at the establishment of a unified European Framework of Higher Education, which allows an easier comparison and consequently the recognition of qualifications obtained in multi-cycle training structures throughout Europe. In the 2005-2006 academic year the Zrínyi Miklós National Defence University founded and launched

specialisations in basic education¹⁰, and thus it was the first university in Hungary which met the international requirements for higher education.¹¹

The Zrínyi Miklós National Defence University places special emphasis on maintaining its foreign relations, which include relations and co-operation with our Hungarian and foreign Counterparts at both formal and informal levels, on the ensuring of various services and the presentation of the wide-range of activities conducted at the University in the interests of the nation.

* * *

The Hungarian military higher education followed its own road since its transformation. The organizational framework and contents of the military education system is integrated with the national civil and the foreign military-defense education.

The mission is to educate and train such professional officers who are capable to work according to the requirements of the military, defense, national security, and civilian political defense sectors, making use of their modern balanced knowledge of military studies, management, social, natural and technical sciences, have practical skills and STANAG language exam. National Defense University educates not only the military staff and elite, but also the complete national defense sphere through differentiated, open-minded and professional complexity.

Zrínyi Miklós National Defence University turned into reality the vision of Lázár Mészáros¹² of the establishment of a single and unique training institution that conducts the education of “practical and scientific individuals”.

---

¹⁰ Fields of education: security and defence policy; correctional institution officers; national security; border administration and protection leadership; military leadership, mechanical engineering; transport engineering; defence administration; financing and accounting; military and security technology; security technology and fire protection

¹¹ The Kossuth Lajos Military Science Faculty prepares experts in the field of national defence and military in five accredited BSc degree courses, in order to meet the specific requirements of the defence sector, particularly those of the Ministry of Defence. Faculty's mission is to prepare cadets for their successful professional career and to deal with the requirements of life-long learning articulated by the demands of our era and society. Fields of BSc training at the Faculty are as follows: security and defence policy; correctional institution officers, national security; border administration and protection leadership; military leadership. The Bolyai János Military Technical Faculty prepares officers in the field of military and security technology; military economics BSc; military economics basic training; military logistics; or defence leadership and system organisation. The faculty conducts BSc training in the following fields: mechanical engineering; transport engineering; defence administration; financing and accounting; military and security technology; security technology and fire protection.

¹² Hungarian minister of defence during the 1848 Revolution and War of Independence

V^oJENSKÉ REFLEXIE

Between the most important elements of each nation's armed forces are the preparedness, education and training of its personnel. In a few words it is the intellectual and practical value and potential. The basic scene of the creation and increase of that intellectual potential are the educational institutions – military and civil, internal and international ones, places and assignments of service, where one could get the necessary skills. No other means or ways can one obtain practical knowledge and skills. No single nation can maintain military higher educational institutional system, which provides the most perfect, and highest level education for all branches of the armed forces and works effectively and rationally. Thus it is obvious that they make use of other nation's educational potentials and possibilities. By means of foreign education we can get in direct touch with other – allies and partner countries – nation's military culture, and life. Knowledge and experience acquired in foreign educational institutions, in multinational staff, in missions are indispensable conditions for the interoperability of the mind, the so called human interoperability. Therefore the Zrínyi Miklós National Defence University places special emphasis on maintaining its foreign relations, which include relations and co-operation with our Hungarian and foreign counterparts at both formal and informal levels, on the ensuring of various services and the presentation of the wide-range of activities conducted at the University in the interests of the nation.

The Zrínyi Miklós National Defence University is the only institute of military higher education in Hungary, where the high level training of professional military officers and civilian experts is conducted. Our university is also an acknowledged research centre in the field of military sciences and military technical sciences.

Zrínyi Miklós National Defence University is a honourable and forward-thinking institution with its valuable traditions, which is able to meet the demanding requirements of the 21st century.

NEW NATO's COMMAND STRUCTURE

Assoc. prof. Eng. Pavel BUČKA, CSc.

Prof. Eng. Miroslav ŽÁK, DrSc.

Vice-rector for Education, the Armed Forces Academy of gen. M. R. Štefánik

Chief of Operation management Group, Management Department

ABSTRACT

At the meeting on 12 June 2003, Alliance Defence Ministers agreed on the design of a new streamlined military command structure. NATO's military command structure was reorganized and structure was reduced from 78 headquarters to 20 with two Strategic Commanders, one for the Atlantic and one for Europe. The former Allied Command Europe became the Allied Command Operations. The Supreme Allied Commander Europe and his staff at the Supreme Headquarters Allied Powers Europe situated in Mons, Belgium are responsible for all Alliance operations, including those previously undertaken by SACLANT. A new functional command, Allied Command Transformation was established to take responsibility for promoting and overseeing the continuing transformation of Alliance forces and capabilities. Allied Command Transformation, with its headquarters in Norfolk in USA replaced the Allied Command Atlantic having an entirely different purpose, structure and rationale.

Keywords: NATO, command structure, SACEUR, Allied, Transformation command, Supreme Allied Commander.

1. INTRODUCTION

In the London Declaration of July 1990, Heads of State and Government NATO nations called for a process of adaptation with the changes that were reshaping Europe. This was a decisive turning point in the history of the Alliance and led to the adoption of the new Alliance Strategic Concept in November 1991, reflecting a broader approach to security. This in turn led to NATO's Long Term Study to examine the Integrated Military Structure and put forward proposals for change to the Alliance's Force Structures, Command Structures and Common Infrastructure. NATO's Military Committee proposed a new military command structure to Defence Ministers on 2 December 1997.

VJENSKÉ REFLEXIE

At the Prague Summit in November 2002, the Alliance Heads of State and Government agreed to further strengthen NATO's ability to meet the new threats and security challenges of the 21st century.

At the meeting on 12 June 2003, Alliance Defence Ministers agreed on the design of a new streamlined military command structure. It is leaner, more flexible, more efficient, and better able to conduct the full range of Alliance missions.

NATO's military command structure was reorganized with a focus on becoming leaner and more efficient, focusing one Strategic Command, Allied Command Transformation (ACT), on Transforming NATO and focusing the other Strategic Command on NATO's Operations [Allied Command Operations (ACO/SHAPE)].

Military command structure was reduced from 78 headquarters to 20 with two Strategic Commanders, one for the Atlantic (has responsibility for transformation), and one for Europe (has all operational responsibility).

2. ALLIED COMMAND OPERATIONS (ACO/SHAPE)]

The former Allied Command Europe (ACE) became the Allied Command Operations (ACO). The Supreme Allied Commander Europe (SACEUR) and his staff at the Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE) situated in Mons, Belgium are responsible for all Alliance operations, including those previously undertaken by SACLANT.

SHAPE Emblem

The operational level was reduced in headquarters. In total there remain 10 headquarters: one at strategic level, three at operational level and six at component level. This was an approximate 40% reduction, (on top of the 70% reduction in the previous Command Structure review in 1999).

SHAPE is organised using the "J-Structure" organizational approach, this is the same system as used by the majority of Alliance Armed Forces and all the NATO subordinate commands. The J- Elements cover all of the Combat Operating and Support areas. "J" stands for "joint" and means within NATO that people from the 3 core services Army, Air Force and Navy are working together planning and conducting "joint" (land, maritime and air) operations and missions.

VJENSKÉ REFLEXIE

There are nine Joint-staff branches:

- J-1 Manpower & Personnel
- J-2 Intelligence
- J-3 Operations
- J-4 Logistics
- J-5 Plans & Policy
- J-6 Communication & Information Systems (CIS)
- J-7 Training & Exercises
- J-8 Budget & Finance
- J-9 Civil-Military Co-operation (CIMIC)

2.1 Strategic level

At the strategic level, there is only one command with operational responsibilities, Allied Command Operations commanded by the Supreme Allied Commander Europe (SACEUR). It performs the operational duties undertaken until this change by Allied Command Europe and Allied Command Atlantic. SACEUR continues to be dual-hatted as Commander US European Command.

The Supreme Allied Commander Europe SACEUR is one of the two strategic commanders for NATO, he is a United States (US) Flag or General officer and he leads Allied Command Operations.

2.2 Operational level

Allied Command Operations, with its headquarters, SHAPE, near Mons, Belgium, is responsible for all Alliance operations. The levels beneath SHAPE are significantly streamlined, with a reduction in the number of headquarters. The operational level consists of two standing Joint Force Commands (JFCs) one in Brunssum, the Netherlands, and one in Naples, Italy - which can conduct operations from their static locations or provide a land-based Combined Joint Task Force (CJTF) headquarters and a robust but more limited standing Joint Headquarters (JHQ), in Lisbon, Portugal, from which a deployable sea-based CJTF HQ capability can be drawn.

2.3 Component/tactical level

The component or tactical level consists of six Joint Force Component Commands (JFCCs), which provide service-specific - land, maritime, or air - expertise to the operational

level. Although these component commands are available for use in any operation, they are subordinated to one of the Joint Force Commanders. For the Joint Force Command in Brunssum, there are an Air Component Command at Ramstein, Germany; a Maritime Component Command at Northwood in the United Kingdom; and a Land Component Command at Heidelberg, Germany. For the Joint Force Command in Naples, there are an Air Component Command at Izmir, Turkey; a Maritime Component Command in Naples; and a Land Component Command at Madrid, Spain.

In addition to these component commands, there are four static Combined Air Operations Centres (CAOCs) - in Uedem, Germany; Finderup, Denmark; Poggio Renatico, Italy; and Larissa, Greece; and two deployable CAOCs - in Uedem and Poggio Renatico. As the deployable CAOCs need to exercise their capability to mobilise and deploy, the current facilities at Torrejon Air Base in Spain is the primary site for training and exercising in that region. A small NATO air facility support staff is stationed at Torrejon to support this capability.

2.4 The Supreme Allied Commander Europe Goals

The primary task of SACEUR is to contribute to preserving the peace, security and territorial integrity of Alliance member states. Should aggression occur, or be considered imminent, SACEUR, as Supreme Commander, is responsible for executing all military measures within his capability and authority, to demonstrate Alliance solidarity and preparedness to maintain the integrity of Alliance territory safeguard freedom of the seas and economic lifelines, and to preserve or restore the security of his Area of Responsibility (AOR).

SACEUR conducts military planning, including the identification and requesting of forces required for the full range of Alliance missions, which include the promotion of stability, contribution to crisis management and provision for effective defence. He makes recommendations to NATO's political and military authorities on any military matter which might affect his ability to carry out his responsibilities. SACEUR has direct access to national Chief of Staff and may communicate with appropriate national authorities, as necessary, to facilitate the accomplishment of his missions.

Like the Chairman of the Military Committee, the Supreme Allied Commander Europe, also has an important public profile and is the senior military spokesman for the Supreme

VJENSKÉ REFLEXIE

Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE). Through his own activities and those of his public information staff he maintains regular contacts with the press and media and undertakes official visits within NATO countries and in the countries with which NATO is developing dialogue, cooperation and partnership. He is also responsible for developing military contacts with NATO's PfP Partners.

On 14 July 2006, NATO approved the nomination of General Bantz John Craddock, US Army, to succeed General Jones. His nomination was confirmed by the US Senate on 29 September 2006, and he took command on 7 December 2006.

General Bantz John Craddock is the Supreme Allied Commander, Europe (SACEUR) and the Commander of the United States European Command (COMUSEUCOM). From the Supreme Headquarters Allied Powers Europe, Mons, Belgium, General Craddock leads Allied Command Europe (ACE), comprising NATO's military forces in Europe. The mission of Allied Command Europe is to preserve the peace, security, and territorial integrity of the NATO member nations in Europe.

As COMUSEUCOM, General Craddock commands five US components: US Army in Europe, US Navy in Europe, US Air Forces in Europe, US Marine Forces in Europe and Special Operations Command in Europe. The European Command's mission is to support and achieve US interests and objectives throughout 93 countries in Central and Eastern Europe, Africa and portions of the Middle East.

General Bantz J. Craddock (USA)
SACEUR 7.12.2006

General Sir John McColl KCB CBE
Deputy SACEUR 1.10.2007

General Karl-Hein Lather
Chief of Staff 13.9.2007

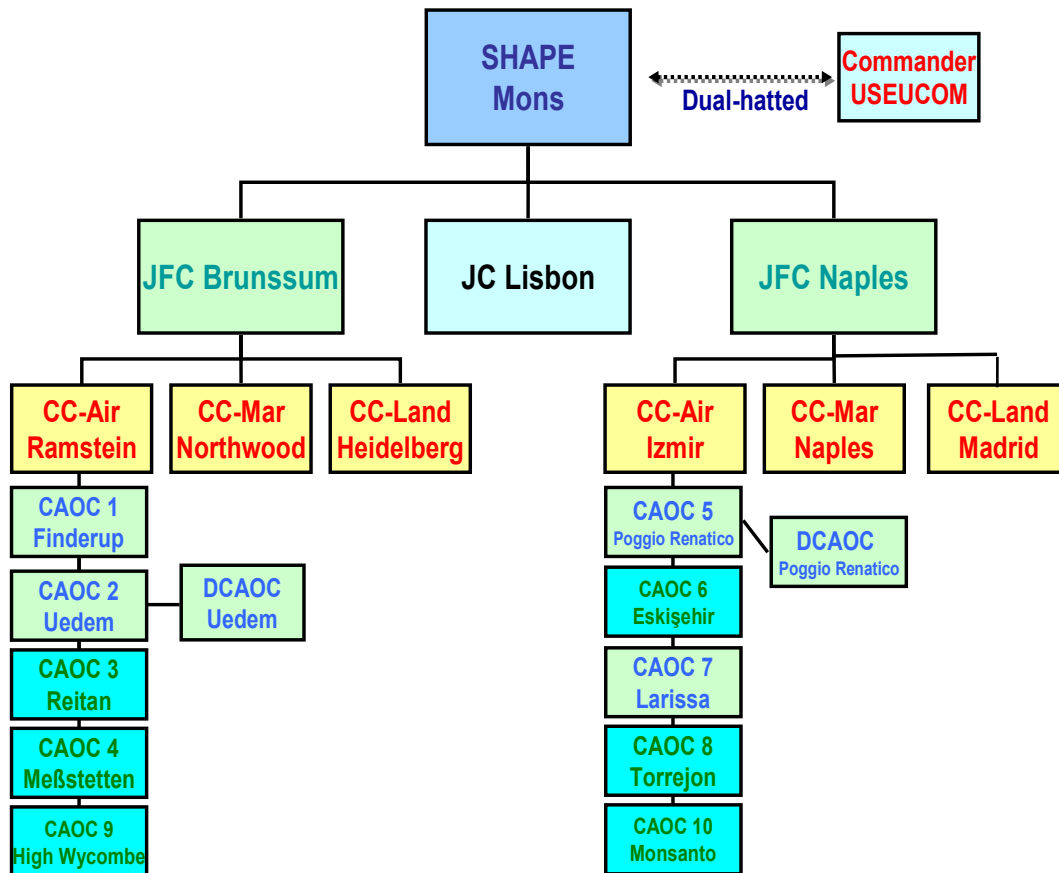

Fig.2 Allied Command Operations structure

3 ALLIED COMMAND TRANSFORMATION

A new functional command, Allied Command Transformation, commanded by SACT (the Supreme Allied Commander Transformation) was established to take responsibility for promoting and overseeing the continuing transformation of Alliance forces and capabilities. SACT is dual-hatted as Commander, US Joint Forces Command. Allied Command Transformation was formally established on June 19, 2003.

Allied Command Transformation, with its headquarters in Norfolk in USA, oversees the transformation of NATO's military capabilities. Allied Command Transformation replaced the Allied Command Atlantic (ACLANT), having an entirely different purpose, structure and rationale. In doing so, it enhances training, improve capabilities, test and develop doctrines and conduct experiments to assess new concepts. It also facilitates the dissemination and introduction of new concepts and promotes interoperability.

VJENSKÉ REFLEXIE

Allied Command Transformation is headed by the US flag admiral (four stars general) with the dual-hatted role as commander US Joint Forces Command (COMUSJFCOM). The current commander of the Allied Command Transformation is General James N. Mattis, US Marine Corps. There is an Allied Command Transformation Staff Element in Belgium primarily for resource and defence planning issues.

As NATO becomes a global entity, the Allied Command Transformation contributes to preserving the peace, security and territorial integrity of Alliance member states by leading the military transformation of Alliance forces and capabilities, using new concepts such as the NATO Response Force (NRF) in addition to new doctrines in order to improve the military effectiveness of the Alliance.

Reflecting NATO as a whole, the Allied Command Transformation has a worldwide presence. As well as being co-located with United States Joint Forces Command (USAJFCOM) in Norfolk, Virginia, there is an the Allied Command Transformation command element located in Belgium. Additional command elements including the Joint Warfare Centre (JWC) located in Stavanger, Norway, the Joint Force Training Center (JFTC) in Bydgoszcz, Poland; the Joint Analysis and Lessons Learned Center (JALLC) in Monsanto, Portugal, and the NATO Undersea Research Center (NURC), La Spezia, Italy, assist in the Allied Command Transformation's transformation efforts.

There are direct linkages between Allied Command Transformation, Alliance schools and NATO agencies, as well as the US Joint Forces Command. A NATO Maritime Interdiction Operational Training Centre in Greece, associated with Allied Command Transformation, is also envisaged. In addition, a number of nationally- or multinational-sponsored Centers of Excellence focused on transformation in specific military fields supports the command.

Allied Command Transformation Goals:

- Improve military effectiveness and interoperability.
- Support Alliance operations.
- A credible, sustainable and agile organisation.

VJENSKÉ REFLEXIE

General James N. Mattis (USMC)

Fig. 3 Allied Command Transformation Commander and Emblem

Fig.4 Headquarters Supreme Allied Commander Transformation (HQ SACT) in Norfolk, Virginia, USA, as seen through the Flag Plaza

Admiral Luciano Zappata, Italian Navy
Deputy SACT 2.7. 2007

Command Sergeant Major Ludek Kolesa,
Czech Republic Army
Senior Enlisted Leader 2007

VJENSKÉ REFLEXIE

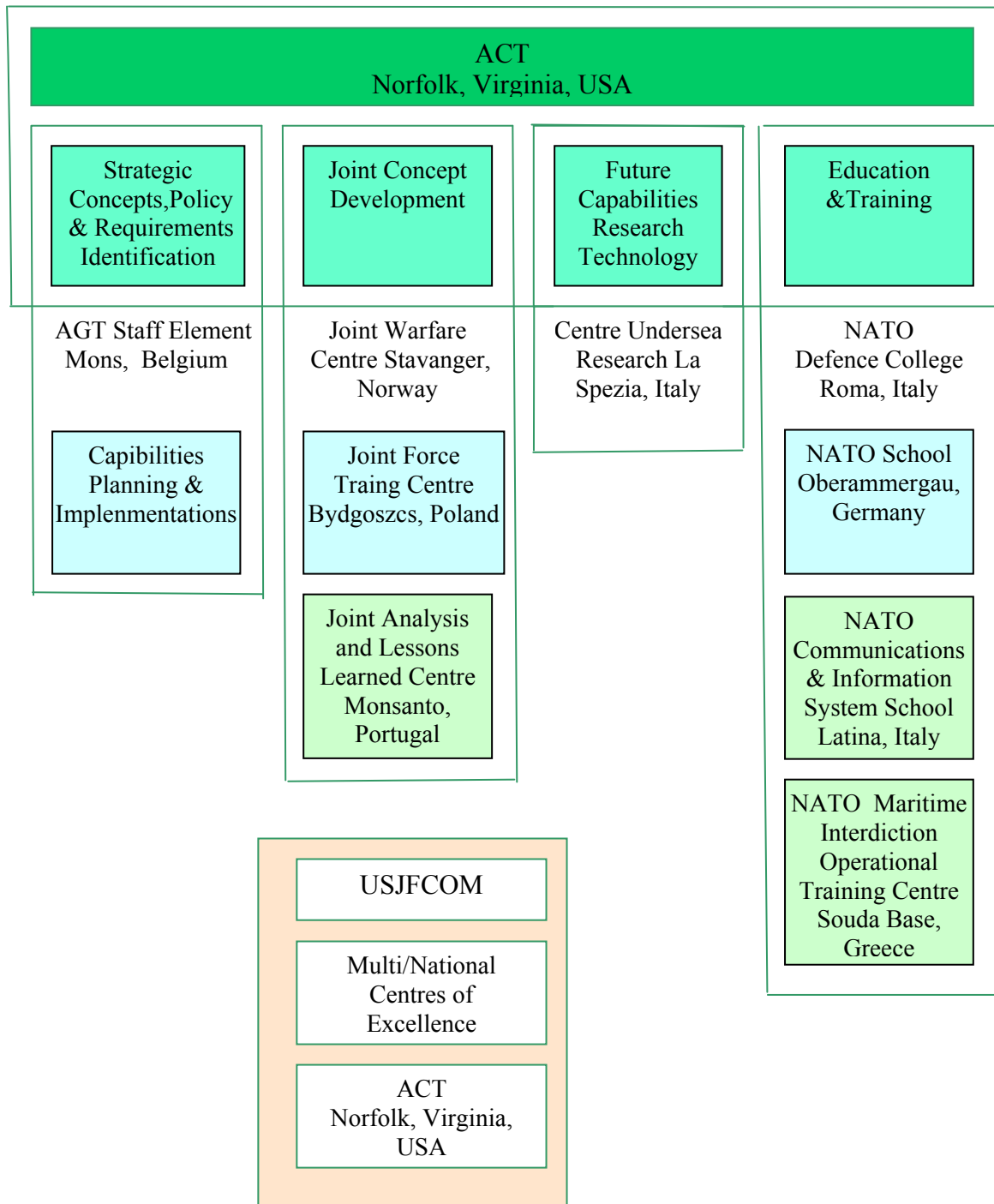

Fig.5 Allied Command Transformation structure

VJENSKÉ REFLEXIE

NATO Secretary General

	Name	Country	Duration
1	General Lord Ismay	United Kingdom	4. 4.1952 – 16. 5.1957
2	Paul-Henri Spaak	Belgium	16. 5.1957 – 21. 4.1961
3	Dirk Stikker	Netherlands	21. 4.1961 – 1. 8.1964
4	Manlio Brosio	Italy	1. 8.1964 – 1.10.1971
5	Joseph Luns	Netherlands	1.10.1971 – 25. 6.1984
6	Lord Carrington	United Kingdom	25. 6.1984 – 1. 7.1988
7	Manfred Wörner	Germany	1. 7.1988 – 13. 8.1994
8	Sergio Balanzino	Italy	13. 8.1994 – 17.10.1994
9	Willy Claes	Belgium	17.10.1994 – 20.10.1995
10	Sergio Balanzino	Italy	20.10.1995 – 5.12.1995
11	Javier Solana	Spain	5.12.1995 – 6.10.1999
12	Lord Robertson of Port Ellen	United Kingdom	14.10.1999 – 17.12.2003
13	Alessandro Minuto Rizzo	Italy	17.12.2003 – 1. 1.2004
14	Jaap de Hoop Scheffer	Netherlands	1. 1.2004 – present

Supreme Allied Commander Europe (SACEUR)

	Name	Branch	Term began	Term ended
1.	General of the Army Dwight D.	U.S. Army	2.4.1951	30.5.1952
2.	General Matthew Ridgway	U.S. Army	30.5.1952	11.7.1953
3.	General Alfred Gruenther	U.S. Army	1.7.1953	20.11.1956
4.	General Lauris Norstad	U.S. Air Force	20.11.1956	1.1.1963
5.	General Lyman Lemnitzer	U.S. Army	1.1.1963	1.7.1969
6.	General Andrew Goodpaster	U.S. Army	1.7.1969	15.12.1974
7.	General Alexander Haig	U.S. Army	15.12.1974	1.7.1979
8.	General Bernard W. Rogers	U.S. Army	1.7.1979	26.6.1987
9.	General John Galvin	U.S. Army	26.6.1987	23.6.1992
10.	General John Shalikashvili	U.S. Army	23.6.1992	22.10.1993
11.	General George Joulwan	U.S. Army	22.10.1993	11.7.1997
12.	General Wesley Clark	U.S. Army	11.7.1997	3.5.2000
13.	General Joseph Ralston	U.S. Air Force	3.5.2000	17.1.2003
14.	General James L. Jones	U.S. Marine Corps	17.1.2003	7.12.2006
15.	General Bantz John Craddock	U.S. Army	7.12. 2006	present

The position as head of Allied Command Europe, since 2003 head of Allied Command Operations has been held by the following: Note: Starting with Ridgway, all SACEUR have also simultaneously been Commander-in-Chief, now simply Commander, United States European Command

VJENSKÉ REFLEXIE

Supreme Allied Commander Europe (SACEUR)

2000 -2003
Gen. Joseph W. Ralston,
Air Force

2003 - 2006
Gen. James L. Jones,
Marine Corps

2006 -
Gen. John Craddock,
Army

1992 - 1993
Gen. John M. Shalikashvili, Army

1993 - 1997
Gen. George A. Joulwan, Army

1997 - 2000
Gen. Wesley K. Clark, Army

1974 - 1979
Gen. Alexander M. Haig, Jr.,
Army

1979 - 1987
Gen. Bernard W. Rogers,
Army

1987 - 1992
Gen. John R. Galvin,
Army

1956 - 1962
Gen. Lauris Norstad,
Air Force

1963 - 1969
Gen. Lyman L. Lemnitzer,
Army

1969 - 1974
Gen. Andrew J. Goodpaster,
Army

VJENSKÉ REFLEXIE

1951 - 1952
General of the Army,
Dwight D Eisenhower

1952 - 1953
Gen. Matthew B Ridgway,
Army

1953 - 1956
Gen. Alfred M Gruenther,
Army

Deputy Supreme Allied Commander Europe (Deputy SACEUR)

	Name	Branch	Term began	Term ended
1.	Field Marshal Viscount Montgomery	British Army	2.4.1951	23.9.1958
2.	General Sir Richard Gale	British Army	23.9.1958	22.9.1960
3.	General Sir Hugh Stockwell	British Army	22.9.1960	1.1.1964
4.	Marshal of the RAF Sir Thomas Pike	Royal Air Force	1.1.1964	1.3.1967
5.	General Sir Robert Bray	British Army	1.3.1967	1.12.1970
6.	General Sir Desmond Fitzpatrick	British Army	1.12.1970	12.11.1973
7.	General Sir John Mogg	British Army	12.11.1973	12.3.1976
8.	General Sir Harry Tuzo	British Army	12.3.1976	2.11. 1978
9.	Lt General G Schmueckle	German Army	3.1.1978	1.4.1980
10.	General Sir Jack Harman	British Army	2.11.1978	9.4.1981
11.	Admiral G Luther	German Navy	1.4.1980	1.4.1982
12.	Air Chief Marshal Sir Peter Terry	Royal Air Force	9.4.1981	16.7.1984
13.	General G Kiessling	German Army	1.4.1982	2.4.1984
14.	General H J Mack	German Army	2.4.1984	1.10.1987
15.	General Sir Edward Burgess	British Army	16.7.1984	26.6.1987
16.	General Sir John Akehurst	British Army	26.6.1987	17.1.1990
17.	General E Eimler	German Air Force	1.10.1987	2.10.1990
18.	General Sir Brian Kenny	British Army	17.1.1990	5.4.1993
19.	General D Clauss	German Army	2.10.1990	1.7.1993
20.	General Sir John Waters	British Army	5.4.1993	12.10.1994
21.	General Sir Jeremy MacKenzie	British Army	12.12.1994	30.11.1998
22.	General Sir Rupert Smith	British Army	30.11.1998	17.9.2001
23.	General Dieter Stöckmann	German Army	17.9.2001	18.9.2002
24.	Admiral Rainer Feist	German Navy	18.9.2002	1.10.2004
25.	General Sir John Reith	British Army	1.10.2004	1.10.2007
26.	General Sir John McColl	British Army	1.10.2007	present

VJENSKÉ REFLEXIE

From January 1978 until June 1993 there were two Deputy SACEURs, one British and one German, but from July 1993 this reverted to a single Deputy SACEUR

Compared with the previous structure (1998), the new operational command structure implies the following key changes:

	Previous command structure	Present command structure
Strategic Command (SC) level	• Allied Command Europe (ACE)/ Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE) • Allied Command Atlantic (ACLANT)	• Allied Command Operations (ACO)/ Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE)
Operational Level	• Allied Forces North (AFNORTH) • Allied Forces South (AFSOUTH) • Regional Headquarters Eastern Atlantic (RHQ EASTLANT) • Regional Headquarters Southern Atlantic (RHQ SOUTHLANT) • Regional Headquarters Western Atlantic (RHQ WESTLANT) • Striking Fleet Atlantic (STRIKFLTANT) • Submarine Allied Command Atlantic (SUBACLANT)	Joint Forces Commands (JFC) • JFC Brunssum • JFC Naples Joint Headquarter (JHQ) • JHQ Lisbon
Component/Tactical Level	• Allied Air Forces North (AIR NORTH) • Allied Navel Forces North (NAV NORTH) • Joint Command Centre (JC CENTRE) • Joint Command Northeast (JCNORTHEAST) • Joint Command North (JC NORTH) • Allied Air Forces South (AIR SOUTH) • Allied Navel Forces South (NAV SOUTH) • Joint Command South (JC SOUTH) • Joint Command South Centre (JC SOUTH CENTRE) • Joint Command Southeast (JC SOUTHEAST) • Joint Command Southwest (JC SOUTHWEST) • Combined Air Operation Centers (CAOC) 1 - 10	Components Commands (CC) • CC Land Heidelberg • CC Air Ramstein • CC Mar Northwood • CC Land Madrid • CC Air Izmir • CC Mar Naples Combined Air Operations Centre (CAOC)/ Deployable Combined Air Operations Centre (DCAOC) • CAOC 1 Udem • DCAOC Udem • CAOC 2 Finderup • CAOC 3 Poggio Renatico • DCAOC Poggio Renatico • CAOC 4 Larissa

BIBLIOGRAPHY

1. <http://www.nato.int/docu/handbook>
2. <http://www.armedforces.co.uk>
3. <http://www.nato.int/issues/saceur>
4. <http://www.nato.int/shape/bios/saceur/jones.htm>
5. <http://www.nato.int/shape/about/structure.htm>
6. http://www.nato.int/shape/links/links_commands.htm
7. <http://www.nato.int/shape/bios/saceur/saceur.htm>
8. <http://en.wikipedia.org/wiki/SHAPE>
9. <http://www.act.nato.int/content.asp?pageid=300>

genmjr. v. v. Ing. Rudolf ŽÍDEK,

Ústav bezpečnosti, Akadémia ozbrojených síl generála M.R. Štefánika

ABSTRAKT

Permanentná transformácia štruktúr ozbrojených síl (OS) je nevyhnutnou podmienkou zachovania ich funkčnosti. Transformácia OS má zmysel len v tom prípade ak je uskutočňovaná s cieľom udržať ich akcieschopnosť v zmenených vonkajších podmienkach. Manažment OS musí pristupovať k transformácii s jasnou predstavou čo chce dosiahnuť, ako to dosiahnuť a uvedomovať si riziká spojené s týmto procesom.

1. ÚVOD

Transformácia je od ukončenia studenej vojny jedným z najfrekvencovanejších pojmov manažmentu ozbrojených síl štátov v euroatlantickom priestore. Napriek tomu obsah tohto pojmu nie je jednotne chápaný a pomerne často je transformácia chápaná zjednodušene ako synonymum pojmu reorganizácia resp. znižovania početných stavov. Cieľom príspevku je poskytnúť alternatívny pohľad na transformáciu OS s uplatnením systémového vnímania OS.

2. OZBROJENÉ SILY AKO FORMÁLNY SPOLOČENSKÝ SYSTÉM

Pod pojmom formálny spoločenský systém rozumieme účelovo vytvorený spoločenský systém, ktorého štruktúru tvorí súbor prvkov/jedincov a súbor vzťahov/väzieb medzi prvkami, pričom dominujú formálne vzťahy/väzby vymedzené právnymi normami. Každý formálny spoločenský systém sa vyznačuje tým, že si ho spoločnosť cieľavedome vytvára za účelom realizácie určitej spoločenskej potreby. Je prirodzené, že v podmienkach trvalého výskytu deštruktívnych javov, ktoré priamo ohrozujú integritu štátneho územia, suverenity a ústavné zriadenie, vzniká v spoločnosti tiež objektívna potreba ochrany a obrany proti pôsobeniu týchto javov. Ozbrojené sily sú jedným z tých formálnych spoločenských systémov, ktoré si spoločnosť vygenerovala za účelom ochrany a obrany pred pôsobením deštruktívnych javov.

Objektívnou podmienkou funkčnosti každého formálneho spoločenského systému, a v tom zmysle i OS, je súlad štruktúry systému s jeho poslaním a vonkajšími podmienkami/okolnosťami, za ktorých vykonáva svoje aktivity, realizuje svoje poslanie.

V^oJENSKÉ REFLEXIE

V prípade OS vonkajšími podmienkami rozumieme predovšetkým:

- charakter deštruktívnych javov, bezpečnostných hrozieb, na odvrátenie ktorých majú byť OS použité,
- obranné zábery politickej reprezentácie štátu vyjadrené v obrannej stratégii a množstvo materiálnych, finančných a ľudských zdrojov, ktoré je štát ochotný a schopný investovať na plnenie svojej obrannej funkcie.

OS si zachovávajú funkčnosť v takej miere, v akej je dosiahnutý súlad ich štruktúry s uvedenými vonkajšími podmienkami.

3. OBJEKTÍVNA NUTNOSŤ TRANSFORMÁCIE OS

Z hľadiska teórie systémov, pod pojmom transformácia rozumieme adaptáciu štruktúry systému na zmenu vonkajších podmienok jeho činnosti. Spoločenské systémy, vrátane formálnych spoločenských systémov, patria do kategórie adaptívnych systémov. Za adaptívny systém považujeme taký systém, ktorý je principiálne schopný štrukturálnych zmien v záujme zachovania svojej funkčnosti. Spoločenský systém vďaka svojej adaptačnej schopnosti reaguje na zmeny vo vonkajšom prostredí adekvátnou zmenou svojej štruktúry, v dôsledku čoho si zachováva relatívnu stabilitu a funkčnosť. V prípade formálnych spoločenských systémov (vrátane OS) adaptácia predstavuje cieľavedomý transformačný proces, ktorý zahŕňa:

- kvalitatívne a kvantitatívne zmeny prvkov, t.j. zosúladienie úrovne ich kvalifikácie a početnosti s požiadavkou optimálneho pôsobenia systému v zmenených podmienkach,
- zmeny väzieb medzi nimi, t.j. úprava pravidiel ich aktivity formou noviel zákonov doktrín a služobných predpisov,
- reorganizáciu, t.j. zmeny v usporiadaní organizačnej štruktúry.

Permanentná transformácia spoločenských organizácií je nevyhnutnou podmienkou zachovania ich funkčnosti. Spoločenská organizácia, ktorá túto podmienku ignoruje, zákonite stagnuje, stráca dynamiku a nevyhnutne speje ku krízovému, t.j. chaotickému stavu.

V podmienkach OS má transformácia zmysel len v tom prípade ak je uskutočňovaná s cieľom udržať ich akcieschopnosť v zmenených vonkajších podmienkach. Zmenu vonkajších podmienok pre činnosť OS predstavuje predovšetkým zmena charakteru protivníka - asymetrické hrozby, zapojenie štátu do medzinárodnej štruktúry kolektívnej

Vojenské REFLEXIE

obrany, či obmedzenie ľudských, a finančných zdrojov. OS musia na túto zmenu reagovať uskutočnením komplexného transformačného procesu, ktorého podstatu tvorí:

- optimalizácia celkového početného stavu a pomeru medzi riadiacimi, výkonnými a pomocnými zložkami,
- skvalitňovanie personálu prispôbovaním obsahu a foriem prípravy profesionálnych vojakov,
- úprava štandardných postupov pri aktivitách OS, t.j. zmeny služobných predpisov,
- legislatívne zmeny právnych podmienok použitia OS a právneho postavenia príslušníkov OS,
- reorganizácia, teda zmeny usporiadania štruktúry OS.

To znamená, že samotné znižovanie početných stavov nemôže byť cieľom transformácie OS, ale len jedným z opatrení transformačného procesu.

4. TVORBA ZÁMERU TRANSFORMÁCIE

Manažment OS musí pristupovať k transformácii s jasnou predstavou o tom, aký rozsah transformácie štruktúry je nevyhnutný v reakcii na zmenu vonkajších podmienok. To znamená: vedieť čo chceme dosiahnuť, ako to dosiahnuť a uvedomovať si riziká spojené s týmto procesom. V praxi však často dochádza k účelovým deformačným transformáciám. Buď z neznalosti ich objektívnych zákonitostí alebo v dôsledku presadzovania transformácie motivovanej rôznymi záujmami, či ambíciami riadiacich pracovníkov. V tom prípade sa nejedná o zákonný proces, ale o adaptáciu systému na subjektívne pohnútky.

Pri projektovaní transformácie je nutné mať na pamäti, že:

- každý zásah do organizačnej štruktúry sa vždy odrazí v zmene funkčnosti systému, a to či už pozitívne alebo negatívne,
- zmeny smerom k zvýšeniu počtu subsystémov, organizačných zložiek, zvyšujú finančnú, materiálnu a administratívnu náročnosť systému. Rastie riziko vzájomnej duplicity, alebo blokácie a klesá výkon i akcieschopnosť systému. Na druhej strane zmeny smerom k zníženiu subsystémov zvyšujú riziko, že niektoré dôležité funkcie systému stratia svojho nositeľa,
- zmeny v usporiadaní štruktúry musia byť sprevádzané i dôslednou rekombináciou vzťahov s jasným vymedzením kto, akou mierou, a v súčinnosti s kým musí prispievať k plneniu poslania celého systému,

VJENSKÉ REFLEXIE

- funkčnosť ozbrojených síl je determinovaná takým usporiadaním ich štruktúry, ktoré korešponduje s charakterom plnených úloh. I keď sa poslanie OS nemení v celej histórii ich existencie, menia sa ich úlohy a spôsoby ich realizácie v závislosti na zmene charakteru deštruktívnych javov, ktorým je daná spoločnosť vystavená.

4.1. Etapy tvorby zámeru transformácie OS

I. etapa: Formulovanie problému, ktorý zamýšľame vyriešiť transformáciou.

Formulovanie problému predstavuje zviditeľnenie disproporcie medzi požadovaným profilom OS a ich aktuálnou štruktúrou. Z toho dôvodu sa I. etapa realizuje v postupnosti dvoch krokov, kde prvým krokom je vymedzenie požadovaného profilu OS a druhým krokom je analýza ich aktuálnej štruktúry vo vzťahu k požadovanému profilu. Výsledkom analýzy je zviditeľnenie problému v podobe súboru slabých stránok štruktúry OS.

1. krok: Vymedzenie požadovaného profilu ozbrojených síl

Znamená definovanie požiadaviek na spôsobilosti, ktorými musia disponovať OS ak majú účinne plniť svoje poslanie v zmenených podmienkach. V tomto procese je nutné vychádzať z obsahu Obrannej stratégie a koalíčných požiadaviek na spôsobilosti OS členských štátov. Aktuálne požadovaný profil OS SR je možné súhrnne vyjadriť nasledujúcim spôsobom:

OS SR musia byť agilné, svojím charakterom expedičné, nasaditeľné do širokého spektra operácií, rýchlo rozmiestniteľné, mobilné a udržateľné v závislosti na intenzite, tempe a rozsahu operácií.

To znamená, že štruktúra OS musí vyhovovať požiadavkám na:

a) Integráciu síl a prostriedkov V súlade s koncepciou spoločných operácií.

„Mierová“ organizačná štruktúra by mala v čo najväčšej miere kopírovať štruktúru spoločných operačných zoskupení, čím sa dosiahne rýchla adaptabilita v operačnom prostredí. Ak v podmienkach OS SR bude taktická jednotka základným nasaditeľným prvkom do koalícieho Spoločného operačného zoskupenia, potom spoločné velenie by nemalo zastrešovať brigády ale priamo taktické jednotky (prápory, oddiely) pozemných a vzdušných síl.

b) Rýchlu aktiváciu:

- úplného bojového potenciálu OS SR ako súčasť koaličného Spoločného operačného zoskupenia (SOZ) v prípade vedenia vojny na vlastnom území,
- národného príspevku síl do mnohonárodného SOZ (pod velením NATO, EÚ, OSN, OBSE).

c) Flexibilitu a pružnosť pri vytváraní účelových zoskupení v závislosti na:

- *charaktere operácie* (vojnové operácie podľa článku 5 Severoatlantickej zmluvy a krízové operácie mimo článok 5 Severoatlantickej zmluvy),
- *geografickom priestore operácie, operácie* na vlastnom, spojeneckom, alebo cudzom území,
- *rozsahu angažovania OS SR, t.j.* vedenie národnej operácie alebo participácia na mnohonárodnej operácii v úlohe vedúceho alebo prispievateľského štátu,

d) Vyššiu voľnosť konania veliteľov taktických jednotiek, ktoré v podmienkach OS SR sú základným prvkom národného kontingentu síl vyčleneného do mnohonárodného SOZ.

Splnenie týchto požiadaviek si vyžaduje zbaviť sa tendencie robiť veci zložitejšie, než je nutné, a dôsledne uplatniť princíp jednoduchosti pri vytváraní organizačnej štruktúry OS SR.

Úvahy o organizačnom členení OS SR s výhľadom do r. 2020 by ďalej mali vychádzať z týchto predpokladov:

- pravdepodobnosť, že na území SR budú vedené bojové operácie, je takmer nulová vzhľadom na súčasné geopolitické postavenie SR. Ak by takáto situácia predsa len nastala, potom OS SR budú v plnom rozsahu svojho potenciálu zasadené do koaličného SOZ pod velením NATO, v súlade s čl. 5 Washingtonskej dohody,
- ťažisko činnosti OS SR bude spočívať v plnení záväzkov vyplývajúcich z členstva v NATO, EÚ a OSN a to formou participácie v operáciách na obranu bezpečnostných záujmov týchto organizácií,
- mimo územie SR sa jednotky OS SR zúčastnia širokého spektra operácií, vždy ako súčasť mnohonárodného operačného zoskupenia, a to pod velením NATO, EÚ alebo OSN,

VŮJENSKÉ REFLEXIE

- s prihliadnutím na obmedzenosť ľudských a finančných zdrojov, bojový potenciál OS SR umožní plnohodnotné plnenie taktických úloh a operačných úloh len v obmedzenom rozsahu,
- národným príspevkom do mnohonárodného spoločného operačného zoskupenia (SOZ) budú spravidla taktické jednotky (v sile samostatných rôt a práporu) s variabilnou štruktúrou, výzbrojou a logistickou podporou, v závislosti na charaktere operácie, geografických a klimatických podmienkach v priestore pôsobenia. S prihliadnutím na súčasný a budúci potenciál OS SR autor článku považuje úvahy o národnom príspevku v sile brigádnej skupiny za nereálne.

Ďalej je nutné rešpektovať i to, že v prostredí NATO je uplatňovaná tendencia prechodu od pyramídálneho usporiadania štruktúr velenia k plošnému sieťovému usporiadaniu (Network Enabled Capability – NEC) so súčasným nahradzovaním centrálne riadenej operácie veľkého rozsahu väčším počtom menších, súbežných operácií vedených taktickými jednotkami vo vyššom tempe, než aké je schopné dosahovať protivník.

2. krok: Analýza aktuálnej štruktúry OS

V zásade sa jedná o odhalenie slabých stránok štruktúry OS vo vzťahu k požadovanému profilu OS. Aktuálna organizačná štruktúra OS SR, vo vzťahu k hore uvedenému požadovanému profilu, vykazuje predovšetkým tieto nedostatky:

- existencia samostatných veliteľstiev pozemných a vzdušných síl bráni vytvoreniu spoločných, t.j. plne integrovaných spoločných síl,
- komponenty logistiky, vrátane noriem zásob materiálov, v organizačných štruktúrach bojových útvarov sa historicky vyvíjali tak, aby zodpovedali požiadavkám ich nasadenia výlučne do vojnových operácií vedených na vlastnom území. Takto koncipovaná logistika nezodpovedá potrebám logistickej podpory bojových jednotiek, ktorých nasadenie bude smerované do širokej škály operácií nevojnového typu, uskutočňovaných mimo vlastné územie a v rôznych geografických a klimatických podmienkach,
- prebujnenosť počtov profesionálnych vojakov vo veliteľských štruktúrach oproti ich počtu vo „výkonných pozíciách“,

- robustné štvorstupňové velenie (generálny štáb, veliteľstvá síl, brigáda, prápor) nevytvára podmienky pre vyššiu voľnosť konania veliteľov taktických jednotiek, t.j. jednotiek samostatne vyčleňovaných do mnohonárodného SOZ,
- činnosti OS sú vymedzené doktrínami, odbornými predpismi, ktorých obsah je prevažne formulovaný vo vzťahu k aktivitám vojnového typu a len okrajovo sa dotýkajú aktivít nevojnového typu, ktoré sú v oficiálnych dokumentoch považované za prevládajúce,
- značná opotrebovanosť a zastaranosť bojovej techniky a výzbroje.

II. etapa : Riešenie problému

Pozostáva z nasledovných krokov :

- vypracovanie variantných návrhov zámeru skvalitnenia personálu, legislatívnych zmien (novely zákonov, doktrín, služobných predpisov), modelov organizačných zmien ,zmien v usporiadaní štruktúry, modernizácie výzbroje,
- výber optimálneho variantu s prihliadnutím na požiadavku kompatibility OS, efektívnosti využitia alokovaných finančných a ľudských zdrojov,
- vypracovanie a schválenie transformačného zámeru v podobe Stratégie rozvoja OS,
- spracovanie a plnenie realizačných plánov (dlhodobých, strednodobých a krátkodobých).

Zámer transformácie OS má priamu nadväznosť na Obrannú stratégiu SR, ktorá je základným vojensko-politickým dokumentom, deklarovaným vládou a schválený Národnou radou SR. Realizácia Obrannej stratégie si vyžaduje vyprofilovanie odpovede na otázku: Akú štruktúru musia mať OS, ak majú byť spôsobilé splniť poslanie a úlohy stanovené v Obrannej stratégii? Odpoveď na túto otázku by mal poskytnúť zámer transformácie OS. Dôležitosť tohto zámeru si vyžaduje, aby nadobudol podobu oficiálneho strategického dokumentu pod názvom Stratégia rozvoja OS. Takáto stratégia by mala byť záväzným vstupným dokumentom pre spracovanie dlhodobých plánov (Model 2015/2020). Stratégia rozvoja OS by sa nemala meniť po dobu platnosti Obrannej stratégie. Ak v tomto období dôjde napríklad k výpadku plánovaných finančných prostriedkov nemala by sa meniť stratégia, ale len realizačný plán. Napr. zmenou termínov realizácie finančne náročných úloh.

II. ETAPA

Riešenie problému

4. ZÁVER

Transformácia OS je nevyhnutný a v podstate permanentný proces, ktorého úspešnosť závisí predovšetkým na správnom vymedzení problému a na vôli manažmentu ho seriózne riešiť. Dôležitosť formulovania problému výstižne vyjadril Albert Einstein : „*Samotná formulácia problému je často podstatnejšia než riešenie, ktoré môže byť len vecou matematickej alebo experimentálnej obratnosti. Pre polozenie nových otázok hľadania nových možností pohľadu na staré veci z nového uhlu je potrebná tvorivá predstavivosť, ktorou sa vyznačujú skutoční proroci vo vede.*“

Ciele transformácie musia byť ambiciózne, ale nie nereálne. Zámer transformácie OS preto musí byť výsledkom dôslednej analytickej činnosti tímu expertov a rozhodovacieho procesu politického vedenia rezortu obrany a najvyšších predstaviteľov generálneho štábu OS.

BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY:

1. Obranná stratégia SR (schválená NR SR 23. 9. 2005)
2. ŽÍDEK, R.: Teória stratégie v systémovom prostredí, AOS, Liptovský Mikuláš, 2008, ISBN 978-80-8040-353-9, 118 s.
3. KELEMEN, M.: Manažment zmien v procese budovania a rozvoja spôsobilostí OS SR. In: Vojenské reflexie, roč. 1, č. 1 (2006), s. 42-49. ISSN 1336-9202.
4. KELEMEN, M. a kol.: Koncepcia na dokončenie transformácie vojenského školstva a integráciu Akadémie ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika a Národnej akadémie obrany maršala Andreja Hadika. Bratislava : Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2007. 52 s. : tab. - Kompletný dokument aj s prílohami č. 12, 13, 14 obsahuje 63 s.

PRIVATIZÁCIA VOJENSKÝCH A BEZPEČNOSTNÝCH AKTIVÍT? ČINNOSŤ SÚKROMNÝCH VOJENSKÝCH A BEZPEČNOSTNÝCH SPOLOČNOSTÍ A ICH MOŽNÝ DOPAD NA ZÁKLADNÉ FUNKCIE ŠTÁTU

Ing. Soňa JIRÁSKOVÁ

Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, Katedra manažmentu,

brig. gen. doc. Ing. Miroslav KELEMEN, PhD.

rektor Akadémie ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika

prof. Ing. Jozef HALÁDIK, PhD.,

prorektor pre vzdelávanie a rozvoj Akadémie PZ Bratislava

ABSTRAKT

Príspevok analyzuje existenciu, činnosť, prínos a riziká činnosti súkromných vojenských a súkromných bezpečnostných spoločností, ktoré predstavujú určitý fenomén prispievajúci k privatizácii vojenstva, bezpečnosti a k zmenám názorov na základné funkcie štátu.

Kľúčové slová: súkromné bezpečnostné spoločnosti, outsourcing, privatizácia vojenstva, obranná funkcia štátu.

1. ÚVOD

Už od dávnych dôb bola problematika vojny, potreby ochrany územia, ochrany občanov, zabezpečovania obrany a bezpečnosti štátu predmetom záujmu mnohých mysliteľov, filozofov, historikov, ekonómov i politológov. Adam Smith, Alexander Hamilton, David Ricardo, Thomas Malthus, Jean-Baptiste Say, Fridrich Engels v osemnástom a devätnástom storočí, rovnako ako aj John Maynard Keynes na začiatku dvadsiateho storočia sa venovali aj jednotlivým aspektom vzťahov medzi politikou, ekonomikou a národnou obranou.¹

Obrana predstavuje jednu z najvýznamnejších základných funkcií štátu, pričom tak ako sa menila a vyvíjala ľudská spoločnosť, otázky ekonomického zabezpečenia obrany sa postupne stávali stále zložitejšími. Z pohľadu ekonomickej teórie je obrana uvádzaná ako príklad čistého verejného statku, pričom jej produkciu zabezpečuje štát/vláda prostredníctvom špecifického subjektu, ktorým je armáda – ozbrojené sily. Samotný fenomén obrany je spájaný s existenciou vojny ako špecifickým druhom konfliktu, v ktorom zúčastnené strany

---

¹ ŠEFČÍK, V.: Ekonomika a obrana štátu. Praha: AVIS, 1999, s. 11-12. ISBN 80-7278-014-X

používajú vojenské prostriedky na dosiahnutie určitých politických cieľov.² Nebezpečenstvo vojenského napadnutia zo strany agresora podnietilo vznik a vývoj obranného systému štátu, ktorý plní obrannú funkciu štátu, a to v podmienkach vojny i v období mieru. Podľa Šefčíka³ môžeme branný systém demokratického štátu definovať ako „vonkajšími a vnútornými podmienkami vyvolaný komplex vzájomne prepojených prvkov zahŕňajúcich organizačné štruktúry, materiálne a finančné prostriedky a ľudské zdroje zabezpečujúce efektívne fungovanie síl a prostriedkov vyčlenených pre obranu, predovšetkým pre ozbrojené sily, ale zároveň i vzťahy vznikajúce vo sfére obrany“.

Obranný systém štátu v sebe zahŕňa vzájomne prepojené prvky, ktorých jadrom sú ozbrojené sily ako vlastný vojenský podsystem. Ozbrojené sily sú bohato vnútorne štruktúrované a relatívne otvorený systém, ktorý patrí k špecifickým inštitúciám verejného sektora. Ozbrojené sily, v teórii označované aj pojmom armáda,⁴ možno považovať sa subjekt trhu finálnej produkcie, pričom poskytujú verejný statok v podobe požadovanej úrovne národnej obrany a bezpečnosti. Profesionálna armáda ako ekonomický subjekt verejného sektora sa zaoberá „špecifickou výrobou“, ktorej obsahom je premena vzácných výrobných zdrojov na výstup v podobe národnej obrany a bezpečnosti. Transformácia výrobných zdrojov sa uskutočňuje špecifickou technológiou, vojenským výcvikom, ktorý môže mať charakter všeobecného alebo špecifického výcviku.

2. ČINNOSŤ SÚKROMNÝCH VOJENSKÝCH A SÚKROMNÝCH BEZPEČNOSTNÝCH SPOLOČNOSTÍ

Pri historickom pohľade boli poskytovateľmi obrany nielen legálne existujúce vojská, príslušníkmi ktorých boli štátom regrutovaní vojaci, ale i tzv. „žoldnieri“ – nájomní bojovníci, služby ktorých využívali už vládcovia ako Ramzes II. v trinástom storočí pred našim letopočtom, Gréci, Rimania a neskôr i európski vladári v stredoveku. Existencia súkromných subjektov poskytujúcich služby obrany a bezpečnosti je evidentná i v súčasnosti, pričom sa podľa niektorých vízií predpokladá, že v budúcnosti budú „súkromné armády“ popri klasických ozbrojených silách bežnou súčasťou života. Tento fakt súvisí so zmenami medzinárodného prostredia, s novými pohľadmi na funkcie štátu (monopol štátu ako jediného poskytovateľa obrany a bezpečnosti je spochybňovaný a narúšaný), pričom sa mení aj povaha organizácie subjektov disponujúcich legítimnou ozbrojenou silou.

² KRČ. M.: Nástin dejín ekonomiky obrany. Praha: AVIS, 2001. s. 13, ISSN 80-7278-100-6

³ ŠEFČÍK, V.: Ekonomika a obrana štátu. Praha: AVIS, 1999, s. 35. ISBN 80-7278-014-X

⁴ Benčo charakterizuje armádu ako subjekt, ktorý uspokojuje potrebu ochrany územia, na ktorom žije príslušné štátne spoločenstvo. BENČO, J.: Ekonómia vzdelávania. Bratislava: Iris, 2002. s. 44, ISBN 80-89018-41-6

Koncom dvadsiateho storočia došlo v početných regiónoch sveta k nárastu napätia a nestability. Krízové oblasti sa stali priestorom, kam sa sústredila nielen vojenská, ale aj komerčná aktivita mnohých súkromných firiem, podľa zásady: kde sú peniaze, tam sú aj súkromné firmy. Z mnohých dôvodov sa na riešení problémov spojených so zaistiťovaním bezpečnosti a obrany podieľajú nielen legítimne armády existujúcich suverénnych štátov, ale aj také subjekty, ktorých služby si vojenské kontingenty prenajali v rámci outsourcingu.⁵ Koncepcia implementácie outsourcingu v podmienkach činnosti ozbrojených síl výraznou mierou prispela k vzniku súkromných vojenských spoločností. Outsourcing predstavuje moderný nástroj manažmentu, ktorý sa využíva nielen v podnikateľských subjektoch, ale aj v organizáciách a inštitúciách patriacich do verejného sektora na sústredenie sa organizácie na svoj hlavný predmet činnosti, pričom sú z nej „odsúvané“ aktivity, ktorých vykonávanie je síce pre chod organizácie nevyhnutné, ale môže byť zabezpečované aj externým dodávateľským spôsobom.

Medzi najvýznamnejšie trendy, ktoré možno v posledných 15 rokoch pozorovať v sektore bezpečnosti, sa zaraďuje činnosť tzv. **„Private Military Corporations (PMC)“** – súkromných vojenských spoločností, prípadne **„Private Security Companies (PSC)“** – súkromných bezpečnostných spoločností. Jedná sa o súkromné subjekty, legálne založené a fungujúce za účelom dosiahnutia zisku, ktoré poskytujú služby vojenského/bezpečnostného charakteru.⁶ Od súkromných bezpečnostných služieb, ktoré poznáme z nášho prostredia ich odlišuje najmä nadnárodný charakter činnosti. Dôvodom, prečo v poslednom období vznikli takéto spoločnosti, boli:

- redukcia a transformácia armád v období po skončení studenej vojny a následne nárast počtu nezamestnaných profesionálnych vojakov so značnými skúsenosťami, ktorí hľadali nové uplatnenie,
- nedostatok určitých vojenských a bezpečnostných spôsobilostí,
- samotná realizácia koncepcie outsourcingu v ozbrojených silách,
- nárast nestability v početných regiónoch sveta,
- neochota štátov nasadzovať svoje vlastné ozbrojené sily v konfliktoch v tzv. „horúcich miestach“ v nepopulárnych operáciách, pre ktoré neexistuje politická podpora,

---

⁵ NOVÝ, J.: Outsourcing v Iráku – čiastočná privatizace vojenství. In: Sborník z konference s mezinárodní účastí „Outsourcing v ozbrojených silách“. Brno: Univerzita obrany, Fakulta ekonomiky a managementu, 2007, s. 148. ISBN 978-80-7231-189-7

⁶ VISINGR, L.: Soukromé vojenské společnosti poskytující letecké služby: přínos nebo problém? Defence&Strategy, 2007, č.1., s. 97-106. ISSN-6463

V^oJENSKÉ REFLEXIE

prípadne priama účasť ozbrojených síl by bola politicky neprijateľná, a to z vnútroštátnych alebo medzinárodných dôvodov,

- straty na životoch zamestnancov súkromných outsourcingových firiem zabezpečujúcich rozličné služby pre ozbrojené sily (napríklad v prípade vojny v Iraku), čo vyvolalo negatívne odozvy vo verejnej mienke,
- neschopnosť či nemohúcnosť štátu vytvoriť a využívať vlastné ozbrojené sily (postkoloniálne rozvojové krajiny predovšetkým v Afrike),
- zabezpečovanie potrieb nevládných organizácií a nadnárodných korporácií, ktoré sa chcú angažovať v rizikových, prípadne priamo v konfliktných regiónoch (zabezpečovanie konvojov s humanitárnou pomocou, ochrana zdravotníckeho personálu, zaistenie bezpečnosti diamantových baní, ropovodov, alebo obchodných ciest zamestnancov súkromných firiem).⁷

Uvedené súkromné spoločnosti ponúkajú ozbrojeným silám, prípadne vládam štátov a zároveň i súkromným subjektom širokú škálu služieb ako napríklad:

- ozbrojenú ochranu firiem pracujúcich v nestabilnom teritóriu,
- zabezpečovanie bezpečnosti diplomatických zastúpení a misií,
- ochranu neštátnych a privátnych aktérov,
- obranu konvojov s humanitárnou pomocou,
- podporu operácií na udržiavanie mieru (peacekeeping),
- podporu operácií na presadzovaní mieru (peace enforcement),
- vzdušnú a námornú prepravu vojenského personálu a vojenského materiálu (strategická preprava vojsk do priestoru operácie, preprava a monitoring v záujmovom priestore a pod.),
- zabezpečovanie výcviku na rozličných simulátoroch,
- zabezpečovanie leteckého výcviku,
- zabezpečenie výcviku policajných síl (milícií),
- nácvik rádioelektronického boja,
- ochranné, hliadkové a strážne služby (letecký monitoring a ochranu štátnej hranice, ochrana a obrana objektov osobitnej dôležitosti, obrannej infraštruktúry).

---

⁷ ZÁVĚŠICKÝ, J.: Soukromé vojenské a bezpečnostní společnosti. Vojenské rozhledy, roč. 14, 2005, č.4, s. 77-84, ISSN 1210-3292.

VJENSKÉ REFLEXIE

Súkromné vojenské/bezpečnostné spoločnosti predstavujú v svojej podstate inštitucionalizovanú podobu outsourcingu vojenských/bezpečnostných služieb, pričom môžu existovať ako uvádza Visingr⁸ v podobe:

- **Private Military Corporations** – zabezpečujúcich vojenské služby prevažne pre štáty/legálne vlády štátov, medzinárodné vládne organizácie na čele s OSN,
- **Private Security Corporations** – zabezpečujúcich bezpečnostné (ochranné, hliadkové, strážne) služby prevažne pre klientov zo súkromného sektora (silné nadnárodné naftárske a ťažobné koncerny a pod.),
- **Nonlethal Service Providers** – zabezpečujúcich nedeštruktívne aktivity, hlavne logistiku pre ozbrojené sily i klientov zo súkromného sektora.

Samotné spoločnosti sa členia na „aktívne“ – zúčastňujúce sa priamo bojov a „pasívne“ – ktorých činnosť sa odohráva v mierových podmienkach a predstavuje prevažne výcvik a konzultácie. Podľa vzdialenosti činností spoločností od centra bojov sa jedná o:

- **Military Provider Firms** – poskytovateľské firmy, ktoré operujú priamo v bojových zónach (boj, prieskum, velenie),
- **Military Consultant Firms** – konzultačné firmy, ktoré poskytujú rôzne formy výcviku (napr. poskytovanie nácviku vzdušného boja formou imitácie lietadiel protivníka), konzultácie a poradenstvo vrátane taktického a strategického plánovania. Samotné firmy sa však bojov aktívne nezúčastňujú.
- **Military Support Firms** – podporné firmy, ktoré pôsobia v logistike, kde zabezpečujú dopravu, dodávky paliva, munície a náhradných dielov, údržbu výzbroje, stavby a pod. Slovenská republika využíva služby leteckej prepravy vojsk a materiálu do operácií krízového manažmentu od zahraničnej súkromnej prepravnej firmy na základe nákupu letových hodín a pod.

Zamestnancami súkromných vojenských spoločností bývajú skúsení profesionáli, prevažne bývalí vojaci z povolania, manažérmi alebo poradcami týchto firiem bývajú spravidla bývalí generáli, poradcovia ministrov obrany, zahraničných vecí a pod. Tieto spoločnosti existujú legálne, sú oficiálne registrované, napojené na silné vonkajšie finančné zdroje, majú stálu organizačnú štruktúru, svoju činnosť vykonávajú na základe štandardných zmlúv, ktoré uzatvárajú spravidla s uznávanými vládami a súťažia spolu v podmienkach medzinárodného trhu. Súkromné vojenské a bezpečnostné spoločnosti pracujú na celom svete, pričom väčšina z nich má globálny dosah. Ponúkajú služby s maximálnou možnou flexibilitou a šité na mieru

---

⁸ VISINGR, L.: Soukromé vojenské společnosti poskytující letecké služby: přínos nebo problém? Defence&Strategy, 2007, č.1., s.97-106, ISSN-6463

konkrétneho klienta kdekoľvek na svete. V podmienkach Slovenskej republiky máme osobnú skúsenosť napríklad s činnosťou CUBIC Corporations z USA, ktorý sa zúčastňuje transformačných procesov rezortu obrany od septembra 2000. PMC/PSC operujú na súši (bojové operácie na presadenie a zabezpečenie mieru, ochrana konvojov humanitárnej pomoci, obrana výcvikových základní) vo vzduchu⁹ (obrana vzdušného priestoru, obsluha protiletadlových systémov, zabezpečovanie letovej prevádzky) a taktiež na mori (ochrana vrtných plošín, eskorty obchodných plavidiel), dokonca v „kyberpriestore“ (obsluha zariadení v oblasti výpočtovej a komunikačnej techniky).¹⁰ V týchto atribútoch sa podstatne líšia od rôznych skupín nelegálne existujúcich „žoldnierov“, ktorým chýbajú zrejme externé väzby na iné subjekty a nie je presne známy ich majiteľ či prevádzkovateľ, pričom svoju činnosť vykonávajú bez dohľadu štátu. Takéto „žoldnierske gangy“ majú blízko k organizovanému zločinu a ich aktivity sú z pohľadu štátu podobné činnostiam bežných zločineckých organizácií.

3. Kladné efekty a riziká spojené s činnosťou súkromných vojenských a súkromných bezpečnostných spoločností

Existencia a činnosť uvedených subjektov prináša kladné efekty, ale aj značné riziká. Kladné efekty súvisiace s činnosťou PMC/PSC spočívajú v:

1. neexistencii politických a organizačných limitov (PMC môžu byť pružné, nezaťažené fungovaním byrokratických aparátov, majú jednoduchšiu organizačnú štruktúru v porovnaní s mnohonárodnostnými jednotkami, môžu byť veľmi rýchlo nasadené, čo môže byť často kritický faktor úspechu);
2. možnej vyššej efektívnosti, ako pri použití národných, prípadne koalíčných vojsk;
3. nemusí sa brať ohľad na senzitivitu verejnosti k ľudským obetiam, ako je to v prípade legálnych ozbrojených síl.¹¹

---

⁹ Dôležité miesto v leteckej doprave vojenských materiálov plnia súkromné spoločnosti disponujúce lietadlami strednej transportnej triedy, resp. strategickej prepravy, ktorých služby sa využívajú pri preprave vojakov a vojenskej techniky pre medzinárodné operácie do odľahlých oblastí (napr. Afganistan). Hlavné ozbrojené sily z európskych krajín by sa bez služieb týchto spoločností nemohli zaobísť, pretože nedisponujú vlastnými strategickými transportnými lietadlami. Z hľadiska posudzovania využívania majetku, tento spôsob sa javí ako efektívnejší, pretože ozbrojené sily si nemôžu dovoliť vlastniť a prevádzkovať vojenské lietadlá všetkých kategórií, hlavne také, ktoré sa používajú v niektorých špecifických situáciách a väčšinu času „stoja nevyužitú“. Súkromné spoločnosti tieto lietadlá môžu prenajímať (v dobe keď ich kapacity nevyužívajú ozbrojené sily) i ďalším súkromným subjektom.

¹⁰ ZÁVĚŠICKÝ, J.: Soukromé vojenské a bezpečnostní společnosti. Vojenské rozhledy, roč. 14, 2005, č.4, s. 80-81, ISSN 1210-3292.

¹¹ NOVÝ, J.: Outsourcing v Iráku – čiastočná privatizace vojenství. In: Sborník z konference s medzinárodnou účasťou „Outsourcing v ozbrojených silách“. Brno: Univerzita obrany, Fakulta ekonomiky a managementu, 2007, s. 148. ISBN 978-80-7231-189-7

Vojenské REFLEXIE

Riziká súvisia predovšetkým s nedostatočnou legitímnosťou ich činnosti a možnosťou zneužitia týchto subjektov. Hlavné riziko spočíva v ťažkej kontrolovateľnosti uvedených subjektov, pretože momentálne tieto spoločnosti existujú, ako uvádza Visingr¹² i Avantová¹³ z hľadiska medzinárodného práva v právnom vákuu. Mnohokrát nie je úplne jasné, komu spoločnosti priamo podliehajú, čie záujmy zastupujú, kto za ich činnosť nesie zodpovednosť a kto reguluje ich činnosť. Medzinárodnoprávne vákuum môže skomplikovať aj využívanie ich služieb priamo v bojových zónach (ide o problém súvisiaci s priznávaním štatútu „vojenského zajatca“ zamestnancom súkromnej vojenskej spoločnosti).

Ďalšie riziká súvisia s obavami, že PMC budú prenajaté vládami problematických režimov či neštátnych aktérov, ktorí využitím ich služieb naraz získajú vojenskú silu, ktorá by mohla byť zneužitá v akciách, ktoré sú v rozpore s ľudskými právami, medzinárodnými dohodami, morálkou a etikou. Poznatky z praxe bohužiaľ potvrdzujú, že činnosť niektorých spoločností sa vymyká zásadám vojenského humanitárneho práva a zvyklostiam vedenia vojenských operácií.

Veľmi dôležitý aspekt, ktorý sa berie do úvahy pri rozhodovaní sa velenia ozbrojených síl o outsourcovaní obslužných činností a využívaní služieb súkromných vojenských spoločností je skutočnosť, že v dôsledku outsourcingu a uvedenej „privatizácie“ vojenských služieb môže dôjsť k stratám znalostného potenciálu špecializovaných vojenských činností a následne k oslabovaniu národných armád, ktoré takto prichádzajú o časť svojich kapacít. Problémy môžu vzniknúť v tom prípade, keď súkromné vojenské spoločnosti uprednostnia lukratívnejšie komerčné objednávky pred síce politicky dôležitejšou, ale finančne možno menej zaujímavou činnosťou pre ozbrojené sily.

4. ZÁVER

Súkromné vojenské a bezpečnostné spoločnosti sa stávajú fenoménom vo vývoji svetovej spoločnosti, sú javom, ktorý by sme mohli spájať s pokračujúcou globalizáciou, pričom sa dostávajú do centra záujmu ako politológov, tak i ekonómov. Súčasné a budúce konflikty sú a budú ovplyvnené vojenskými, ale aj nevojenskými a neštátnymi aktérmi. Z uvedeného pohľadu existencia PMC a PSC de facto podporuje narušanie pozície štátnej moci v prípade obrany a bezpečnosti. Kritici PMC argumentujú faktom, že súkromné spoločnosti sledujú

---

¹² VISINGR, L.: Soukromé vojenské společnosti poskytující letecké služby: přínos nebo problém? Defence&Strategy, 2007, č.1., s. 97-106, ISSN-6463

¹³ AVANT, D.: Private Military Companies and the Future of War. Dostupné na: <http://www.fpri.org/enotes/200604.military.avant.privatemilitarycompanies.html>, citované 22.10.2008

a podporujú záujmy predovšetkým zadávateľa (napr. naftových ťažobných spoločností) a nie štátu, v „honbe za ziskom“, pre ktorý podnikajú.

Prístupy k postaveniu a úlohe štátu (vrátane jeho bezpečnostno-obrannej funkcie) patria k najkontroverznejším aspektom globalizácie svetovej ekonomiky. Jedným z extrémov názorového spektra je predstava, že globalizácia znamená koniec éry národných štátov a eróziu ich moci,¹⁴ čo by potvrdzoval aj vznik a existencia súkromných a bezpečnostných spoločností. Zástancovia tohto názoru argumentujú tým, že globalizácia umožňuje najvyššiu možnú efektívnosť alokácie zdrojov neskreslenú štátnymi intervenciami.

Koncepcia outsourcingu realizovaného v ozbrojených silách výrazne prispela ku kreovaniu takéhoto typu spoločností a dokonca oficiálni predstavitelia Pentagónu oficiálne priznávajú, že americké ozbrojené sily by sa už v súčasnosti nevedeli zaobiť bez služieb súkromných vojenských spoločností. Tieto spoločnosti postupne vytvárajú subjekty špecializovaného trhu, kde sa predmetom záujmu stáva dopyt a ponuka po službách bezpečnosti a obrany.

Privatizácia a internacionalizácia vojenských funkcií vedie k „podkopávaniu“ jednej zo základných funkcií štátu bez toho, aby súčasne boli vytvorené nové kontrolné mechanizmy. Nebezpečenstvo spočíva v tom, že čiastočný, silový nástroj moci je prenechávaný neštátnym aktérom. Spočiatku sa outsourcing obmedzoval na nevojenskú podporu, no dnes zahŕňa čím ďalej, tým viac vojenských a bezpečnostných funkcií. Toto je zaujímavá skutočnosť, ktorá bude mať časom rozhodne odraz i v teórii ekonómie a manažmentu verejného sektora. Súkromné vojenské a bezpečnostné spoločnosti pritom automaticky neurýchľujú riešenie konfliktov a dosiahnutie konečného stavu, neznižujú celkové finančné náklady a nezaručujú zvýšenie bezpečnosti, ochrany osôb a majetku zainteresovaných v konflikte.

LITERATÚRA

1. AVANT, D.: Private Military Companies and the Future of War. Dostupné na: <http://www.fpri.org/enotes/200604.military.avant.privatemilitarycompanies.html>, citované 22.10.2008
2. BENČO, J.: Ekonómia vzdelávania. Bratislava: Iris, 2002. s. 44, ISBN 80-89018-41-6
3. KRČ, M.: Nástin dejín ekonomiky obrany. Praha: AVIS, 2001. s. 13, ISSN 80-7278-100-6
4. NOVÝ, J.: Outsourcing v Iráku – čiastočná privatizace vojenství. In: Sborník z konference s mezinárodní účastí „Outsourcing v ozbrojených silách“. Brno: Univerzita obrany, Fakulta ekonomiky a managementu, 2007. s. 148, ISBN 978-80-7231-189-7

---

¹⁴ OUTRATA, R. a kol.: Globalizácia a slovenská ekonomika. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2006. s. 43, ISBN 80-7144-150-3

5. OUTRATA, R. a kol.: Globalizácia a slovenská ekonomika. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2006. s. 43, ISBN 80-7144-150-3
6. ŠEFČÍK, V.: Ekonomika a obrana štátu. Praha: Avis, 1999. s. 11-12, ISBN 80-7278-014-X
7. VISINGR, L.: Soukromé vojenské společnosti poskytující letecké služby: přínos nebo problém? Defence&Strategy, 2007, č.1., s. 97-106, ISSN-6463
8. ZÁVĚŠICKÝ, J.: Soukromé vojenské a bezpečnostní společnosti. Vojenské rozhledy, roč. 14, 2005, č.4, s. 77-84, ISSN 1210-3292.
9. SZABO, S., MAČOVSKÝ, I., BUČKA, P.: Trendy ekonomického riadenia zdrojov v podmienkach NATO. Medzinárodný vedecko-odborný seminár „Nové požiadavky na ekonomické riadenie obranných zdrojov v súdobých podmienkach“. Liptovský Mikuláš 15.5.2008., 5 s., ISBN 978-80-8040-346-1.
10. SEDLÁK, V., LOŠONCZI, P., KISS, I.: Bezpečnostné informačné technológie. VŠBM Košice: 2008, 133s.
11. KRIŽOVSKÝ S.: Súkromné bezpečnostné služby, Multiprint Košice 2007, ISBN 978-80-89282-10-4.
12. MESÁROŠ, M.: Občianska bezpečnosť a ochrana majetku. Žilina: ŽU v Žiline, detašované pracovisko Košice, 2001, s. 136 – 139. ISBN 80-968404-I-X.
13. JAMNICKÝ, O., MESÁROŠ, M.: Podstata riadenia činností bezpečnostných služieb v podmienkach objektov štátnej strategickej dôležitosti, MEDZINÁRODNÁ VEDECKÁ KONFERENCIA, Krakowska szkoła wyższa imienia Andreja Frycza Modrzewskiego, 11.-12. czerwca 2001, Kraków, ISBN 83-915026-2-7.

ASYMMETRIC WARFARE: THE SLOVAK PERSPECTIVE

Col. Petr FAJMON

Col. Jan BUJŇÁK

National Security Course

Mária LÖRINCZOVA, M.A.

Security Institute,

Armed Forces Academy of General Milan Rastislav Štefánik

ABSTRACT

Asymmetric warfare is the term, which was discovered by military theorists in the late 90s' of the 20 Century. Through an operational analysis of some historical war events during the 20th Century, this paper argues that this form of warfare is not a new phenomenon in contemporary military conflict, and that the new 21st Century terrorism employs this form of warfare. This paper extrapolates some general cases in asymmetric warfare, which are timeless.

At a time when the Slovak Armed Forces enters in the process of rejuvenating the old regulations inherited from the Warsaw Treaty period to develop a new doctrine based on NATO principles, it is crucial to integrate these enduring elements of asymmetric warfare in order to be able to respond adequately to new and growing asymmetric threats generated by corrupt nations and/or non-state organization/actors.

The Slovak Armed Forces prepare their significant part, according to the decision of the Slovak government, for expeditionary task in international peace operations. This is the reason that the Slovak Armed Forces must react to the current development of new asymmetric combat methods, which are used in local wars nowadays. Some examples from the last century serve to demonstrate that only fully prepared armed forces are able to react to unusual methods of combat. This paper is written for a Slovak military audience, so the author chose historical examples of well-known cases from recent history.

Key words: asymmetric warfare, asymmetric operations, asymmetric methods

Historia est testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae, nuntia velustatis.

Marcus Tullius Cicero

1. INTRODUCTION

The history of warfare is as old as the history of humanity itself. Warfare began with the combat between different tribes thousands of years ago. Military activity has constantly evolved over time. The development of military weapons has also progressed, as has the beginning and development of military art. The term “military art” is usually understood as the theory and practice of preparing and conducting military operations on land, at sea, and in the air. Sometimes it is difficult to determine if theory precedes practice. Sometimes it is theory, other times it is practice. From the inception of warfare, historians have attempted to describe attempts by the weaker opponent in a military conflict to attack its powerful opponent’s vulnerable point. Frequently, force imbalance between the belligerents did not dictate superiority. Some force superiority is derived from the quality and quantity of weapons, others from the members and quality of the armed forces or a combination of both.

The term “asymmetric warfare” was first used in the document Quadrennial Defense Review in 1997.¹⁵ Currently, it is often mentioned in military documents, and in many media sources. What is asymmetric warfare in reality? It is possible to apply the US definition:

“In the realm of military affairs and national security is acting, organizing, and thinking differently than opponents in order to maximize one’s own advantages, exploit an opponent’s weaknesses, attain the initiative, or gain greater freedom of action. It can be political-strategic, military strategic, operational, or combination of these. It can entail different methods, technologies, values, organizations, time perspectives, or some combination of these. It can be short-term or long-term. It can be deliberate or by default. It can be discrete or pursued in conjunction with symmetric approaches. It can have both psychological and physical dimensions.”¹⁶

The characteristics of asymmetric operations are actions of small tactical units against vulnerable positions of their stronger opponents. Their aim is to effectively break down the will of the opponent and thus attain their strategic goal. Asymmetric methods of combat are used at all levels of war or conflict. According to McKenzie, five issues characterize effective asymmetric methods:

- “Disparity of interest is a key factor in assessing an adversary’s incentive to adopt asymmetric approaches;

---

¹⁵ William S. Cohen, *Report of the Quadrennial Defense Review*, Report for US Government (Washington D. C.: Department of Defense, 1997), V.

¹⁶ Steven Metz and Douglas V. Johnson II, *Asymmetry and U.S. Military Strategy: Definition, Background, and Strategic Concepts*, (Pennsylvania: U.S. Army War College, 2001), 8 – 9.

VJENSKÉ REFLEXIE

- The will of the opponent is the ultimate target, and understanding this is fundamental to understanding asymmetric warfare;
- Asymmetric approaches operate on all three levels of war, but seek strategic effect;
- Effectiveness is important in evaluating asymmetric approaches (they don't always work);
- A dynamic process of threat and response is an inescapable factor in any analysis of asymmetry.”¹⁷

The most effective asymmetric operation causes tremendous destruction to the enemy in comparison to the resources, time and money invested by the attacker. The most effective methods target the enemy strategic vulnerabilities, irrespective of the type of conflict. After that differences between levels of war are eliminated. Thus, the aim of asymmetric warfare is to target the vulnerabilities across the spectrum of conflict, from tactical to strategic. Asymmetric actions targeting national security and the aims of the enemy's foreign policy will achieve the strategic objective. A principal focus of these actions is public opinion, which can dramatically influence the results of the conflict. Attacks on operational and tactical combat-level units can also have strategic impact. The most effective asymmetric approach seeks to attain strategic effect regardless of the level on which they occur. This is the ideal asymmetric attack.

Thesis statement

Through an operational analysis of the history of asymmetric warfare during the 20th Century, this paper argues that this form of warfare is not a new phenomenon in contemporary military conflict, and that the new 21st Century terrorism employs this form of warfare. This paper tries to find some general cases in asymmetric warfare, which are timeless.

At a time when the Slovak Armed Forces enter in the process of rejuvenating the old regulations inherited from the Warsaw Treaty period to develop a new doctrine based on NATO principles, it is crucial to integrate these enduring elements of asymmetric warfare in order to be able to respond adequately to new and growing asymmetric threats generated by corrupt nations and/or non-state organization/actors.

---

¹⁷ Kenneth F. McKenzie, Jr., *The Revenge of the Melians: Asymmetric Threats and the Next QDR*. (Washington D.C.: US Government Printing Office, 2000), 17.

2. INTENT

The Slovak government decided to train and prepare the significant part of the Slovak Armed Forces for expeditionary task in international peace operations leading NATO or the United Nations (UN). This is the reason why the Slovak Armed Forces must react to the current development of new asymmetric combat methods, which are used in local wars nowadays. Some examples from the last century serve to demonstrate that only fully prepared armed forces are able to react to unusual methods of combat.

3. HISTORICAL PERSPECTIVE

From 20th Century history, a good example of asymmetric warfare at an operational level is the first German chlorine gas attack in 1915. The idea to use the toxic agent came from Professor Fritz Haber, a future Nobel Prize holder in chemistry¹⁸. This is where the connection between academic research and the military industrial complex is evident. During World War I, both sides – Central Powers and Triple Entente¹⁹ - used large quantities of toxic agents.²⁰ Where did the idea to use chlorine as a chemical weapon originate? After the war started, the production of the sodium hydroxide increased. Sodium hydroxide was necessary for the production of cellulose, which in turn, was the base for gunpowder. The resulting waste of this production was chlorine. There was no immediate known use for chlorine, so it was simply released into the air. Since the state of war was in effect, people living near the plants producing this chemical had no choice but to accept the situation the way it was and suffer the consequences. Pollutants from the chlorine were most harmful to the people in the Rhine area. Thus, the suggestion was made that the armed forces should export the poisonous gas abroad where chlorine would be very useful. According to a newspaper at the time:

“French people should be the ones poisoned by chlorine, not the good citizens of Germany. If chlorine were to be released near the front, with favorable wind direction - towards the French side - the operational impact would be advantageous. Moreover, the armed forces would be paying the production plants for chlorine – the very item that the production companies in fact considered to be waste.”²¹

---

¹⁸ Jeffery K. Smart. “History of Chemical and Biological Warfare: An American Perspective,” *The Textbook of Military Medicine*, available from http://www.bordeninstitute.army.mil/cwbw/default_index.htm; Internet; accessed 2 October 2006.

¹⁹ Central Powers were United Kingdom, France and Russia, Triple Entente were Germany, Austria-Hungary monarchy and

²⁰ Kenneth W. Estes, “Biological and Chemical Warfare and Weapons,” in *International Encyclopedia of Military History*, 1st ed.

²¹ Aneta Cvachová, “Contribution of Chemical Warfare Agents to Medical Casualties in World War I”, *Vojenské zdravotnícké listy* LXXIV, no. 2 [journal on-line]; available from

Walter Nernst, a well-known physical chemist, developed the theory for the use of this chlorine waste. Captain Fritz Haber presented the complete plan to the chief of the General Staff. As a civilian, Professor Fritz Haber was the chief of the Keiser Wilhelm Physical Institute of Berlin, and was respected worldwide as an expert in industrial chemistry. He received a Nobel Prize in chemistry, not for his military activity, but for his work on the high-pressure synthesis of ammonia.

The plan for using chlorine as combat gas was very simple. Chlorine, in its liquid form, was stored in steel bottles under pressure. Upon release, it evaporated. Since chlorine in its gaseous state is heavier than air, it tends to remain close to the ground. After releasing the necessary amount of chlorine and under ideal meteorological conditions (right wind direction and temperature inversion – cold air near the ground with warm air above) the lethal concentration of resulting gas would spread several kilometers deep into the enemy territory.

On 10 March 1915, under the guidance of Captain Fritz Haber, Pioneer Regiment 35 placed 1,600 large and 4,130 small cylinders containing a total of 168 tons of chlorine in the path of the Allied troops defending Ypres, Belgium. Haber also supplied the regiment with Draeger oxygen breathing sets used in mining, and issued small pads coated with sodium thiosulfate, to some members of the surrounding German infantry. These devices had to protect their own soldiers from the poisonous effects of chlorine. Once the cylinders were in place, the Germans then waited for the winds to shift to a westerly direction. The first chemical attack occurred on 22 April 1915. A large cloud of chlorine was released in five minutes. The world was shocked. However, the German staff was not prepared to exploit the effects of the attack. German units began their attack ten minutes after the release of chlorine. Depending on who reported on the casualties, the reports varied and were most favorable to the side reporting it. According to independent reports, there were five thousand soldiers killed and fifteen thousand wounded soldiers along the stretch of the front. The Allies claimed that the number five thousand was probably inflated for propaganda purposes.²² The Germans moved ahead without shooting. However, operational reserves were not sufficiently prepared. The attack stopped and the breakthrough of the first battle line was not used for a wide offensive.

<http://www.pmfhk.cz/VZL/VZL%202005/5%20Cvachov%C3%A1-W.pdf#search=%22Podíl%20bojových%20otravných%20látek%20na%20zdravotnických%20ztrátách%20v%20první%20světové%20válce%22>; accessed 20 September 2006.

²² Jeffery K. Smart. "History of Chemical and Biological Warfare: An American Perspective," *The Textbook of Military Medicine*, available from http://www.bordeninstitute.army.mil/cwbw/default_index.htm; Internet; accessed 2 October 2006

VJENSKÉ REFLEXIE

This is a good example of an asymmetric warfare method in 1915. However German military theory did not anticipate the effects of this new capability and the initial effort failed to achieve the desired end state. While the Allied command managed to draw on their reserve and thus, stop the attack, they needed to adapt to a new unanticipated form of threat. This example shows how important the moment of surprise is when using a new weapon.

Another example of asymmetric warfare can be found in the guerilla operations of the Vietnamese Communists (i.e. Vietcong) during the Vietnam War. The Vietnam War was a conflict in which North Vietnam and its allies fought against South Vietnam and its allies. North Vietnam's allies included the National Front for the Liberation of South Vietnam, the Soviet Union and the People's Republic of China. South Vietnam's main allies included the United States, Australia, New Zealand and South Korea. By its end in 1975, the Vietnam War had claimed approximately four million lives.²³ American combat troops had been involved since 1959, but their presence was at its highest in 1965. The large escalation of the war started in 1964. It began with the Gulf of Tonkin Incident on 2 - 4 August 1964. The Gulf of Tonkin Incident was an alleged pair of attacks by North Vietnamese gunboats on two American destroyers in the Gulf of Tonkin.²⁴ After that, the Johnson Administration decided to increase the number of military units in Vietnam. Despite superior U.S. firepower and technology, the North Vietnamese forces were successful in fighting a protracted, guerilla-style conflict. The Vietcong - the military branch of the National Liberation Front (NLF) - also used this style of combat. The NLF was only nominally independent of North Vietnam. Supplies to the Vietcong were provided via the Ho Chi Min trail from North Vietnam. Vietcong units were mostly uniformed soldiers. These soldiers were full-time combatants. They attacked their opponents over a wide area. Regional forces were also a part of the Vietcong. These units fought only in local areas. When the pressure from American units escalated, they were able to break down into smaller units and scatter. Local guerilla combatants had only a basic minimum of infantry training. Main force units obtained longer training, including training for unit leaders, weapons and radio training. The basic hand weapon was the Chinese version of the Russian AK-47 submachine gun. Vietcong also used Russian and Chinese light and medium machine guns. These proved to be valuable against U.S. helicopters. RPG-7 (Russian rocket propelled grenades), proved to be valuable against

---

²³ *The Encyclopedia of Military History*, 2nd ed., s.v. "The United States War in Vietnam."

²⁴ *The Encyclopedia of Wars*, 1st ed., s.v. "Gulf of Tonkin Incident."

armored vehicles and are in use throughout the world including Iraq.²⁵ Many bombs for bomb attacks were improvised, meaning, they were homemade. The Vietcong was not able to defeat American units in direct combat. Americans were attacked using ambushes and other guerilla like tactics inflicting casualties on the US daily.

The situation on the domestic American policy scene started to change. Opposition to the war grew from many sides, as the nation began to take a hard look at the United States' involvement in Vietnam. The credibility of the U.S. government suffered in 1971 when newspapers published "[The Pentagon Papers](#)". This top-secret historical study of Vietnam presented a pessimistic view of the likelihood of victory in Vietnam and generated criticism of U.S. policy.²⁶ Media access to combat portrayed the death and destruction created by the relentless bombing by U.S. forces. Many major literary and political figures began to speak out openly against keeping U.S. troops in Vietnam. Under public pressure, the American government made a decision to withdraw U.S. Forces from Vietnam in 1971. U.S. troops were, in fact, withdrawn in 1973. War in Vietnam ended in 1975. Guerilla operations achieved strategic success – the breakdown of Americans' will to continue in the war. The weaker opponent achieved success with asymmetric operations against a more powerful American Military Forces. The success was important influenced by targeting to the public opinion in the USA.

More recently, there is an interesting operation of Allied Force in Yugoslavia. The multinational force was commissioned by NATO to bring a swift end to military actions between Serbia's military forces and Albanians in the southern province of Kosovo. The operation started on 24 March 1999 and continued for 78 days to 11 June 1999. Initial air operations were conducted at an altitude that was estimated to be safe considering the air defense threat that was expected. Controlled attacks were launched against the Serbian anti-aircraft defense system during Allied Force. NATO forces did not destroy all Serbian anti-aircraft devices. For this reason, NATO pilots had to maintain their higher altitudes for bombing²⁷. This resulted in a reduction of bombing accuracy. The altitude of fifteen thousand feet was safe for pilots. NATO air forces did not achieve air superiority over Kosovo and Yugoslavia. However, some bombings did not hit their target. After allied planes bombed two refugee convoys on the same day near the Kosovo town of Djakovica,

---

²⁵ George J. Mordica II, "Phase Four Operations in Iraq and the RPG-7", *Center for Army Lessons Learned*, (November-December 2003) available from http://d-n-i.net/fcs/iraq_and_the_RPG-7.htm; Internet; accessed 11 September 2006

²⁶ *The Encyclopedia of Wars*, 1st ed., s.v. "The Consequences of the War."

²⁷ William S. Cohen, *Kosovo/Operation Allied Force After-Action Report*, Report for US Congress (Washington D.C.: Department of Defense, 2000), xxi

new tactics were implemented with pilots flying lower to better visually identify their targets. The net result was increased risk to allied pilots. According to official American sources only two aircraft were lost to hostile fire.²⁸ From the operational point of view, it was confirmed that it is difficult to target scattered, camouflaged and mobile Yugoslavian army units. Serbian forces in Kosovo successfully employed camouflage, concealment, and deception extensively.²⁹ Serbs used decoys to create a variety of false targets.³⁰ According to an evaluation paper from the US Army War College, NATO aircraft had been allowed to bomb below the self-imposed fifteen thousand-foot minimums; it is difficult to target small groups of men armed with automatic rifles.³¹ It was confirmed that the majority of Serbian army units in Kosovo were not destroyed. These units were withdrawn only after negotiations on armistice. This result was given by a study from the US Army War College that suggested the mission accomplishment could only have been completed with the commitment of ground forces.³² This evaluation was also confirmed in a Report to Congress:

“Overall, NATO’s recognition of the broad scale of Serbian denial and deception activities somewhat limited their success. However, because future adversaries are likely to study Serbian denial and deception tactics and could present more advanced threat to future operations, the Department is working on a variety of techniques to further improve our capability to counter an adversary’s use of camouflage, concealment, and deception.”³³

Camouflage operations protected Serbian army units. However these operations were not able to change the outcome of the war. This can be considered as another example of the 20th Century asymmetric warfare. The Serbian army very successfully applied ruse, concealment, and deception.

These examples clearly indicate that asymmetric warfare already existed before this term was used at the end of 20th Century. One can identify some of these general elements, such as surprise of the opponent, use of low technology and low intensity of the actions against a

---

²⁸ Cohen, *Kosovo/Operation Allied Force*..., xxiii

²⁹ Ibid., 61

³⁰ Ibid., 62

³¹ Earl H. Tilford, Jr., “Operation Allied Force and the Role of Air Power”, *US Army War College* (Quarterly – Winter 1999 – 2000) available from www.carlisle.army.mil/USA_WC/parameters/99winter/tilford.htm; Internet; accessed 19 September 2006

³² Earl H. Tilford, Jr., “Operation Allied Force and the Role of Air Power”, *US Army War College* (Quarterly – Winter 1999 – 2000) available from www.carlisle.army.mil/USA_WC/parameters/99winter/tilford.htm; Internet; accessed 19 September 2006

³³ Cohen, *Kosovo/Operation Allied Force*..., 63

stronger belligerent side, aim to target public opinion which is able to change political decision and the application of ruse, concealment and deception.

4. THREAT IN 21ST CENTURY AND THE SLOVAK ARMED FORCES

According to the Defense Strategy of the Slovak Republic, military development is directed towards information and technological superiority of NATO countries. NATO is effectively able to use their own armed forces to combat the enemy. The enemy tries to eliminate this superiority. Potential NATO opponents apply asymmetric tactics and devices for alternative operational concepts including terrorist attacks, information operations or threat of using weapons of mass destruction (WMD). Nuclear, biological, chemical and, increasingly, radiological weapons are included in this term. WMD pose a serious risk to the populations, territory and forces of NATO member countries and to international security as a whole. Even before 11 September 2001 terrorist attacks on the United States, the use or threatened use of WMD has been a concern of the Alliance.³⁴

Only seven countries are acknowledged to possess nuclear weapons. China, France, India, Pakistan, Russia, the United Kingdom and the United States of America have tested nuclear weapons. One country suspected of having nuclear weapons is Israel. There are currently no known non-state actors who have WMD at their disposal, enough technical devices, theoretical knowledge and organization to develop and produce a nuclear weapon. However, there are limited numbers of countries, which are considered to have the potential to develop nuclear weapons in the future, such as Taiwan. North Korea claimed a successful nuclear test on 8 October 2006.³⁵ Furthermore Iran has attempted to obtain radiological material for developing nuclear weapons.³⁶

Chemical weapons are considered to be the least dangerous type of WMD. Thus, it is easier to gain these weapons than nuclear weapons. Chemical weapons were used often throughout history, not only by countries, but by non-state actors as well. The sarin gas attack in Tokyo's metro in 1995 is well known. Several countries signed the Chemical Weapons Convention Treaty; however, it is suspected that many countries have secret stockpiles of these weapons. Suspected countries are China, Egypt, Syria, Iran, and North Korea, and

---

³⁴ "Counter weapons of mass destruction," *NATO briefing*. (March 2005) available from <http://www.nato.int/docu/briefing/wmd/wmd-e.pdf>; Internet; accessed 19 September 2006

³⁵ Paul Koring, "Sanctions proposal lack tough measures," *Globe and Mail*, 10 October 2006, 1.

³⁶ Jane's Information Group. *Jane's Nuclear, Biological and Chemical Defence 2005- 2006*, ed. John Eldridge (Coulson, Surrey, UK: Jane's Information Group, 2005), 14

before Operation IRAQI FREEDOM, Iraq.³⁷ Each has the opportunity to threaten the use of chemical weapons in regional conflicts. Thus, their use or potential use can achieve strategic effects for a relatively low price. There are a number of potential delivery options ranging from ballistic and cruise missiles, aircraft, and terrorism. Chemical weapons offer the most asymmetric effect when employed as threats in regional conflicts.

Biological weapons should be the most dangerous threat for the 21st Century. As an example, consider the anthrax attacks in the USA in the fall of 2001. Letters containing anthrax were delivered to US politicians and media workers. A similar anthrax campaign is able to block all medical infrastructures. This means that a low purchase price of a biological weapon can potentially achieve strategic effects. Moreover, it is very difficult to identify the attacker beyond any doubt. For this reason, the biological weapons are ideal asymmetric weapons. Unclassified US Central Intelligence Agency (CIA) reports released in 2001 state that Iran, Iraq, Libya, North Korea and Syria were among countries suspected of possessing or seeking to possess offensive biological weapons.³⁸ The principal advantage of biological weapons is the potential employment without clear responsibility.

Information operations are products of modern society, which widely uses information technology. Personal computers, information nets and databases are not the only environment for information operations; there are several other devices for communication and media. Information itself is a strategic resource in today's national security environment. Modern society is built on civil or military information nets. In general, it can be assumed that there are two basic types of attack. The first type of attack can be aimed directly against the target - the information system itself. The attack is intended to destroy information systems disabling those that depend on it. For example, it could destroy military servers; preventing commanders' access to military protected Intranet systems. The second type of attack can use information technology as a tool to penetrate and exploit information systems, stealing and/or manipulating data. The attacks can be performed across computer nets. It means that it is possible to expect attacks on open and classified networks, either civilian or military. Classical examples are hacker attacks.

According to Canadian doctrine:

---

³⁷ Jane's Information Group. *Jane's Nuclear, Biological and Chemical Defence 2005 – 2006*, ed. John Eldridge (Coulson, Surrey, UK: Jane's Information Group, 2005), 4 - 33

³⁸ Central Intelligence Agency, "Unclassified Report to Congress on the Acquisition of Technology Relating to Weapons of Mass Destruction and Advanced Conventional Munitions," https://www.cia.gov/cia/reports/721_reports/jan_jun2001.htm; Internet; accessed 29 September 2006

“Information operations can be used to influence decision-makers at all levels, from the head of state, to troops in contact on the front lines or general populace on either or both sides of a dispute. Information is the means; decision makers are the objective.”³⁹

One cannot forget about the electromagnetic threat. According to the American point of view: “Perhaps the most dangerous and misunderstood form of information warfare attack is the high-altitude electromagnetic pulse threat: a combination of nuclear weapons and information warfare that can challenge the very heart of our operational doctrine and national stability.”⁴⁰

A country with the capability to deliver such an attack would possess a qualitatively higher order of deterrence than the one limited to regional attack.

Alternative operational concepts are another means to counter NATO military technological dominance. The probable approach is to seek advantage by operating well outside the moral framework of the traditional NATO standpoint. Opponents can simply ignore and operate outside of universal NATO norms of behavior. American military theorists are persuaded that a refusal to adopt NATO approaches may go beyond questions of operational convergence and military effectiveness.⁴¹

The actual threat is terrorism. Terror can be a means chosen by a country or non-state actor. Non-state actors (terrorist groups) typically operate outside the framework of international relations. The contemporary classical example is Al-Qaeda. The common interpretation is that terrorists don't belong to any recognized armed forces or don't adhere to the laws of war and are, therefore, regarded as "rogue (corrupt/dishonest) actors"⁴². The use of non-acceptable violence for the achievement of political ends is common for non-state groups. Attempts by some terrorist groups to obtain WMD are very dangerous. As was mentioned before in the examples of sarin attack in Tokyo and anthrax attacks in USA, it is a real threat.

These threats are described in “Doctrine of the Slovak Armed Forces.”⁴³ The Slovak Armed Forces’ basic mission is to defend the Slovak Republic against external threats. Considering the Slovak national economic potential and planned operational capabilities of

---

³⁹ Canadian Forces College, “Information Operations Organization” (Advanced Military Studies Programme 9 Activity Package A/DS552/ENA/LE-3, 2006), 1/29.

⁴⁰ McKenzie, Jr., *The Revenge of the Melians: Asymmetric Threats* ..., 34

⁴¹ McKenzie, Jr., *The Revenge of the Melians: Asymmetric Threat*....., 39

⁴² *The New Encyclopedia Britannica*, 15th ed., s.v. “terrorism”

⁴³ The General Staff of the Slovak Armed Forces. *Doctrine of the Slovak Armed Forces*, (Bratislava: 2005), 12.

the Slovak Armed Forces, when implementing this mission, it is necessary to take advantage of the Slovak membership in NATO, especially Article 3 and 5, of the North-Atlantic Treaty. Article 3 and Article 5 guarantee collective capabilities for collective defense.⁴⁴ Therefore, the Slovak Republic has to develop forces that are able to participate in conflicts or crisis resolutions abroad. The Slovak Armed Forces must be ready to meet commitments agreed upon between the Slovak Republic and NATO, and eventually be ready for further international contractual obligations of the Slovak Republic concerning collective defense against future aggressions.⁴⁵ The Slovak Armed Forces shall further fulfill tasks relating to international obligations of the Slovak Republic and to protect national security interests abroad, especially in the context of development of the security environment and management of crisis threatening stability of this environment. For this purpose, components of the Slovak Armed forces shall be deployed in international peace operations led by the UN, NATO, and EU, or ad hoc established international coalitions. These can be established as peace enforcement operations, peace support or peace maintenance operations. Components of the Slovak Armed Forces can be deployed either independently or under the leadership of international organizations to fulfill missions of rescue or humanitarian operations abroad. Slovak Republic political authority and military capabilities will define limitations of the Slovak Armed Forces engagement in operations. There is no anticipation of any military action in the region of Central Europe over the next 10 – 15 years. The political situation is stable. Therefore, it is expected that the Slovak Armed Forces will be used in domestic operations only and in support of the Ministry of the Interior of the Slovak Republic in non – military operations. These actions include assistance to civil authorities during flooding, mass migration, maintaining public order, a large terrorist attack, and “Release other than attack”. The last term means the deliberate or unintended creation of a nuclear, radiological, biological or chemical environment by any means other than the employment of NBC weapons authorized for use by a nation state.⁴⁶ It is suggested that Slovak Republic units and commanders will be required to deal with asymmetric attacks during their missions abroad. Therefore, it is necessary to prepare every soldier and commander at all levels for asymmetric combat.

---

⁴⁴ National Council of the Slovak Republic. *Defense strategy of The Slovak Republic*, (Bratislava: 2005), 3

⁴⁵ The General Staff of the Slovak Armed Forces. *Doctrine of the Slovak Armed Forces*, (Bratislava: 2005), 16

⁴⁶ NATO Standardization Agency, *NATO Glossary of NBC Terms and Definitions (AAP-21)*, English and French. Brussels: (Brussels: NATO Standardization Agency, 2004), 1-37

VŮJENSKÉ REFLEXIE

In 2004, the Slovak Armed Forces adopted NATO's doctrines for planning and conducting operations. During the last years, Slovakia had many opportunities to train the General Staff, Land Forces HQ and Air Forces HQ levels on the NATO planning process. The Slovak Armed Forces performed an exercise with an ad hoc Joint Forces operational HQ. Their experiences demonstrated that they have to develop practical skills and habits, especially when responding to an unusual threat or situation in CBRN defense and defense against terrorism. Since May 2006, the Slovak Armed Forces have the Operational Doctrine for CBRN Defense in the Slovak Armed Forces. However, most of the officers are still thinking that CBRN defense is a task strictly for CBRN specialists. Slovak CBRN doctrine describes all solutions for providing CBRN Defense at the operational level of conflict. The Slovak Armed Forces do not have the doctrine dealing with defense against terrorism. It is necessary to develop standard operating procedures for special units, which would be used against a terrorist threat. For CBRN defense, it is necessary to develop tactical level doctrine immediately following ratification by NATO CBRN doctrine for tactical level – AJP-8.3.1. The Slovak Armed Forces have yet to develop appropriate doctrine concerning Explosive Ordnance Disposal (EOD). This doctrine should be prepared at the National Centre of Excellence, which will be established in January 2007 in Nováky. This centre should participate in the area of Improvised Ordnance Disposal (IOD) as well.

Therefore, the following recommendations are proposed for the Slovak Armed Forces:

- 1.) Develop appropriate doctrine for EOD, IOD. The guarantor for this process shall be J3 of the General Staff. This doctrine development work must be coordinated with sections for doctrine on the Land Forces HQ and HQ for Training and Support.
- 2.) During professional military training (PMT), train commanders at the operational level during field exercises and also at the Military Academy in Liptovský Mikuláš. The Slovak Armed Forces must take better advantage of Simulations Centers for live simulations. The emphasis should be on countering emerging asymmetric threats the Slovak Republic will likely face.
- 3.) During PMT, train junior officers and NCOs in all types of training and education in Military College in Liptovský Mikuláš and NCO Academy in Martin. For this training, the Slovak Armed Forces must draw upon the experiences from the U.S. Army, U.S. Air Forces, U.S. Marine Corps and other NATO Armed Forces. It is not necessary to develop anything new. New environment for commanders is very well

Vojenské REFLEXIE

described for example, in the paper from General Charles C. Krulak: “The Strategic Corporal: Leadership in the Three-Block War.”⁴⁷

- 4.) On the tactical level, it is necessary to develop specific capabilities. The Slovak Armed Forces should adopt EOD teams into engineering units. The Slovak Armed Forces are preparing these teams as independent teams for expeditionary tasks. A small force like the Slovak Armed Forces, has very limited personnel resources. Since this job is considered a “dead end” job (no opportunity for advancement or promotion) – the model of career advancement does not apply in this environment. In this case it would be advantageous to be able to remain in this career for closer to ten to fifteen years. According to the treaty between the Ministry of the Interior of the Slovak Republic and the Ministry of Defense of the Slovak Republic, the Slovak Armed Forces have tasks to fill various missions and cooperate with Civilian Defense. The General Staff and operational level currently perform these tasks. It is necessary to perform a joint exercise between military units and teams of civilian defense. A good example is the international exercise EU EUDREX 2005 in Austria.

CONCLUSION

Asymmetric warfare is not new. It has been in existence for a considerable period of time. It was demonstrated through three historical examples, how important it is to be ready for unusual weapons or tactics. The only new thing is the practice, for example how to use devices such as improvised explosive devices, threat of using biological and toxic agents. It was shown in the historical examples that following elements are characteristic for asymmetric style of combat: surprise; use of low technology and low intensity of actions against strong opponent; irregular approach; targeting public opinion; application of ruse, concealment and deception.

The first step in preparing the Slovak Armed Forces to better meet tomorrow's challenges is to learn from the past. Military commanders should study history. Modern, technologically sophisticated warfare, with the asymmetric threats, makes this requirement more relevant. The military task for today is to train units and commanders at all levels to provide adequate protection against asymmetric threats. The Slovak Armed Forces should not limit its thinking about asymmetric warfare without practical training and education of every

---

⁴⁷ Canadian Forces College, “The Strategic Corporal: Leadership in the Three-Block War” (Advanced Military Studies Programme 9 Activity Package A/DS552/WTH/LD-4, 2006), 14 - 17

member of the Slovak Armed Forces. It is necessary to provide appropriate training according to new experiences.

The Slovak Armed Forces have to consider all factors, which were evaluated from recent conflicts, and incorporate lessons learned into the training process of the Slovak Armed Forces. General Staff of the Slovak Armed Forces, especially J3, must concentrate their focus on the best training of Slovak military units before deployment to foreign missions.

BIBLIOGRAPHY:

1. Belgium. *NATO Glossary of NBC Terms and Definitions (AAP-21), English and French*. Brussels: NATO Standardization Agency, 2004.
2. Canadian Forces College, "Information Operations Organization" (Advanced Military Studies Programme 9 Activity Package A/DS552/ENA/LE-3, 2006).
3. Canadian Forces College, "The Strategic Corporal: Leadership in the Three-Block War" (Advanced Military Studies Programme 9 Activity Package A/DS552/WTH/LD-4, 2006).
4. Central Intelligence Agency, "Unclassified Report to Congress on the Acquisition of Technology Relating to Weapons of Mass Destruction and Advanced Conventional Munitions," Unclassified Report to Congress of the USA, https://www.cia.gov/cia/reports/721_reports/jan_jun2001.htm; Internet; accessed 29 September 2006.
5. COHEN, William S. *Kosovo/Operation Allied Force After-Action Report*, Report for US Congress. Washington D.C.: Department of Defense, 2000.
6. COHEN, William S. *Report of the Quadrennial Defense Review*, Report for US government. Washington D.C.: Department of Defense, 1997.
7. CVACHOVÁ, Aneta. "Contribution of Chemical Warfare Agents to Medical Casualties in World War I", *Vojenské zdravotnické listy* LXXIV, no. 2 [journal on-line]; available from http://www.pmfhk.cz/VZL/VZL%20_2005/5%20Cvachov%C3%A1-W.pdf#search=%22Podil%20bojovych%20otravných%20latek%20na%20zdravotnických%20ztratach%20v%20první%20světové%20válce%22; accessed 20 September 2006.
8. *The Encyclopedia of Military History*, 2nd ed., s.v. "The United States War in Vietnam."
9. *The Encyclopedia of Wars*, 1st ed., s.v. "Gulf of Tonkin Incident."
10. ESTES, Kenneth W. "Biological and Chemical Warfare and Weapons." *International Encyclopedia of Military History*. 1st ed.
11. Jane's Information Group. *Jane's Nuclear, Biological and Chemical Defence 2005- 2006*, edited by John Eldridge. Coulsdon, Surrey, UK: Jane's Information Group, 2005.

12. KORING, Paul. "Sanctions proposal lack tough measures," *Globe and Mail*, 10 October 2006.
13. MCKENZIE, Jr., Kenneth F. *The revenge of the Melians: Asymmetric Threats and the Next QDR*. Washington, D.C.: US Government Printing Office, 2000.
14. METZ, Steven and Johnson II, Douglas V., *Asymmetry and U.S. Military Strategy: Definition, Background, and Strategic Concepts*, Pennsylvania: U.S. Army War College, 2001
15. MORDICA II, George J.: "Phase Four Operations in Iraq and the RPG-7," *Center for Army Lessons Learned*, (November -December 2003) available from http://d-n-i.net/fcs/iraq_and_the_RPG-7.htm; Internet; accessed 11 September 2006.
16. NATO WMD briefing "Countering weapons of mass destruction". (March 2005) available from <http://www.nato.int/docu/briefing/wmd/wmd-e.pdf>; Internet; accessed 19 September 2006.
17. SMART, J. K. "History of Chemical and Biological Warfare: An American Perspective", *The Textbook of Military Medicine*, available from http://www.bordeninstitute.army.mil/cwbw/default_index.htm ; accessed 2 October 2006.
18. The Slovak Republic. National Council of the Slovak Republic. *Defense Strategy of the Slovak Republic*, Bratislava, 2005.
19. The Slovak Republic. The General Staff of the Slovak Armed Forces. *Doctrine of the Slovak Armed Forces*. Bratislava 2005.
20. TILFORD, Jr., E. H.: *Operation Allied Force and the Role of Air Power*, US Army War College Quarterly – Winter 1999 – 2000, available from http://www.carlisle.army.mil/USA_WC/parameters/99winter/tilford.htm; accessed 19 September 2006.

PROLIFERÁCIA ZHN A MOŽNÝ PRÍSPEVOK SLOVENSKEJ REPUBLIKY K JEJ ELIMINÁCI

plk. Ing. Petr FAJMON

plk. Ing. Kamil JURKOVIČ, PhD.

Kurz národnej bezpečnosti

Akadémia ozbrojených síl gen. Milana Rastislava Štefánika

ABSTRAKT

Na základe analýzy historického vývoja boja proti šíreniu zbraní hromadného ničenia (ZHN) poukazuje príspevok na význam eliminácie proliferácie ZHN pre globálnu bezpečnosť. Článok uvádza aj súčasné aktivity rezortu obrany SR v tomto procese a poukazuje na niektoré ďalšie možnosti rozvinutia aktivít v pôsobnosti OS SR ako aj celého rezortu obrany.

Kľúčové slová: Proliferácia (nekontrolované šírenie) zbraní hromadného ničenia, Zmluva o nešírení jadrových zbraní (Non proliferation treaty – NPT), Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu (MAAE), Zanggerov výbor, Austrálska skupina, Bezpečnostná iniciatíva proti šíreniu ZHN (Proliferation Security Initiative - PSI)

ÚVOD

Cieľom tohto článku je zdôrazniť význam celosvetového koordinovaného postupu proti proliferácii ZHN a na základe analýz historického vývoja boja proti šíreniu ZHN kriticky poukázať na skutočnosti, prečo je tento fenomén považovaný aj v 21. storočí za jednu z najväčších hrozieb pre globálnu bezpečnosť. V článku chceme poukázať predovšetkým na možnosti ako zintenzívniť zapojenie rezortu obrany do celkového úsilia Slovenskej republiky v tejto problematike so zdôraznením efektívneho využitia už existujúcich spôsobilostí, ktorými rezort obrany v súčasnosti disponuje. Ide najmä o spôsobilosti budované na základe akceptovaných NATO cieľov síl v oblasti radiačnej, chemickej a biologickej ochrany. Tieto spôsobilosti sú totiž využiteľné pri analýzach neznámych látok, kontrole tovarov, či neobsahujú zdroje ionizujúceho žiarenia, ako aj pre potreby civilnej ochrany v prípade havárií v priemyselnej infraštruktúre alebo aj pri odstraňovaní následkov možných pandémieí.

Z dôvodu celosvetového boja proti terorizmu je eliminácia proliferácie zbraní hromadného ničenia jednou z najvyšších priorít medzinárodných vzťahov. Tieto snahy sú datované od prvého použitia jadrových zbraní (JZ) v roku 1945 a pokračujú až do súčasnosti. Praktický výsledok je však diskutabilný.

Predmetnou témou sa zaoberajú iniciatívy a diskusie na najvýznamnejších medzinárodných fórach ako sú OSN, EÚ, NATO alebo G8. Je prioritná tiež pre súčasné zahraničné politiky najvýznamnejších štátnych aktérov našej doby, ako sú USA, Rusko, Čína, India alebo Japonsko.

Rozpad bipolárneho sveta, nástup globalizácie v kombinácii s vedecko – technickým pokrokom a novým vnímaním bezpečnostných hrozieb spôsobil, že problematika kontroly zbrojenia sa rozrástla do nebývalých rozmerov a súčasne zaznamenala nástup nových rizikových faktorov. V poslednom období však otázky kontroly zbrojenia v oblasti ZHN začali byť vnímané v bezprostrednom súvisi s problémom terorizmu a bojom proti nemu.

Bezpečnostná rada OSN (BR OSN) vyzvala na zvýšené úsilie v boji proti nelegálnemu šíreniu ZHN, ktoré môžu získať teroristi. Rezolúcia číslo 1674, ktorú členovia BR OSN jednomyselne prijali 27. apríla 2006, vyzýva všetky štáty, aby plne implementovali rezolúciu číslo 1540 z 28. apríla 2004, ktorá zaplnila medzeru v celosvetovom boji proti šíreniu jadrových, chemických a biologických zbraní. Rezolúcia požaduje od všetkých 192 členských štátov OSN, aby prijali zákony zabráňujúce teroristom, čiernemu trhu a iným „neštátnym činiteľom“ vo výrobe, získavaní alebo obchodovaní s týmito druhmi zbraní alebo materiálmi na ich výrobu. Rezolúcia tiež upozorňuje, že niektoré krajiny doteraz nepodali správu o jej plnení, ktorú mali doručiť do októbra 2004. K pôvodným dvom veľmociam, zo štyridsiatych rokov, pribudlo do skupiny krajín vlastniacich jadrové zbrane ďalších 7 (Veľká Británia, Francúzsko, Čína, India, Izrael, Pakistan a Severná Kórea). Stručne povedané, napriek úsiliu sú reálne výsledky boja proti proliferácii ZHN nedostatočné. Jednou z príčin je aj „schopnosť“, či „ochota“ súčasných svetových lídrov konať v tejto oblasti.

Väčšina bezpečnostných expertov sa stotožňuje s názorom, že rozvoj súčasnej ľudskej spoločnosti je charakterizovaný nárastom bezpečnostných hrozieb. Tento nárast je zapríčinený skôr subjektívnou činnosťou svetových lídrov ako objektívnym rastom bezpečnostných hrozieb. Nie všetci svetoví lídri sú odborne fundovaní v oblasti bezpečnosti, a preto sa musia spoliehať len na analýzy svojich poradcov. V dôsledku striedania vlád v demokratických krajinách, ktoré predovšetkým usilujú o boj proti šíreniu ZHN, sa preto nedostavuje vždy želateľný efekt.

Domnievame sa, že strategický spôsob myslenia likvidácie globálnych hrozieb, kde spadá aj šírenie ZHN, nie je silnou stránkou najvyšších svetových predstaviteľov výkonnej moci, skôr naopak. Každá svetová mocnosť sleduje v zahraničnej politike najmä vlastné, egoistické ciele.

Napriek týmto pesimistickým záverom realita dneška ukazuje aj pozitíva. Spoločný prístup k analýze príčin a následnej eliminácie zdrojov bezpečnostných hrozieb by mohol znamenať zmenu súčasného stavu a vyššiu bezpečnosť. Vyspelé krajiny sveta zdokonaľujú spoluprácu v rámci medzinárodnej kontroly obchodu s citlivým materiálom. V praxi to znamená, že je potrebné sledovať nielen pohyb zbraní a vojenského materiálu, ale aj suroviny vhodné k výrobe ZHN, ktoré môžu byť použité na zbrojné, respektíve vojenské účely. Za týmto účelom sa viaceré krajiny dohodli na vytvorení niekoľkých neformálnych režimov kontroly exportu, v centre činnosti ktorých je udržiavanie zoznamov kontrolovaných materiálov a harmonizácia správania sa pri ich vývozochoch.

1. ZHODNOTENIE SÚČASNÉHO STAVU – REÁLNOŠŤ HROZBY ŠÍRENIA ZHN V 21. STOROČÍ

Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky, ktorá bola schválená Národnou radou SR 27. septembra 2007 považuje za najväčšiu hrozbu, ktorá by mala potenciálne najvážnejšie následky pre SR a jej spojencov, možnosť získania a použitia ZHN a niektorých ich nosičov teroristickými skupinami, prípadne zlyhávajúcimi štátmi. Terorizmus, ktorý sa na rýchle a nezvratné dosiahnutie svojich cieľov usiluje získať ZHN a ich nosiče, charakterizuje tento dokument ako strategickú globálnu hrozbu.⁴⁸ SR sa tiež v Bezpečnostnej stratégii zaväzuje reagovať primeranými prostriedkami vrátane aktívneho preventívneho odzbrojenia, a to aj za použitia vojenskej sily v spolupráci s partnermi a spojencami.⁴⁹

Rovnaké princípy rozpracováva aj Obranná stratégia SR.⁵⁰ Článok 5 hovorí, že „hrozba teroristických útokov, šírenie ZHN, regionálne konflikty, zlyhávajúce štáty, organizovaný zločin, rast možností zneužitia kybernetického priestoru, radikálne ideológie a nevyriešené spory spolu s pôsobením takých faktorov, akými sú globalizácia, demografický vývoj, migrácia, ekologické zmeny, možnosť získania jadrových zbraní ďalšími štátmi, napätia sprevádzajúce zabezpečovanie životne dôležitých zdrojov spôsobujú nárast nestability

⁴⁸ Bezpečnostná stratégia SR, článok 17 a 18.

⁴⁹ Bezpečnostná stratégia SR, článok 44.

⁵⁰ Obranná stratégia SR, článok 6 a 30.

a neistoty, ktorý so sebou prináša vysokú mieru neurčitosti, nepredvídateľnosti a možnosť vzniku neočakávaných krízových situácií.“ Proliférácia ZHN sa v tomto článku stratégie spomína dvakrát, čo svedčí o dôležitosti tohto problému aj v povedomí slovenskej komunity zodpovednej za oblasť bezpečnosti.

Aj niektorí renomovaní svetoví historici, v rámci hodnotenia rozptylu vojenského potenciálu ako dôsledku globálneho ekonomického a spoločenského rozvoja, hodnotia ako vysoko rizikové šírenie ZHN. Napríklad Samuel Huntington vyjadruje presvedčenie, že vyspelé demokratické štáty majú nad zvyškom sveta výraznú prevahu v konvenčných ozbrojených silách. Pretože na vybudovanie kvalitného konvenčného vojenského potenciálu je potrebný značný čas, úsilie a nemalé finančné prostriedky, hľadajú podľa Huntingtona nezápadné civilizácie iné spôsoby, ako túto konvenčnú vojenskú prevahu „Západu“ vyvážiť.

Jednou z možností je získanie ZHN a zariadenia na ich odpaľovanie.⁵¹ Tento historik okrem iného poukázal aj na ponaučenie konkurentov „Západu“ z 1. vojny v Perzskom zálive, ktoré dokladá vyjadrením indických vysokých dôstojníkov: „Nebojujte so Spojenými štátmi, dokiaľ nemáte jadrové zbrane.“⁵² Podľa Huntingtona aj terorizmus ako zbraň slabých by v spojení so ZHN predstavoval obrovskú hrozbu. Tvrdí, že v minulosti nemali teroristi k masívnemu násiliu potrebnú vojenskú silu. Oddelené od seba sú terorizmus a jadrové zbrane zbraňami nezápadných slabých. Ak by však došlo k ich spojeniu, nezápadní slabí sa stanu silnými.⁵³ Tento autor vidí najväčšie riziko v spojení islamských a konfuciánskych krajín, kde údajne Čína zohráva ústrednú úlohu v transferoch konvenčných aj nekonvenčných zbraní do mnohých moslimských štátov, ako sú Alžírsko, Líbya, Irak, Irán, Pakistan.⁵⁴

Podľa Huntingtona počas studenej vojny išlo o zbrojenie verzus zbrojenie. Teraz sa protivníci Západu pokúšajú získať ZHN a Západ sa im v tom snaží zabrániť. Západ tak má propagovať zákaz šírenia ZHN ako odraz záujmu všetkých národov o medzinárodný poriadok a stabilitu. Oproti tomu iné národy v tejto propagácii údajne vidia snahu o udržanie západnej hegemonie.⁵⁵

Nie so všetkými tvrdeniami Huntingtona sa musíme stotožniť. Predovšetkým sme presvedčení, že zákaz šírenia ZHN vyjadruje záujem prevažnej väčšiny krajín sveta o medzinárodný poriadok a stabilitu. Existujú však reálne hrozby spojené so snahami

⁵¹ Huntington, Samuel, P.: *Střet civilizací*, Rybka Publishers, 2001, ISBN 80-86182-49-5, str. 217.

⁵² Huntington: *Střet civilizací*, str. 218.

⁵³ Huntington: *Střet civilizací*, str. 219.

⁵⁴ Huntington.: *Střet civilizací*, str. 220.

⁵⁵ Huntington.: *Střet civilizací*, str 223.

niektorých krajín ako Severná Kórea a Irán získať ZHN a z tohto dôvodu je celosvetové úsilie o elimináciu proliferácie ZHN aj v súčasnosti vysoko aktuálne.

2. MEDZINÁRODNÉ ZÁVÄZKY V OBLASTI NEŠÍRENIA ZHN

OSN je jednou z najvýznamnejších svetových organizácií, ktorá vyvíja maximálne úsilie na to, aby zabránila proliferácii ZHN. Táto skutočnosť je daná predovšetkým váhou rezolúcií jej Bezpečnostnej rady, nakoľko tieto sú záväzné pre všetky členské krajiny. Rezolúcie BR OSN sú navyše aj vynútiteľné.⁵⁶

V oblasti nešírenia ZHN vyvíja svoje aktivity aj EÚ, ktorá prijala Uznesenie Európskeho parlamentu o nešírení ZHN ako svoju úlohu 2005/2139(INI). V tomto dokumente EÚ nadväzuje na rezolúciu BR OSN a v súlade s Európskou bezpečnostnou stratégiou, ktorá považuje šírenie ZHN za potenciálne najväčšiu súčasnú bezpečnostnú hrozbu, konkretizuje aktivity. Ide predovšetkým o pomoc krajinám, ktoré majú problémy s realizáciou príslušných rezolúcií BR OSN.

V ďalšom uznesení Rady Európy číslo 2006/419/SZBP z 12. júna 2006 na podporu vykonávania rezolúcie BR OSN číslo 1540 bola podčiarknutá úloha na zvýšenie požiadaviek vyplývajúcich z predmetnej rezolúcie a tiež prispieť k posilneniu kapacít správy tretích krajín pri vypracúvaní národných správ o vykonávaní tejto rezolúcie. Okrem toho EÚ zorganizovala päť regionálnych seminárov v Afrike, na Blízkom východe, v Latinskej Amerike, Karibiku a v Ázii – Tichomorí. Uvedené činnosti prispeli k výraznému zníženiu počtu štátov, ktoré nepodali dodatočné informácie požadované výborom zriadeným na vykonávanie dohľadu na vykonávanie rezolúcie BR OSN číslo 1540.

Na druhej strane, odlišný prístup k proliferácii ZHN majú USA. Tichou podporou Izraelu umožnili rozvoj jeho jadrového programu, čo nepochybne podporilo izraelskú vojenskú prevahu nad jeho arabskými susedmi. Irán zdôvodňuje svoje úsilie o získanie jadrovej zbrane aj dôvodom, že jeho susedia, Pakistan a India, jadrové zbrane vlastnia. V prípade Iránu však USA vystupujú z diametrálne odlišnej pozície. S postojom USA k otázke iránskeho jadrového programu nekorešponduje ani prístup ďalšej oficiálnej jadrovej mocnosti Francúzska, ktoré v minulosti Iránu jadrové technológie dodávalo.

Ak budeme analyzovať jednotlivé oblasti proliferácie ZHN, môžeme konštatovať, že iba jadrové zbrane nie sú doposiaľ explicitne zakázané. Ich existencia a nakladanie s nimi je v súčasnosti predmetom sústavy dohôd, ktoré sa snažia viesť kontrolu do tejto oblasti a tým poskytnúť určité záruky, že nedôjde k ich použitiu alebo zneužitiu.

---

⁵⁶ Charta OSN, kapitola VII.

Vojenské REFLEXIE

Prvým pokusom o elimináciu samotných jadrových zbraní sa stala Zmluva o nešírení jadrových zbraní (Non proliferation treaty – NPT) z roku 1968. Táto zmluva bola postavená na troch princípoch:

1. Štáty vlastniace jadrové zbrane sa zaväzujú ich ďalej nešíriť a štáty, ktoré takéto zbrane nevlastnia sa zaväzujú, že sa nebudú pokúšať o ich vývoj.
2. Štáty vlastniace jadrové zbrane zredukujú alebo zlikvidujú svoj jadrový potenciál.
3. Každý štát má právo na mierové využitie jadrovej energie.

V diplomatických kruhoch je táto zmluva stále ešte hodnotená ako najvýznamnejšia zmluva o zákaze jadrových zbraní. Je však toto hodnotenie naozaj realistické? Pokiaľ zoberieme do úvahy iba skutočnosť, že v čase podpisu tejto zmluvy existovalo iba 5 jadrových mocností (stálych členov Rady bezpečnosti OSN) a zmluva ich „de facto“ ako vlastníkov jadrových zbraní uznala, vidíme na vzraste ich počtu na dnešných 9, že filozofia zmluvy nenašla podporu v reálnom historickom vývoji. A samotná zmluva pritom ani nezdôvodňuje, prečo päť stálych členov BR OSN môže jadrové zbrane vlastniť. Ako pravdepodobný a jediný dôvod sa nám javí azda len to, že tieto krajiny už jadrové zbrane vlastnili pred vznikom zmluvy v roku 1968.

Spojeným štátom, ktoré ako prvé získali jadrovú zbraň v roku 1945, sa už v roku 1949 vyrovnal bývalý Sovietsky zväz. V roku 1958 sa stala vlastníkom jadrových zbraní Veľká Británia, v roku 1960 Francúzsko a v roku 1964 Čína.

Zmluvu NPT neskoršie zásadne odmietli tri krajiny – India, Pakistan a Izrael. Tieto krajiny si svoje jadrové zbrane vyvinuli. India a Pakistan v roku 1988 vojensky použiteľné jadrové prostriedky získali. Pakistan pritom tvrdil, že vyvíja jadrové zbrane ako odpoveď na indickú hrozbu. USA vo vzťahu k týmto dvom krajinám prijali sankcie, ktoré však ostali len v teoretickej rovine. Pakistan ako vojenský spojenec mal v americkej zahraničnej politike vždy osobité postavenie a v súčasnosti je vojna v Afganistane bez jeho podpory takmer nemožná. Pokiaľ ide o poslednú zmluvu medzi USA a Indiou z roku 2008, USA sa v nej zaviazali poskytnúť Indii pomoc pri mierovom využívaní jadrovej energie, pričom táto dohoda nijako neobmedzuje Indiu v ďalšom vývoji jadrových zbraní. Dalo by sa povedať, že USA Indiu nijako nepotrestali a po desiatich rokoch ju skôr odmeňujú. Ďalšie krajiny z toho môžu vyvodzovať, že samotné USA sa nestavajú proti šíreniu jadrových zbraní, pokiaľ to vyhovuje ich politickým cieľom. Podporou Indie sa USA snažia pravdepodobne vytvoriť protiváhu Číne. Avšak už v roku 2007 sa ďalší verný spojenec USA – Austrália, zaviazal

dodávať Indii jadrové palivo. USA vždy mlčali o izraelskom jadrovom programe. Izrael nikdy oficiálne nepriznal, že vyvíja jadrové zbrane, experti však predpokladajú, že už pred jomkippurskou vojnou v roku 1973 mal Izrael k dispozícii jadrové zbrane.

V roku 2003 od zmluvy NPT odstúpila Severná Kórea, ktorá neskôr deklarovala, že je jadrovou mocnosťou. Podľa USA vykonala Severná Kórea v roku 2006 pokusný jadrový výbuch. Šesťstranné rokovania medzi Severnou Kóreou, Južnou Kóreou, Japonskom, Čínou, Ruskom a USA kvôli severokórejskému jadrovému programu nie sú stále ukončené.

V súčasnosti je v centre pozornosti svetovej verejnosti iránsky jadrový program. Irán momentálne realizuje obohacovanie uránu, údajne pre civilné účely. Iránsky prezident Ahmadínežád tvrdí, že jeho národ má na to právo a nik mu ho nesmie upierať. Ako už bolo spomenuté, niektorí nezávislí politológovia tvrdia, že snaha Iránu vlastniť jadrové zbrane je daná susedstvom s jadrovými mocnosťami ako sú India a Pakistan.

Napriek predchádzajúcej kritike zmluvy NPT sa táto ešte stále dotýka rôznymi spôsobmi jednotlivých zložiek globálneho režimu pre implementáciu jadrového nešírenia, ako napríklad rezolúcií Valného zhromaždenia OSN. V súčasnosti nie je reálne uvažovať o nahradení tejto zmluvy iným medzinárodným dohovorom, ktorý by reálne posunul nešírenie jadrových zbraní na kvalitatívne vyššiu úroveň.

Samotná otázka úplnej likvidácie jadrových zbraní dnes vôbec nie je na programe dňa. Samotnej zmluve o nešírení jadrových zbraní predchádzalo podpísanie „Zmluvy o zákaze jadrových skúšok v atmosfére, v kozmickom priestore a pod vodou“ v roku 1963. Podpis tejto zmluvy bol iniciovaný predstaviteľmi Spojených štátov amerických a Sovietskeho zväzu. Kritici ale poukazujú na skutočnosť, že obidve strany však do doby podpisu tejto zmluvy vykonali dostatočné množstvo vzdušných aj podvodných pokusných výbuchov pre experimentálne overenie ich účinnosti predovšetkým proti potenciálnym vzdušným (kozmickým) a podhľadínovým strategickým nosičom jadrových zbraní. Z tohto dôvodu sa Čína k podpisu tejto zmluvy odmietla pripojiť.

Zmluva NPT rieši aj využívanie jadrových výbuchov na mierové účely (ťažba nerastov, budovanie umelých vodných nádrží, podzemných skladov plynu apod.).

Impulzom k príprave dohody o zákaze podzemných skúšok sa nepochybne stal aj indický jadrový výbuch v roku 1974, ktorý samotná India deklarovala ako mierovú jadrovú explóziu. V roku 1976 bola podpísaná sovietsko-americká zmluva o podzemných jadrových výbuchoch na mierové účely. K tejto zmluve sa však nepripojili okrem dvoch stálych členov BR OSN – Francúzska a Číny ani India, Izrael, Pakistan, Juhoafrická republika, Brazília a Argentína.

Vojenské REFLEXIE

Všetky tieto krajiny v tomto období rozvíjali vlastný jadrový program. Okrem Indie, Izraelu a Pakistanu však všetky tieto krajiny zmluvu neskôr podpísali.

Začiatok medzinárodnej kontroly šírenia jadrových materiálov a technológií súvisiacich s jadrovou energiou sa datuje od roku 1957, kedy vznikla Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu (MAAE). Táto medzinárodná agentúra má za úlohu podporovať spoluprácu pri mierovom využívaní jadrovej energie. Prostredníctvom takzvaného zárukového systému kontroluje súčasne používanie jadrových materiálov, aby tieto nemohli byť zneužitú na vojenské účely.

Východiskovým princípom pri založení agentúry MAAE bola idea pomoci pri spolupráci v mierovom využívaní jadrovej energie spojenej s bezpečnostnými opatreniami a presadzovaním politiky nešírenia jadrových zbraní. Od počiatku šesťdesiatych rokov minulého storočia získala agentúra MAAE potrebnú medzinárodnú autoritu pre napĺňanie svojho poslania. Rok po podpise zmluvy NPT sa podarilo agentúru MAAE schváliť medzinárodnú dohodu o uplatňovaní bezpečnostných opatrení na takzvaný palivový cyklus pre štáty, ktoré sa zaviazali nevlastniť jadrové zbrane podľa zmluvy NPT. Už v roku 1975 túto zmluvu schválilo vtedajšie Európske spoločenstvo a o rok neskôršie aj Japonsko. Napriek problémom pri praktickom určovaní zásad inšpekcií môžeme konštatovať, že agentúra MAAE a jej inšpektori významne prispievali a prispievajú ku kontrole mierového využívania jadrovej energie a bránia jej zneužitú na vojenské účely.

K ďalším aktivitám medzinárodného spoločenstva v oblasti režimu kontroly jadrových materiálov a technológií patrí aj činnosť Zanggerovho výboru, ktorý bol zriadený za účelom interpretácie článku III.2 zmluvy NPT. Článok sa vzťahuje na zosúladenie politík štátov, ktoré podpísali zmluvu NPT, pri exporte jadrových materiálov. Výbor nesie meno švajčiarskeho profesora Claude Zanggera, ktorý inicioval tieto aktivity spojené s kontrolou exportu jadrových materiálov v roku 1974. Je zameraný na kontrolu a aktualizáciu tzv. zoznamu vybraných položiek - Trigger list, ktorý predstavuje dodatok zmluvy NPT.

Problematikou exportu jadrových technológií sa zaoberá aj Skupina jadrových dodávateľov (Nuclear supplier group – NSG). Táto medzinárodná organizácia vznikla v roku 1974. Združuje dodávateľov jadrových zariadení, ktorí sa snažia zabrániť, aby dodávky jadrových technológií, a s nimi súvisiace aktivity pre mierové účely, neboli zneužitú pre vojenské účely. Pre elimináciu tohto rizika boli organizáciou vytvorené smernice pre podmienky vývozu jadrových technológií. Smernice boli publikované v roku 1978 ako dokument MAAE INFCIRC/254. Zásady smerníc sú upravované aj podľa záverov konferencií účastníckych krajín zmluvy NPT. Významná bola napríklad úprava v roku 1990,

ktorá súvisela s implementáciou článku III (právo na využitie jadrovej energie). Predsedníckou krajinou skupiny NSG pre rok 2008/2009 je Spolková republika Nemecko.

V súčasnom období ovplyvňuje vývoj v oblasti nešírenia jadrových zbraní predovšetkým situácia na Blízkom Východe a strategické vzťahy USA a Ruska, vzťahy Indie, Pakistanu a Číny. Otáznou zostáva tiež implementácia bezpečnostných záruk agentúry MAAE a nejasnosti okolo jadrových programov v Iráne a Severnej Kórei. Najmä vzťahy medzi Indiou a Pakistanom sú hodnotené ako vysoko rizikové a dokonca je tu možné uvažovať o vypuknutí symetrického konfliktu vysokej intenzity, ktorý sa ešte pred nedávnym javil ako nereálny. Udalosti spojené s teroristickými útokmi v Indii koncom roku 2008 nás však presvedčili o opaku.

Jednou z posledných aktivít 21. storočia v oblasti eliminácie proliferácie ZHN je Bezpečnostná iniciatíva proti šíreniu ZHN (Proliferation Security Initiative - PSI). Zakladatelia tejto iniciatívy sa rozhodli aktívne odpovedať na potrebu preventívne blokovať a zachytávať naložený tovar na zemi, vo vzduchu a na mori v prípadoch, že tieto smerujú do rúk rizikových štátov alebo neštátnych aktérov a predstavujú riziko šírenia ZHN. Uvedené kroky boli prijaté hlavne z dôvodu, že aspekt aktívneho zachytávania nelegálneho cezhraničného pohybu ZHN a materiálov na ich výrobu doteraz efektívne nepokrýval žiaden z existujúcich medzinárodných nástrojov. Naliehavosť zaplniť práve túto medzeru vyplynula zo zásadných zmien politicko-bezpečnostnej situácie vo svete. Táto situácia je v súčasnosti charakterizovaná výraznými aktivitami súvisiacimi s bojom proti medzinárodnému terorizmu a jeho potenciálne najnebezpečnej forme, ktorá by mohla vzniknúť spojením so ZHN. Iniciatíva PSI nepredstavuje organizáciu. Ide o partnerskú sieť, ku ktorej sa zúčastňujúce krajiny dobrovoľne prihlásili vyjadrením podpory jej princípom prijatým v roku 2003 v Paríži.

Ďalšiu kategóriu ZHN predstavujú chemické a biologické zbrane. Oba tieto druhy zbraní sú na rozdiel od jadrových zbraní úplne zakázané osobitnými dohovormi o ich zákaze. V prípade chemických zbraní ide o Dohovor o zákaze chemických zbraní (Chemical warfare convention – CWC). Biologické zbrane zakazuje Dohovor o zákaze biologických zbraní (Biological Warfare Convention – BWC). História úsilia o elimináciu chemických zbraní ako prostriedku vedenia vojny sa viaže k 1. svetovej vojne, kedy boli chemické zbrane masovo používané väčšinou bojujúcich štátov. Ženevský protokol z roku 1925 môžeme považovať za prvý pokus o zákaz použitia chemických zbraní v celosvetovom chápaní.

História chemických a biologických zbraní je však vo svojej podstate stará ako samo ľudstvo. Už naši predkovia používali dusivý dym nielen pre lov, ale aj v bojoch s nepriateľmi.

Vojenské reflexie

Využitie nákazlivých chorôb predovšetkým pri obliehaní starovekých a stredovekých miest bolo v danom čase a vtedajšou morálkou akceptované. Až hrôzy spojené s masovým použitím chemických zbraní predovšetkým na západných bojiskách 1. svetovej vojny viedli k radikálnej zmene pohľadu na ich používanie. Je možné diskutovať o reálnom efekte zákazu chemických a biologických zbraní predovšetkým z pohľadu modernej priemyselnej infraštruktúry produkujúcej veľké množstvá chemických a biologických látok, ktoré môžu mať duálne použitie. Dosiahnutie úplného odstránenia hrozby chemických a biologických zbraní v súčasnosti by bolo možné iba prostredníctvom pristúpenia všetkých štátov k dohovoru CWC a dohovoru BWC, ako aj kontrolou dodržiavania týchto dohovorov. Otázka je predovšetkým možnosť použitia chemických a biologických látok teroristickými organizáciami.

Dohovor BWC, uzatvorený v roku 1975, potvrdilo svojím podpisom 148 zmluvných krajín. V samotnom dohovore žiaľ absentuje akýkoľvek právne záväzný verifikačný mechanizmus. Oproti tomu dohovor CWC z roku 1997 bol síce ideovo tvorený na rovnakom filozofickom princípe ako dohovor BWC, definuje však už kontrolné mechanizmy. Výkonom kontroly dodržiavania dohovoru CWC je poverená Organizácia pre zákaz chemických zbraní (Organisation of prohibition chemical weapons – OPCW). Táto organizácia sídli v holandskom Haagu a v súčasnosti má 174 členských štátov.

Okrem samotnej jadrovej, chemickej a biologickej munície je medzinárodným spoločenstvom venovaná v súčasnosti trvalá pozornosť aj ich nosičom. Napriek skutočnosti, že samotné nosiče nemusia mať vždy povahu zbraní, otázka ich šírenia si vyžaduje sústavnú pozornosť, nakoľko efektívnosť prípadného použitia ZHN je priamo podmienená použitím optimálneho prostriedku dopravy na cieľový objekt. V súčasnosti neexistuje medzinárodný právne záväzný nástroj, ktorý by túto otázku reguloval. Nemôžeme ale hovoriť o bezbrehej benevolencii v tomto prípade. Existujúce snahy o kontrolu nosičov a technológií s nimi spojených, ktoré zatiaľ upravujú politické záväzky. V prvom rade ide o režim kontroly raketových technológií (Missile Technology Control Regime - MTCR) a Haagsky kódex správania sa proti šíreniu balistických rakiet (Hague Code of Conduct against Ballistic Missile Proliferation - HCOC). Posledne spomínaná právna zmluva stanovuje okrem iného členským krajinám za povinnosť oznamovať chystané štarty rakiet. Otázka nosičov súvisí tiež s problematikou mierového využívania kozmického priestoru a eliminácii umiestnenia zbraňových systémov v kozme.

Wassenaarske usporiadanie (WA) predstavuje ďalšiu medzinárodnú organizáciu v rámci boja za nešírenie ZHN. Usporiadanie WA bolo vytvorené na základe rozhodnutia 33 krajín

VJENSKÉ REFLEXIE

v júli 1996 za účelom kontroly vývozu konvenčných zbraní a citlivých tovarov, vrátane technológií dvojakého použitia v tejto oblasti. V súlade s definíciou v štatúte združenia sa účastnícke štáty prostredníctvom svojich politík snažia zabezpečiť, aby transfery zbraní, materiálov a technológií dvojakého použitia nerozvíjali vojenské možnosti podkopávajúce medzinárodnú a regionálnu bezpečnosť a stabilitu, alebo aby neboli zneužitú na podporu týchto možností.

Ďalšiu medzinárodnú platformu predstavuje Austrálska skupina, ktorá vznikla v roku 1985 z iniciatívy Austrálie ako skupina krajín harmonizujúcich licenčné opatrenia pre kontrolu exportu chemických a biologických látok, ako aj tovarov a technológií dvojakého použitia. Licenčné opatrenia prijímajú jednotlivé krajiny s cieľom zabrániť šíreniu chemických a biologických zbraní. Hlavným cieľom účastníckych krajín Austrálskej skupiny je prostredníctvom týchto licenčných opatrení minimalizovať riziko, že export takýchto látok a tovarov z účastníckych krajín by mohol potenciálne prispieť k šíreniu, respektíve k vývoju alebo výrobe chemických či biologických zbraní. Účastnícke krajiny Austrálskej skupiny sa to snažia dosiahnuť prostredníctvom spoločných konzultácií a vzájomnej harmonizácie ich politiky kontroly exportu.

Účastnícke krajiny Austrálskej skupiny nepovažujú prijímanie opatrení pre kontrolu exportu ako náhradu za striktné dodržiavanie a napĺňanie záväzkov vyplývajúcich z relevantných medzinárodných dohovorov a zmlúv. Všetky účastnícke krajiny sú zmluvnými stranami dohovorov BWC ako aj CWC a napĺňanie cieľov týchto dohovorov zostáva hlavným úsilím týchto krajín. Opatrenia pre kontrolu exportu prijímané v rámci Austrálskej skupiny napomáhajú pri implementácii hlavných záväzkov dohovorov BWC a CWC. Prostredníctvom prijímania spoločných opatrení sa účastnícke krajiny chcú vyhnúť nielen priamemu, ale aj možnému neúmyselnému sa zapojeniu do šírenia chemických a biologických zbraní a zároveň tým vyjadrujú svoj nesúhlas s použitím týchto zbraní. Na zasadnutí v roku 2002 sa účastnícke krajiny dohodli na zásadách platných pre transfer citlivých chemických a biologických tovarov.

3. AKTIVITY NATO PRI ELIMINÁCIÍ PROLIFERÁCIE ZHN

„Globálna hrozba terorizmu, potenciálne použitie ZHN a regionálna nestabilita sú zásadné bezpečnostné výzvy 21. storočia. Boj s týmito hrozbami podstatným spôsobom zmení povahu konfliktov a vyžaduje prispôsobovanie síl, konceptov a schopností v priebehu nadchádzajúcich desaťročí. V záujme schopnosti NATO (Severoatlantická aliancia – ďalej len Aliancia) prijať rozhodnutia voči hrozbám, „nech už prichádzajú odkiaľkoľvek“, bude nutný

globálny pohľad v odpovediach na krízové situácie a pri zaistovaní bezpečnosti, ktoré bude riadiť Severoatlantická rada.

Aby sme boli schopní pripraviť sa už dnes na neistú budúcnosť, je nutné mať strategickú víziu, podľa ktorej sa bude riadiť priebežný proces transformácie ozbrojených síl Aliancie, koncepty a schopnosti.⁵⁷ Takto hodnotia medzi inými rizikami riziko šírenia ZHN dvaja strategickí velitelia NATO:

- Veliteľstva spojeneckých síl pre transformáciu

- Veliteľstav spojeneckých síl pre operácie.

V rámci Aliancie je možné rozdeliť boj proti šíreniu ZHN na oblasť politickú a oblasť vojsko – odbornú, obidve sa však vzájomne dopĺňajú a podporujú.

a) Oblasť politická

Na politickej úrovni sa problematikou zamedzenia šírenia zaoberá obranná skupina proti šíreniu (Defence group of proliferation – DGP).

b) Oblasť vojsko – odborná

- oblasť operačná, ktorá zahŕňa všetky zložky zaoberajúce sa tvorbou postupov a doktrín na elimináciu ZHN a prípadné následky po ich možnom použití,
- oblasť technická, ktorá rieši technické štandardy pre detekciu a monitorovanie, ochranné prostriedky a prostriedky na odstraňovanie prípadných následkov.

Skupina DGP predstavuje vysokú politickú úroveň v rámci Aliancie. Skupine spolupredseda predstaviteľ USA a druhé spolupredsednícke miesto sa obsahuje na rotačnom princípe. V roku 2008 spolu s predstaviteľom USA viedol túto skupinu predstaviteľ Poľskej republiky. Spolupredsedajúca krajina je reprezentovaná politickým predstaviteľom rezortu obrany pre oblasť obrannej politiky. Táto skupina pripravuje relevantné návrhy pre harmonizáciu spoločnej politiky Aliancie v oblasti boja proti šíreniu ZHN. Skupina DGP organizuje každoročne semináre k aktuálnym otázkam proliferácie.

V rámci seminárov sa v pracovných skupinách riešia nielen otázky budúcej spoločnej politiky pre nešírenie ZHN ale aj budovanie potrebných spôsobilostí v oblasti radiačnej, chemickej a biologickej ochrany (RCHBO). Na seminároch vystupujú nielen predstavitelia štátnej správy jednotlivých členských krajín, ale organizátori pozývajú aj nezávislých analytikov, ako aj príslušníkov akademickej obce.

Výzvou pre Alianciu do budúcnosti nepochybne bude rozdielne chápanie hrozby šírenia ZHN členskými krajinami. V inom svetle vidia túto hrozbu USA a v inom európske krajiny.

---

⁵⁷ Strategická vízia NATO, 2004, str. 7.

USA v dôsledku septembrových útokov v roku 2001 oprávnenie cítiť bezprostredné ohrozenie vlastnej krajiny, naproti tomu európania nemusia tento stupeň ohrozenia zdieľať.

Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika EÚ v súčasnosti tiež považuje šírenie ZHN za najväčšiu súčasnú globálnu hrozbu, ako sme už ukázali predtým v časti o medzinárodných záväzkoch pre nešírenie ZHN. Otázka ďalšieho formulovania NATO prístupu k eliminácii šírenia ZHN je výzvou aj pre SR, nakoľko je reálny predpoklad, že v dohľadnej dobe sa SR stane spolupredsedačskou krajinou skupiny DGP v Aliancii. Preto je nanajvýš aktuálne sa zaoberať intenzívne analýzou všetkých aspektov tejto výzvy, aby sme boli schopní v čase nášho spolupredsedenstva navrhnúť možné pragmatické odporúčania pre túto aktuálnu hrozbu súčasnosti.

4. MOŽNÉ SMEROVANIE SLOVENSKEHO PRÍSPEVKU K ELIMINÁCIÍ PROLIFERÁCIE ZHN V PÔSOBNOSTI REZORTU OBRANY

Slovensko, ako sme už spomenuli v prvej časti tohto článku, vo svojej Obrannej stratégii považuje šírenie ZHN za jednu z najväčších hrozieb súčasnosti. Táto skutočnosť sa odráža aj v aktivitách politickej časti rezortu obrany a predovšetkým v činnosti OS SR. Rezort obrany spolupracuje na všetkých aktivitách, ktoré sú koordinované inými ústrednými orgánmi štátnej správy SR. V aktivitách spojených s členstvom v NATO zohráva rozhodujúcu úlohu.

4.1 Smerovanie slovenského príspevku v rámci NATO

Na základe zodpovedného prístupu k eliminácii šírenia ZHN v aktivitách Aliancie a tiež ako výraz uznania kvalít a skúseností v oblasti RCHBO, bol rezort obrany v roku 2008 oslovený medzinárodným štábom NATO so žiadosťou o zapojenie sa do činnosti skupiny DGP vyslaním zástupcu SR na dobrovoľnú národnú pozíciu. Akceptáciou tejto žiadosti by rezort obrany získal reálnu možnosť priamo a aktívne ovplyvňovať tvorbu politiky NATO v oblasti boja proti šíreniu ZHN. Fundovaných expertov v radoch špecialistov RCHBO pre obsadenie tejto prestížnej pozície je v OS SR dostatok.

Pre koordinované smerovanie všetkých aktivít spojených s otázkou ZHN v pôsobnosti celého rezortu by bolo žiaduce, v rámci Sekcie obrannej politiky, medzinárodných vzťahov a legislatívy MO SR, určiť funkcionára, ktorý by tieto aktivity koordinoval a zastrešoval. A to nielen smerom ku Slovenskej stálej delegácii pri veliteľstve NATO v Bruseli, ale aj k ostatným ústredným orgánom štátnej správy SR.

V rámci plnenia cieľov síl sa SR zaviazala poskytnúť Aliancii okrem iného aj špecializovanú RCHB podporu v sile práporu RCHBO. Spôsobilosti tejto jednotky je možné

VOJENSKÉ REFLEXIE

využiť nielen na odstraňovanie prípadných následkov použitia ZHN, ale aj pre detekciu citlivých materiálov, ktoré je možné zneužiť pre vývoj alebo výrobu ZHN. V rámci NATO sa overujú možnosti diaľkovej detekcie rádionuklidov, ako aj toxických chemických látok. V minulom roku sa uskutočnili testy zariadení pre diaľkovú kontrolu námorných nákladov.

Pre koordináciu aktivít v oblasti transformácie RCHBO v rámci NATO bolo na základe odporúčaní pražského summitu vybudované v Českej republike medzinárodné vojenské centrum výnimočnosti pre RCHBO (JCBRN Defence). Od samotného začiatku v roku 2006 tu pôsobí zástupca OS SR, čím SR získala prístup a možnosť priameho ovplyvňovanie tvorby doktrín, noriem pre výcvik, prípravu medzinárodných cvičení a spracovania ponaučení z prebiehajúcich operácií vo svete. SR sama buduje centrum výnimočnosti pre EOD (likvidáciu nevybuchutej munície a jej zvyškov), ktorého aktivity zahŕňajú aj oblasť likvidácie jadrovej, chemickej a biologickej munície. Z tohto dôvodu by bolo vhodné rozvíjať úzku spoluprácu medzi obidvomi centrami. Táto už bola začatá návštevami slovenských odborníkov v centre výnimočnosti vo Vyškove. Je však žiaduce pokračovať v rozvíjaní spolupráce aj na odbornom poli spoločného záujmu a nesústrediť sa iba na organizačné a legislatívne záležitosti.

Spolupráca s členskými krajinami NATO zahŕňa aj využívanie Výcvikového a testovacieho centra RCHBO v Zemianskych Kostolnoch. Od rotácie NRF-8 (Jednotka rýchlej reakcie NATO - 8. rotácia), kde jedinečné možnosti tohto výcvikového zariadenia OS SR využilo Slovensko, na cvičisku sa objavili aj špecialisti RCHBO z Francúzska a Maďarska. Aj túto spoluprácu je nutné ďalej rozvíjať. Praktické skúsenosti zo spoločných výcvikov zvyšujú nielen spôsobilosti v oblasti interoperability NATO u jednotiek RCHBO, ale umožňujú aj overovanie nových štandardných operačných postupov, prípadne porovnávanie jednotlivých národných operačných postupov.

4.2 Smerovanie slovenského príspevku v rámci ďalších medzinárodných aktivít

Rezort obrany rozvíja početné aktivity napomáhajúce eliminácii proliferácie ZHN aj v spolupráci s inými nevojenskými organizáciami. Tradíciu predstavuje spolupráca s organizáciou OPCW, kde sa špecialisti RCHBO už od roku 2000 podieľajú spolu s príslušníkmi Civilnej ochrany SR v gescii ministerstva hospodárstva na kurzoch protichemickej ochrany pre rozvojové krajiny. Táto aktivita otvára aj možnosti pre náš obranný priemysel, ktorý vyrába technické prostriedky pre RCHBO. Zatiaľ vytvorený priestor využil iba na prezentáciu jednotlivých prostriedkov, ako sú prostriedky ochrany povrchu tela,

súpravy na označenie nebezpečných priestorov a diaľkové detektory. Predstavitelia nášho obranného priemyslu neboli schopní v minulosti reagovať na prejavovaný záujem zo zahraničia o dodávky našich prostriedkov na individuálnu ochranu. Pre budúcnosť to predstavuje veľkú výzvu a možnosti pre všetkých zainteresovaných.

Spolupráca s organizáciou OPCW zahŕňa aj využívanie VTC Zemianske Kostolany. Organizácia OPCW využíva toto výcvikové centrum OS SR nielen pre výcvik technického sekretariátu ale aj pre špecialistov krajín, ktoré nemajú dostatočné skúsenosti v ochrane pred toxickými chemickými látkami. Možnosti VTC Zemianske Kostolany opakovane využívajú aj špecialisti RCHBO z Rakúska, čo je dokladom úspešnej spolupráce v rámci krajín EÚ.

V prospech agentúry MAAE zabezpečovali v minulosti OS SR prostredníctvom Úradu pre jadrový dozor testovania merania seizmických vln vo vojenskom výcvikovom priestore. Táto spolupráca by malo pokračovať aj v budúcnosti.

Spolu s policajným zborom SR sa analytická skupina OS SR podieľa na analýzach neznámych chemických látok, ktoré boli zachytené na hraničných priechodoch, prípadne počas transportu cez slovenské územie. Nový rozmer získala táto spolupráca vstupom SR do Schengenského priestoru. V rozvíjaní takejto spolupráce by mohlo napomôcť aj zapojenie ďalších jednotiek RCHBO vybavených prieskumným kompletom ALIGÁTOR 4x4 RCHBO.

ZÁVER

Otázka boja proti šíreniu ZHN sa v ostatnom období, osobitne však od teroristických útokov v septembri 2001, dostala do centra záujmu medzinárodného spoločenstva, vrátane euroatlantických štruktúr, ktorých je SR členom. Vyplýva to zo závažných bezpečnostných implikácií súvisiacich s extrémne ničivým potenciálom týchto zbraní a rastúcim rizikom ich zneužitia teroristickými elementmi. Práve otázky terorizmu a boja proti nemu predstavujú v súčasnosti najväčšiu výzvu pre svetové demokratické spoločenstvo.

Taktiež úsilie Iránu a Severnej Kórei o získanie jadrových zbraní vedú ku zvýšeniu dôrazu na nešírenie ZHN a to predovšetkým o oblasti jadrových zbraní.

Aj keď podľa niektorých autorov sa Európania nepribližujú k americkému pesimizmu a vidinám neustálych hrozieb, sú predovšetkým európske aktivity nasmerované viac ku zlepšeniu plnenia rôznych režimov kontroly zbraní ako o nájdenie alternatív.⁵⁸ V tomto smere je formulovaná aj Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika EÚ.

---

⁵⁸ Terem, Peter: Jadrové zbrane, ich význam a vplyv na svetovú politiku, Banská Bystrica 2008, str. 174.

SR prikladá aktivitám spojených so snahou o elimináciu ZHN trvalo vysokú pozornosť. Naša republika tak reaguje aj v 21. storočí na aktuálne výzvy v oblasti kontroly zbrojenia, odzbrojenia, nešírenia ZHN a kontroly exportu v súlade s existujúcimi trendmi a potrebou nového vnímania bezpečnostných hrozieb. Svoje nezastupiteľné miesto v tomto procese má aj rezort obrany. V budúcnosti sa nepochybne bude stupňovať požiadavka na koordináciu aktivít všetkých ústredných orgánov štátnej správy, ktoré sa podieľajú na aktivitách smerujúcich k eliminácii proliferácie ZHN. Aj v samotnom rezorte obrany je žiadúce tieto aktivity koordinovať, aby bolo možné využiť synergiu aktivít rôznych súčastí rezortu vrátane OS SR. Predovšetkým z hľadiska pragmatického využitia reálnych možností sa javí ako vysoko aktuálne využitie nielen diplomatických aktivít, ale aj spôsobilostí deklarovaných jednotiek RCHBO pre NATO ako aj niektorých špičkových expertov z pôsobnosti OS SR.

BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY:

1. Bezpečnostná stratégia SR 2005 (schválená NR SR 27. 9. 2005)
2. HUNTINGTON, Samuel, P.: Střet civilizací, Rybka publishers Praha 2001, ISBN 80-86182-49-5, 447 s.
3. Charta OSN
4. Obranná stratégia SR 2005 (schválená NR SR 23. 9. 2005)
5. Strategická vízia NATO 2004
6. TEREM, Peter: Jadrové zbrane, ich význam a vplyv na svetovú politiku, Banská Bystrica 2008, ISBN 978-80-8083-531-6, 290 s.

ABSTRAKT

Zdanlivo nejasný názov tohto článku má za cieľ pokúsiť sa objasniť podstatu vytvorenia, prípravy a výcviku vojenskej jednotky, dosiahnutie jej operačnej pripravenosti, nasledované jej bojovým (alebo krízovým) použitím a opätovným prechodom do mierového stavu.

ÚVOD

Ozbrojené sily Slovenskej republiky (ďalej len OS SR) sú integrálnou súčasťou a zároveň jedným z nástrojov suverénneho štátu tak, ako je to štandardné v každom členskom štáte začlenenom do obranných a politicko-ekonomických spoločenstiev (predovšetkým NATO, EÚ) v Európe. A rovnako štandardne, ako v týchto členských krajinách, vyplýva aj poslanie OS SR zo zákonných ustanovení, predovšetkým z Ústavy Slovenskej republiky (čl. 25) a Zákona o ozbrojených silách SR č. 321/2002 ⁵⁹. Samotný zákon ustanovuje, že „*Ozbrojené sily sú rozhodujúcim výkonným prvkom systému obrany Slovenskej republiky. Ich hlavnou úlohou je zaručovať bezpečnosť štátu pred vonkajším napadnutím cudzou mocou a plnenie záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná*“.

Toto poslanie je pretavené do Bezpečnostnej stratégie SR ⁶⁰, ktorá zohľadňuje zásadné zmeny bezpečnostného prostredia SR, nové záväzky a zodpovednosť SR podieľať sa na bezpečnosti (NATO, EÚ) a zároveň poskytuje zásadné východiská realizácie bezpečnostnej politiky SR.

Z nej vychádza Obranná stratégia SR ⁶¹, ktorá formuluje politicko – vojenské východiská obrany SR, rozširuje predchádzajúcu stratégiu o kolektívny rozmer bezpečnosti, identifikuje tendencie vývoja bezpečnostného prostredia a **určuje základný cieľ, požiadavky a spôsobilosti OS SR** a ostatných súčasti systému obrany štátu.

---

⁵⁹ Zákon o OS SR č. 321/2002

⁶⁰ Bezpečnostná stratégia SR

⁶¹ Obranná stratégia SR

Hore uvedené „ústavné, zákonné a politicko – vojenské direktívy“ majú jeden cieľ – určiť mantinely, respektíve rozsah pôsobenia OS SR v rámci národnej a kolektívnej bezpečnosti (NATO a EÚ). Vyjadrujú vôľu a predstavy politickej reprezentácie Slovenska o tom, aké požiadavky a spôsobilosti majú OS SR spĺňať, ale hlavne na čo môžu, resp. nemôžu, byť použité. Ako už vyplýva z uvedeného, poslanie, úlohy, štruktúra OS, ale aj zdroje na ich výstavbu a udržiavanie sú dané „zhora“, teda politickou reprezentáciou. Dnes sa často krát používa pojem „politická doména“, ktorú v podmienkach SR reprezentuje Ministerstvo obrany SR a ktoré je z tohto titulu zodpovedné za výstavbu a riadenie OS SR. Tieto teda nemajú možnosť, ale ani dôvod do týchto ustanovení zasahovať.

Aby však OS SR mohli fungovať štandardne a hlavne dlhodobo, musia mať nielen zdroje a materiálne zabezpečenie. Ich štruktúra musí okrem iného umožňovať cyklické striedanie jednotiek v silách vysokej pripravenosti, ktoré sú predurčené na plnenie väčšiny úloh súvisiacich s obranou nášho štátu, záväzkami SR voči partnerom v NATO a EÚ a v neposlednom rade aj s operáciami a misiami v zahraničí. Na to, aby takto systémovo mohli naše ozbrojené sily fungovať, musí byť vytvorený a udržiavaný „**životný cyklus**“, ktorý zabezpečí cyklické striedanie vo fázach výstavby a prípravy jednotky, jej výcviku a dosiahnutia operačnej pripravenosti a jej samotné použitie v rámci spomínaných úloh a záväzkov.

Aký je však súčasný stav, v ktorom OS SR realizujú svoje poslanie a stanovené úlohy?

1. SÚČASNÝ STAV OS SR

Úlohou OS SR je realizovať direktívy politickej reprezentácie v reálnom živote tak, aby tieto boli v súlade s jej predstavami a predkladať návrhy a požiadavky vyplývajúce z potrieb OS pri plnení stanovených i odvodených úloh. V zmysle Zákona č. 321/2002 sú OS SR vytvorené na zachovanie mieru a bezpečnosti SR a na plnenie záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv.

Okrem tejto hlavnej úlohy sa OS SR podieľajú aj na zachovávaní verejného poriadku a bezpečnosti štátu, jeho zvrchovanosti, územnej celistvosti a nedotknuteľnosti hraníc. Zákon špecifikuje použitie OS v čase bezpečnosti, vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu.

VJENSKÉ REFLEXIE

Na to, aby OS SR boli schopné svoje úlohy reálne zvládnuť, musia ich štruktúry, v zmysle celkových počtov personálu, materiálneho vybavenia a výcviku, odzrkadľovať tieto požiadavky. V súčasnosti požiadavky musia reflektovať aj na nové podmienky, ktoré vznikli po našom vstupe do NATO a EÚ. Keďže vstupom Slovenska, a teda aj OS SR, do týchto organizácií boli dovtedy stanovené poslanie a úlohy rozšírené aj o úlohy kolektívnej obrany a záväzkov SR voči kolektívnej bezpečnosti NATO a EÚ, musí politická, ale samozrejme aj vojenská reprezentácia na tieto skutočnosti adekvátne reagovať.

Za adekvátnu reakciu by sme mohli považovať analýzu skutočných súčasných spôsobilostí OS SR, ich porovnanie s požadovanými spôsobilosťami vyplývajúcimi z hore uvedených úloh a záväzkov a následne určenie rozdielov medzi nimi, ktoré sa moderne nazývajú „riziká“. K tomu je možné použiť Metodiku plánovania síl štandardne používanú v NATO pri generovaní síl ⁶². Na základe identifikácie rizík je možné stanoviť úlohy a opatrenia na ich elimináciu. Samozrejme, mohli by sme uvažovať aj o situácii, kedy nezistíme žiadne rozdiely, respektíve riziká. Avšak situácia OS SR v prostredí neustáleho znižovania rozpočtu a z toho vyplývajúca nutnosť znižovania celkových počtov personálu, obmedzený či úplne zastavený proces obstarávania novej techniky, náhradných dielov, opráv a udržiavania, nedáva veľa možností dúfať, že žiadna disproporcia nenastane.

Práve naopak, analýzy J5 Generálneho štábu OS SR (Štáb plánovania a dlhodobých požiadaviek) ukazujú, že počty potrebné na splnenie všetkých úloh vyplývajúcich zo zákonných povinností OS SR a záväzkov SR voči NATO a EÚ si vyžadujú o niekoľko tisíc profesionálnych vojakov viac, ako si v rámci pridelených zdrojov môžeme dovoliť, teda udržať (tento údaj je bez bližšej špecifikácie a detailov vzhľadom na skutočnosť, že tieto prepočty nie sú oficiálne odsúhlasené – *pozn. autora*). Úroveň spôsobilostí OS SR je vo veľkej miere ovplyvnená aj súčasným vybavením technikou a materiálom. I tu však asi nemusím čitateľov presviedčať, že je ovplyvnená negatívne, aj napriek čiastkovým nákupom modernej výzbroje a materiálu, ktoré však nemajú zásadný vplyv na zvýšenie celkovej úrovne spôsobilostí OS SR.

Navyše, samotná štruktúra OS SR a počty jednotiek (bojových, bojovej podpory a bojového zabezpečenia) neumožňujú pravidelne a zmysluplne striedať jednotky v silách vysokej pripravenosti, čo má za následok, že niektoré jednotky sú zaradené do týchto síl

---

⁶² Handbook on Long Term Defence Planning, RTO-TR-069 AC/323(SAS-025)TP/41

neúmerne dlho a niektoré sa tam vlastne nikdy ani nedostanú. Keďže OS SR musia úlohy plniť aj napriek týmto problémom, na plnenie úloh predovšetkým v zahraničí a na prípravu jednotiek určených do cieľov síl sa postupne „adaptoval“ akýsi modifikovaný systém výstavby a prípravy jednotiek. Predurčené jednotky zhromaždia personál a materiál z nepredurčených a využijú ich na svoju vlastnú prípravu a použitie.

Z pôvodne takto náhodného a nevyhnutne potrebného dopĺňovania deklarovaných jednotiek z nedeklarovaných sa stal takmer systém, keďže väčšina veliteľov nemá inú možnosť ako doplniť deklarované jednotky. Proces obstarávania novej výzbroje a techniky nie je spoľahlivý. Možno dokonca povedať, že v posledných rokoch prakticky nefunguje. Dôvodom je neustále znižovanie zdrojov v OS SR a oddiaľovanie rozhodnutí o nákupe nových bojových systémov, systémov bojovej podpory a techniky pre jednotky bojového zabezpečenia.

Zdroje určené na prevádzku techniky, jej udržanie v bojaschopnom stave a nákup náhradných dielov sú taktiež nedostatočné (termín v bojaschopnom stave sa už prakticky nepoužíva, nahradil ho oveľa „diplomatickejší“ výraz - „technika v KTP/koefficient technickej pohotovosti“). Na základe tejto skutočnosti dochádza k tzv. kanibalizácii techniky, alebo presúvaniu funkčnej techniky od nedeklarovaných jednotiek k deklarovaným.

Samostatnou kapitolou v tomto procese je personál. Postupné znižovanie personálu, zmeny štruktúr OS SR a nenaplnenosť jednotiek boli a sú spôsobené nedostatkom zdrojov. Proces regrutácie sa spomalil a časť jednotiek je permanentne nenaplnená. S tým potom súvisia problémy s doplnením deklarovaných jednotiek. Veľa personálu sa musí premiestniť vždy v dobe prechodu zodpovednosti za cieľ síl z jedného útvaru na druhý, čo spôsobuje problémy vzhľadom na neochotu časti profesionálnych vojakov slúžiť v inej posádke. Majú na to:

- objektívne dôvody:
  - pokles životnej úrovne v dôsledku cestovania,
  - financovania si náhradného ubytovania a stáleho ubytovania a pod.,
- ale aj subjektívne dôvody:
  - predovšetkým nie všetci sa stotožnili s povinnosťami profesionálneho vojaka a s ustanoveniami zákona o potrebe OS SR.

Tento stav nedáva veľké možnosti na zavedenie premysleného a funkčného systému prípravy našich jednotiek. Takého, ktorý by nároky vyplývajúce z plnenia rozhodujúcich úloh pri obrane našich záujmov cyklicky striedavo kládol medzi porovnateľnými jednotkami.

2. ČO JE ŽIVOTNÝ CYKLUS

Životný cyklus je proces, ktorého cieľom je umožniť cieľavedome vytvoriť, vycvičiť, nasadiť a následne obnoviť svoju operačnú pripravenosť v štandardných cykloch.

Od vzniku Ozbrojených síl SR (v roku 1993) sa všetky stupne velenia viac či menej pokúšajú transformovať naše OS na malé, moderné, expedičné, dobre vyzbrojené a vycvičené. Momentálne by som nerád diskutoval či úspešne alebo nie, odpoveď si môže doplniť každý sám. Podstatné je, že súčasťou týchto zmien nikdy nebola a v súčasnosti ani nie je snaha naviesť systém výstavby, prípravy a nasadenia vojenských jednotiek, tak ako je to štandardné vo všetkých vyspelých armádach NATO.

V rámci snahy (ak by sme to mohli nazvať snahou) pokúsiť sa o navedenia takéhoto systému bol spracovaný v OS SR prakticky iba jeden dokument – *SPJ-3-3 Zásady riadenia výcviku*, ktorý pojednáva o procese výcviku jednotiek a spôsobe plánovania takéhoto výcviku. Ten však nemôže slúžiť ako podklad pre vytvorenie komplexného systému výstavby jednotiek OS SR, ich prípravy a následného nasadenia do operácie, alebo misie, prípadne ich použitie v rámci krízovej situácie na našom území.

Okrem SPJ-3-3 bol v rámci prípravy Pozemných síl OS SR na afirmáciu spracovaný aj tzv. Plán prípravy na misiu (Mission Preparation Plan – MPP). Tento dokument bol spracovaný na základe požiadavky predstaviteľov NATO, konkrétne hodnotiaceho tímu Veliteľstva pozemného komponentu z Heidelbergu (LCC Heidelberg), zodpovedného za prípravu prístupujúcich krajín NATO. Účelom tohto dokumentu bolo stanoviť podmienky, ktoré je potrebné splniť počas prípravy jednotky na nasadenie do koalíciej operácie. Pre potreby komplexného procesu výstavby jednotiek / životného cyklu, však ani tento dokument nepostačuje vzhľadom na skutočnosť, že neobsahuje prakticky žiadne zásady výstavby jednotiek a ani ich opätovné zaradenie do mierového stavu. Popisuje iba jednorazovú prípravu jednotky na nasadenie.

V súčasnosti, vzhľadom na plnenie špecifických záväzkov OS SR týkajúcich sa NRF (NATO Response Force) a bojových skupín EÚ (Battle Group, ďalej len BG), jednotky

V^oJENSKÉ REFLEXIE

predovšetkým Pozemných síl a Síl výcviku a podpory sú zaradované do pohotovosti k nasadeniu. De-facto sú zaradené do síl, ktoré sú dostupné na použitie v operácii a v prípade potreby sú nasadené v operácii NATO, alebo EÚ.

Z tohto pohľadu sa tento proces / životný cyklus postupne zavádza aj v našich ozbrojených silách, i keď so značnými obmedzeniami. Predovšetkým nie všetky jednotky sú zaradené do cieľov síl, alebo špecifickejšie do NRF a EÚ BG.

V súčasnosti slúžia z tohto dôvodu viac-menej ako poskytovateľ, alebo zdroj personálu a materiálu pre deklarované jednotky počas ich prípravy na dosiahnutie operačnej pripravenosti.

V praxi to predovšetkým znamená jedno. Časť personálu je neúmerne vytiažená. Raz je v jednotke, ktorá sa pripravuje na zaradenie do síl vysokej pripravenosti a po splnení úlohy je premiestnená k ďalšej jednotke, ktorá túto úlohu po nej prevzala, pretože nie je dostatok personálu a premiestňujú sa predovšetkým tí najlepší.

Podobne je to i s materiálom – chýbajúci sa premiestni z jednotky, ktorá končí v silách vysokej pripravenosti, alebo sa s ňou v nich neráta. To však spôsobuje obdobný problém ako pri personále, pretože materiál sa oveľa rýchlejšie opotrebuje.

Podľa dokumentu „2007 Posture Statement“⁶³ Štábu pozemných síl USA (US Army) jednotky pozemných síl USA musia prejsť tromi fázami, ktoré predchádzajú samotnému nasadeniu:

1. *znovu - obnovenie a výcvik (Reset and Train),*
2. *dosiahnutie operačnej pripravenosti (Ready),*
3. *zaradenie do použiteľných síl (Available force pools).*

Tento proces umožní pripraviť jednotky spĺňajúce operačné požiadavky potrebné pre predpokladané použitie v operácii.

V 1. fáze (*Reset and Train*) jednotky, ktoré sa vracajú z nasadenia, obmenia a **stabilizujú** personál, obmenia, prípadne doplnia materiál a vykonajú výcvik jednotlivca a spoločný

---

⁶³ www.army.mil/aps/07/execSummary.html

V^oJENSKÉ REFLEXIE

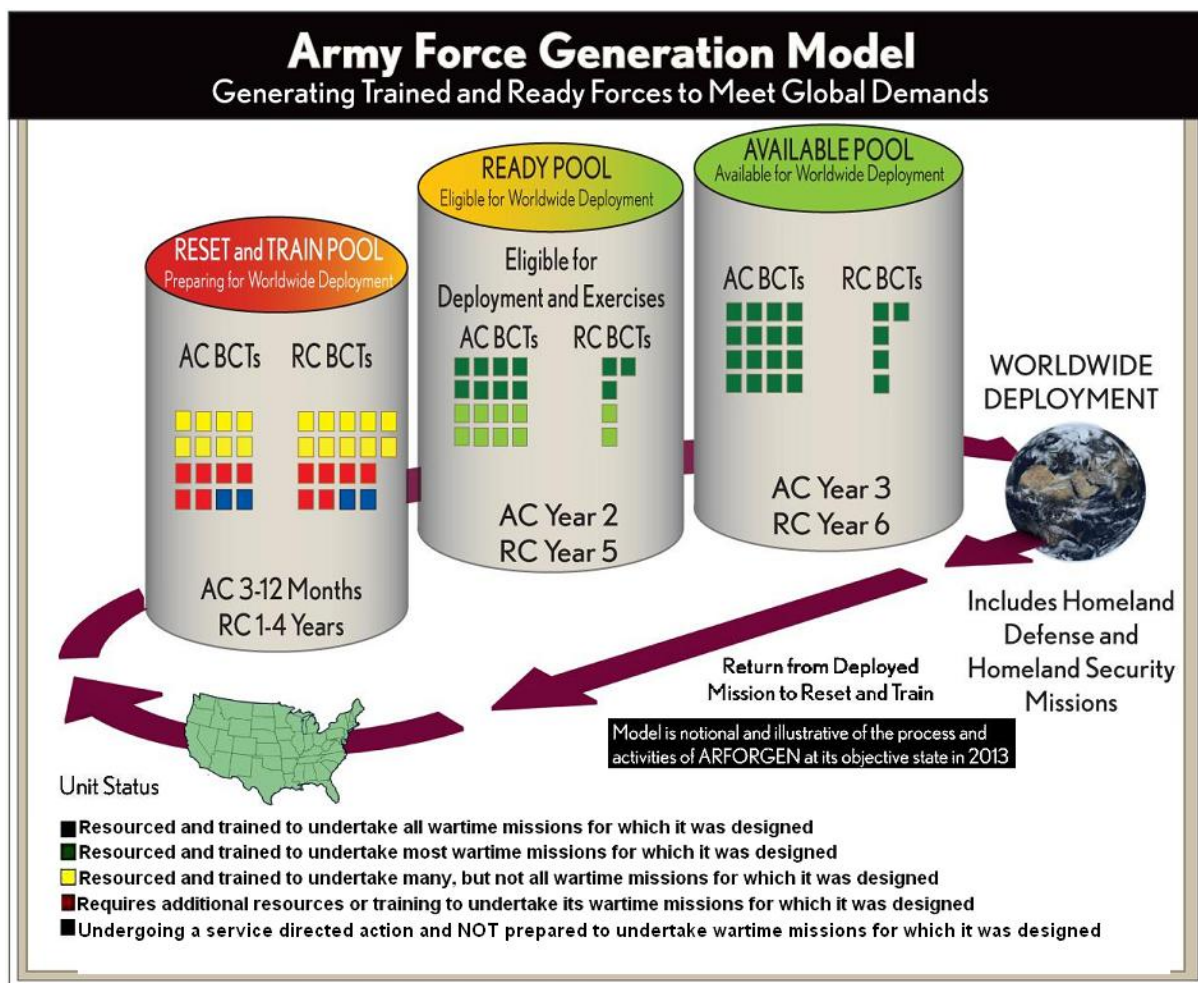
výcvik. Tento spoločný výcvik je zameraný na rozhodujúce úlohy z tzv. Zoznamu rozhodujúcich úloh (Mission Essential Task List – METL).

Samozrejme, podľa ich prístupu a úloh, ktoré zvyčajne plnia v operáciách, za rozhodujúce považujú predovšetkým ofenzívne a obranné operácie. Táto fáza vrcholí počas cvičenia na brigádnom stupni (*tu treba samozrejme brať do úvahy skutočnosť, že americké pozemné sily považujú brigádu za základnú bojovú jednotku, kým slovenské OS za takú jednotku považujú rotu prípadne prápor / práporná skupina*).

Jednotky, ktoré sa nachádzajú v tejto fáze nie sú považované za pripravené a ani za dostupné pre hlavné bojové operácie (major combat operations). Na druhej strane mali by byť pripravené na plnenie úloh vyplývajúcich z požiadaviek na obranu vlastného územia a poskytnúť podporu civilným zložkám.

V 2. fáze (*Ready force pool*) pokračujú jednotky v spoločnom výcviku špecificky zameranom na úlohu (mission) a sú považované za zdroj síl pre spoločné (joint) požiadavky. Spoločný výcvik je vykonávaný s cieľom pripraviť jednotky na určené úlohy METL, napríklad stabilizačné operácie.

Jednotky, ktoré sa prepracujú **do 3. fázy (*Available force pool*)** sú zaradené do plánovaného nasadenia a sú plne vycvičené, vybavené a pripravené splniť operačné požiadavky. Takto postavený proces prípravy umožňuje jednotkám vykonať, alebo sa podieľať na úplnom spektre operácií. Američania v tomto procese počítajú s takým časovým pomerom, že pripravené jednotky sú nasaditeľné, alebo nasadené jeden rok, pričom dva roky trvá príprava doma na domácej základni.

Obrázok 1

zdroj – „2007 Posture Statement“

Výsledkom takéhoto procesu by mala byť zvýšená bojová efektívnosť, znížené riziko strát v operáciách a samozrejme nižšie nároky, a teda aj náklady na výcvik v ďalšom cykle. Držia sa pravidla „soldiers join together, train together, deploy together, and fight together“ (teda – spoločne nastúpiť k jednotke, spoločne cvičiť, spoločne byť nasadení a spoločne bojovať). Samozrejme že aj ich ozbrojené sily vyžadujú dostatočné zdroje, aby bol takýto proces udržateľný.

Dostatočné zdroje totiž zabezpečia, že jednotky, ktoré sa dostanú do prvej etapy 1. fázy (*Reset*), nebudú vyžadovať dodatočné zdroje na doplnenie osobami a materiálom, ktorý kvôli nedostatočným zdrojom nebol nakúpený, alebo opravený a musel by sa riešiť „náhradným“ spôsobom, tak ako sa to deje na Slovensku.

V^oJENSKÉ REFLEXIE

Zvýši sa tak aj pripravenosť jednotiek, hoci už na začiatku cyklu, na ich prípadné použitie v krízových situáciách na vlastnom území, či už pri prírodných katastrofách, priemyselných haváriách, alebo pri udržiavaní poriadku na vlastnom území.

Princíp životného cyklu jednotiek okrem toho prináša celý rad výhod, napríklad:

- ustálený prísun vycvičených a pripravených jednotiek, vrátane jednotiek bojovej podpory a bojového zabezpečenia,
- stabilizovaný personál, ktorý spoločne cvičil, dosiahol pripravenosť a v tej istej jednotke aj bojoval, alebo bude bojovať,
- zaistená a predvídateľná dostupnosť pripravených jednotiek, vrátane záloh pre prebiehajúce operácie a plnené úlohy,
- skrátenie doby na výcvik v ďalšom cykle,
- systém cyklickej dostupnosti zdrojov potrebných na prípravu a nasadenie v závislosti od úlohy jednotky a jej časového plánu,
- oveľa presnejší a predvídateľný plán nasadzovania jednotiek, čo umožní lepši život vojakom a ich rodinám.

Aby tento systém fungoval, musí sa zmeniť aj **systém výcviku**. Výcvikové priestory je nutné reorganizovať a modernizovať, čo v rámci rezortu sa aj čiastočne deje. Predovšetkým náš hlavný výcvikový priestor, VVP Lešť, zaznamenáva celkom slušné zmeny. Mám na mysli pozitívne zmeny. Bude však potrebné v rámci jeho modernizácie myslieť aj na kvalitu ubytovania v jednotlivých táboroch a kvalitu života jednotiek mimo výcvik.

Modernizácia výcvikových zariadení sa ale nemôže obmedziť iba na tento jeden výcvikový priestor. Má to totiž priamy súvis so spomínaným životným cyklom. Jednotky, ktoré sú v prvej fáze svojej prípravy, sa nedostanú do takéhoto priestoru a zvyčajne cvičia na svojej lokálnej výcvikovej základni. Tie však dnes už nespĺňajú ani len základné požiadavky na výcvik odzrkadľujúci súčasné a budúce podmienky bezpečnostného prostredia v ktorom by mali tieto jednotky pôsobiť.

Jednotky, ktoré cvičia na nevyhovujúcej lokálnej výcvikovej základni nedosiahnu takú úroveň výcviku, aby mohli cvičiť na modernom výcvikovom zariadení. V takomto prípade je potom čas strávený vo VVP Lešť neefektívny, drahý a nespĺňa požiadavky zmysluplného

V^oJENSKÉ REFLEXIE

výcviku. Jednotka sa vlastne až tam učí jednotlivé postupy a úlohy, hoci ich mala zvládnuť už na domácom zariadení a vo VVP by už mala iba intenzívne precvičiť spoločný výcvik ako vyvrcholenie svojej prípravy. Etapa základného výcviku sa predlžuje a samozrejme aj predražuje a navyše ani nezaručuje, že jednotky budú dokonale pripravené.

VVP Lešť, ako priestor pre najvyššie formy výcviku, by mal predovšetkým vytvárať podmienky na výcvik v realistickom prostredí, umožňujúcim simulovať úlohy a operácie súčasných a budúcich priestorov použitia našich jednotiek (či už elektronicky, alebo živými silami). Mal by teda spĺňať požiadavky OS SR na získanie výborne vycvičených jednotiek, schopných zvládnuť výzvy súčasného ale aj budúceho prostredia.

Medzi základné požiadavky určite patria moderné strelnice, umožňujúce výcvik všetkých jednotiek vo vedení paľby, vrátane podporných jednotiek, ale aj zariadenia na výcvik veliteľov a štábov, teda to čo dnes poznáme ako centrá simulačných technológií. Ďalšou, dnes nemenej významnou požiadavkou, je aj možnosť výcviku úloh a operácií v zastavanom priestore (*urban operations*). Všetky výcvikové zariadenia, vrátane lokálnych, musia umožňovať využívanie všetkých bojových prostriedkov, zbraní, munície, materiálu a zariadení, ktoré jednotka bude mať k dispozícii počas svojho nasadenia v operácii.

Zdroje a výcvik však nie sú jedinými podmienkami, ktoré umožnia efektívny životný cyklus našich jednotiek. V rámci OS SR je veľmi dôležitou, možno dokonca asi aj na prvom mieste, a hlavne nevyhnutnou podmienkou lepšia **organizačná štruktúra síl**. Mám na mysli tzv. „**modulárnu**“ **štruktúru**“, ktorá umožní striedať jednotky, ako bojové, tak jednotky bojovej podpory a bojového zabezpečenia v rovnomerných cykloch. To znamená, že ak našim hlavným cieľom (v rámci Ciel'ov síl, NRF a bojových skupín EÚ) je prápor, resp. práporná skupina, tak by sme mali mať niekoľko setov rovnakých jednotiek, teda práporných skupín, ktoré by sa cyklicky striedali v jednotlivých fázach životného cyklu.

zdroj – „Ciele síl 2006“

Nechcem tu dopodrobna rozkresľovať úplnú organizačnú štruktúru, ktorá by splňala tieto požiadavky. Nie je to cieľom tohto článku, ale pokúsim sa v stručnosti načrtnúť modelový príklad.

Smernice pre obrannú politiku stanovujú, že v rokoch 2008 až 2013 budú OS SR pripravené pôsobiť minimálne v dvoch súbežných operáciách MKM (medzinárodný krízový manažment) a prispievať do rotačných cyklov pohotovostí NRF a EÚ BG najlepšie pripravenými jednotkami síl vysokej pripravenosti v rozsahu práporu s bojovou podporou (CS) a vojenským zabezpečením (CSS). Prioritné sú operácie pod vedením NATO a EÚ, sekundárne sú operácie na podporu mieru vedené niektorou z medzinárodných organizácií a poskytovanie kapacít OS SR v podobe organických jednotiek. K tomu je potrebné sústrediť zdroje na zvyšovanie kľúčových spôsobilostí, nasaditeľnosti a udržateľnosti v operáciách mimo územia SR.⁶⁴

Ako som už uviedol slovenské OS ponúkajú ako svoj hlavný príspevok prápornú skupinu (alebo jej ekvivalent) v rámci Pozemných síl (PS), doplnenú jednotkami síl Výcviku a podpory (SvP). V rámci Vzdušných síl (VzS) ponúkame dvojicu MiG-29 pre NATINADS a Sily výcviku a podpory zase pripravujú multifunkčné logistické jednotky a NSE (Národný podporný prvok).

Vezmime tieto jednotky ako základnú referenčnú jednotku. Vzdušné sily vytvorili päť takýchto dvojíc tak, aby boli schopní plniť úlohy NATINADS počas celého roka bez akéhokoľvek prerušenia. K tomu si samozrejme vytvorili aj päťnásobné obloženie podporných jednotiek, osôb a materiálu. Celú túto sadu nazvime „**modulom**“.

Obdobne to majú aj sily Výcviku a podpory. Tie vytvorili, resp. sú v procese tvorby troch multifunkčných jednotiek, ktoré by mali byť schopné podporovať nasadené jednotky PS a VzS v rámci NSE. Tieto jednotky sú svojou štruktúrou a vybavením totožné a môžu sa pravidelne striedať v príprave i pri nasadení.

---

⁶⁴ Smernica pre obrannú politiku SR na roky 2008 – 2013, Bratislava, odsek 6

VJENSKÉ REFLEXIE

Pozemné sily sú však v zložitejšej situácii. Majú síce päť vševojskových mechanizovaných práporov, ale tri sú vyzbrojené BVP-2 a dva prápory majú iba BVP-1. Ich celková štruktúra sa líši a líšia sa aj zbraňové systémy jednotiek palebnej podpory či technika a materiál jednotiek bojového zabezpečenia. Navyše v novo pripravovanom Modeli 2020 sa uvažuje so zrušením tankového práporu a včlenením jednej tankovej roty do jedného z mechanizovaných práporov na úkor mechanizovanej roty. Tak sa odlišnosť jednotlivých práporov ešte viac prehĺbi. Do prápornej skupiny patria aj delostrelecké a ženijné jednotky, ktoré však sú, čo sa týka ich počtu, ešte menšie. K dispozícii budú iba dve batérie ShKH Zuzana a jedna ženijná rota. To znamená, že nie je možné vytvoriť modulárne práporne skupiny, podobne ako to majú VzS a SvaP.

Ak by sme však (aj v rámci pripravovaného Modelu 2020) uvažovali „modulárne“, mohli by sme si vytvoriť organizačné štruktúry, ktoré by nám umožnili zaviesť životný cyklus jednotiek a eliminovať súčasné problémy výstavby, prípravy a nasadenia našich jednotiek. Najprv by sme sa museli rozhodnúť, koľko takýchto modulov by sme chceli (alebo potrebovali). Pravdepodobne najideálnejších by bolo 5 modulov, ale prijateľné by zrejme boli aj štyri.

Taktiež by sme museli zvoliť dobu trvania jednotlivých cyklov, ale ak by sme sa rozhodli pre spomínaný americký model, zvolíme si trojročný, teda dva roky príprava a rok nasadenie, alebo pohotovosť v silách vysokej pripravenosti.

Za základ teda vezmeme 4 mechanizované prápory. K tomu by sme potrebovali 4 delostrelecké batérie (i keď by nemuseli mať 8 húfníc, ale povedzme len 6, či 5), 4 multifunkčné ženijné jednotky ekvivalentu roty, ďalej 4 jednotky RCHBO a taký istý počet multifunkčných jednotiek logistiky či vojenskej polície. Všetky tieto jednotky by boli predurčené do jednotlivých práporných skupín a mali by totožné fázy životného cyklu.

Takto modulárne postavené štruktúry by mali viacero výhod. Okrem žiaduceho zavedenia životného cyklu by OS SR získali aj ďalšie výhody. Jednou z nich je aj možnosť modulárne vystavať akékoľvek jednotky, aj väčšie (napr. brigádnú skupinu) na splnenie potrebnej úlohy – tzv. jednotka prispôsobená úlohe (task force).

Ďalej by sme mali k dispozícii viac jednotiek ako je to v súčasnosti. Keďže jednotky, ktoré sú vo vyššom stave prípravy ako vo fáze 1. „reset“, sú použiteľné na nepredvídané udalosti.

V^oJENSKÉ REFLEXIE

Môžeme použiť aj viac síl ako v situácii, keď iba jedna jednotka je pripravovaná na svoju úlohu, a i to na úkor ostatných. Zároveň by sme boli schopní plniť aj naše zákonné úlohy týkajúce sa obrany a ochrany nášho územia pri katastrofách a krízach ako aj pri udržiavaní poriadku na našom území.

V prípade potreby sa totiž aj jednotky, ktoré sú vo fáze výcviku dajú použiť na celú škálu úloh, vrátane podpory civilných orgánov. V prípade potreby je možné ich prípravu aj urýchliť či skrátiť. Samozrejme, že by to predpokladalo aj adekvátne materiálne a technické vybavenie našich jednotiek technikou a materiálom, ktorý je použiteľný práve pri katastrofách, živelných pohromách a udalostiach, napríklad:

- zemné stroje a stroje na odstránenie následkov udalosti,
- tepelné a zdrojové zariadenia
- poľné ubytovacie kapacity.

Časť takejto techniky a materiálu síce OS SR majú k dispozícii, ale väčšina z toho je na pokraji technickej spôsobilosti či dokonca už za ňou, čo spôsobuje nemalé problémy z ich spoľahlivosťou pri reálnom nasadení.

ZÁVER

Životný cyklus sa teda skladá z 3 základných fáz – príprava, výcvik, použitie a následný prechod do ďalšieho cyklu.

Cieľom je generovať bojovú silu, či sily na použitie v krízových situáciách v rámci udržateľného cyklu, ktorý umožní efektívne a rozumne využiť dostupné zdroje a zároveň efektívne využívať všetky jednotky OS SR, ktoré máme, resp. ktoré zamýšľame udržať v budúcnosti.

Na dosiahnutie tohto cieľa však musíme splniť minimálne tri podmienky:

- 1) získať dostatočné, pevne viazané a nemenné zdroje od politickej „domény“ na rozvoj OS SR,
- 2) vytvoriť efektívne „modulárne“ štruktúry OS SR,
- 3) zefektívniť výcvik našich jednotiek v moderných výcvikových zariadeniach.

Mali by sme splniť aj štvrtú podmienku – ujasniť si čo vlastne chceme Aké OS SR by sme mali mať vzhľadom k svojim úlohám a záväzkom a samozrejme k dostupným zdrojom.

Nestávalo by sa nám to čo sa nám teraz bežne stáva, že keď nemáme momentálne zdroje tak zrušíme nejakú jednotku, alebo nenakúpime materiál a techniku, čím sa vystavujeme zvýšenému riziku nesplnenia časti našich úloh. Lenže to už nie je témou tohto článku.

Životný cyklus by mal umožniť cieľavedome vytváranie, vycvičenie, nasadenie a následne obnovenie operačnej pripravenosti jednotiek OS SR v štandardných cykloch. V prípade rozumného prístupu k výstavbe OS SR by sme mohli získať podstatne lepšie použiteľné jednotky, ktoré by boli použiteľné prakticky kedykoľvek na rôzne úlohy, či už na našom území, alebo v operáciách a misiách v zahraničí.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

1. 2007 Posture Statement, US Army, www.army.mil/aps/07/execSummary.html
2. Smernica pre obrannú politiku SR na roky 2008 – 2013, Bratislava, odsek 6
3. Bezpečnostná stratégia SR, 27. sept. 2005
4. Obranná stratégia SR, 23. sept. 2005
5. Zákon o OS SR č. 321/2002
6. Základná idea vypracovania konceptu životného cyklu jednotky OS SR, prezentácia pplk. Ing. Petra Babiara, ÚVP SD pri NATO, Brusel
7. Návrh metodiky plánovania síl, prezentácia pplk. gšt. Ing. V. Šimka, poradcu ÚVP pre operačné plánovanie a obranné plánovanie, Brusel
8. KELEMEN, M., TAKÁCS, J., ŠIMKO, V.: Model riadenia komplexu prípravy a výcviku personálu VzS OS SR. In: Vojenské reflexie, roč. 1, č. 1 (2006), s. 90 – 94. ISSN 1336-9202.
9. KELEMEN, M., KRAJČOVIČ, M.: Návrh systému hodnotenia implementácie doktrín v Ozbrojených silách SR. In: Vojenské reflexie, roč. 1, č. 1 (2006), s. 71 – 82. ISSN 1336-9202.

DOZOR NAD KVALITOU AKO FORMA VYKONÁVANIA ŠTÁTNEHO OVEROVANIA KVALITY

Ing. Luboš SOCHA, PhD.

Katedra manažmentu a leteckej prevádzky

Letecká fakulta, Technická univerzita Košice

ABSTRAKT

Supervision over Quality as a Form of Government Quality Assurance. The article deals with the supervision over quality as one of the forms of Government Quality Assurance for products supplied for the defence sector. It analyses the individual steps of the process how the government is verifying the quality of products and the mutual links between the manufacturer /supplier and the customer as well as the Defence Standardization, Codification and Government Quality Assurance Authority, performing to the Slovak Defence Standard of the AQAP.

Keywords: SDS – Slovak Defence Standard of the AQAP (Allied Quality Assurance Publication), Defence Standardization, Codification and Government Quality Assurance Authority, GQA – Government Quality Assurance, Plan of the GQA, supervision over quality, risks, application, contract.

1 ÚVOD

Slovenská republika po vstupe do Severoatlantickej aliancie (NATO) začala plne uplatňovať princípy, na základe ktorých sú budované ozbrojené sily jednotlivých krajín aliancie. Okrem iného sa prihlásila aj k implementácii štandardizačných dokumentov týkajúcich sa spoločne koordinovaných prístupov k nákupu produktov na účely obrany. Aby bolo v rámci aliancie dosiahnuté požadovanej kvality dodávaných produktov a bola možná koordinácia s tým súvisiacich procesov medzi jednotlivými členskými krajinami, sú v rámci NATO zavedené štandardizačné dokumenty radu AQAP (Allied Quality Assurance Publication). Tieto i ďalšie atribúty konkurencie-schopnosti je potrebné obhájiť aj legislatívne a predovšetkým ich dokumentovať. Preto bol zákonom č. 11/2004 Z.z. v Slovenskej republike zriadený Úrad obrannej štandardizácie, kodifikácie a štátneho overovania kvality (UOŠKŠOK). Už zo samotného názvu úradu je zrejmé, akými činnosťami sa zaoberá. Okrem

spracovávaní a implementácie príslušných štandardizačných dokumentov do prostredia Slovenska vo forme Slovenských obranných štandardov (SOŠ) je svojou činnosťou zameraný aj na kodifikáciu materiálu a štátne overovanie kvality u organizácií dodávajúcich výrobky na účely obrany do Ozbrojených síl Slovenskej republiky (OS SR). Úrad vykonáva štátne overovanie kvality (ŠOK - anglicky „GQA“ Government Quality Assurance), tak ako je uvedené v § 15 zákona č. 11/2004 Z.z., prostredníctvom Odboru štátneho overovania kvality, ktorým sa zaisťuje plnenie zmluvných požiadaviek na kvalitu produktov, koordinuje a usmerňuje sa plnenie úloh v oblasti štátneho overovania kvality. Úrad v rámci štátneho overovania kvality vykonáva podľa § 15 ods.8 zákona č. 11/2004 Z. z.

a) Dozor nad kvalitou

Posudzovanie zhody produktu so zmluvnými požiadavkami. Ak výrobca produktu alebo dodávateľ produktu preukázal zhodu so zmluvnými požiadavkami, úrad vydá osvedčenie o kvalite a úplnosti produktu. Dozor nad kvalitou v procese výroby produktu alebo poskytovania služby je hlavnou formou vykonávania ŠOK.

b) Audit kvality

Nezávislý, systematický a zdokumentovaný proces posudzovania systému kvality. Úrad vykonáva audit kvality u výrobcu produktu alebo u dodávateľa produktu na základe rozhodnutia o štátnom overovaní kvality [§ 15 ods. 5 písm. a)], alebo na základe zmluvy uzatvorenej medzi výrobcou produktu a úradom, alebo zmluvy uzatvorenej medzi dodávateľom produktu a úradom. Správu o vykonanom audite kvality poskytuje úrad výrobcovi produktu alebo dodávateľovi produktu. Ak je systém zabezpečovania kvality výrobcu produktu, alebo dodávateľa produktu v súlade so zmluvnými požiadavkami, úrad vydá výrobcovi produktu, alebo dodávateľovi produktu certifikát o zhode.

Úrad vykonáva ŠOK metodicky podľa SOŠ AQAP 2070 a podľa ďalších SOŠ AQAP rady 2000, ktoré sú v SR záväzné a platné pre činnosť úradu a výrobcov/dodávateľov.

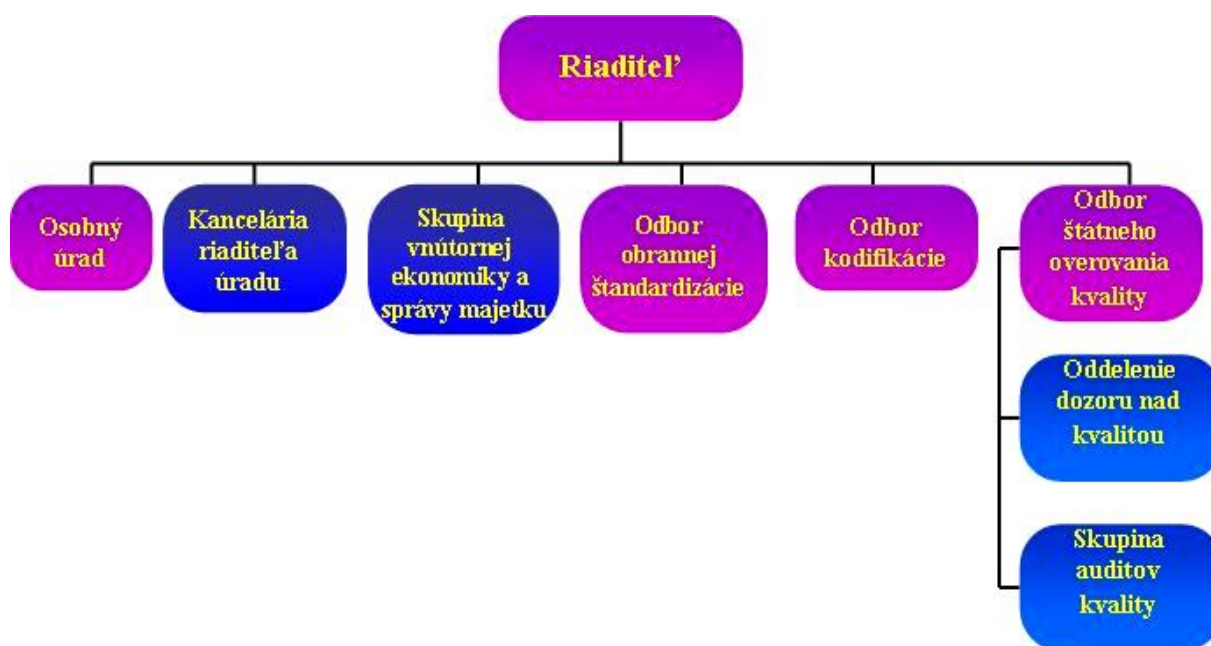
2 ŠTÁTNE OVEROVANIE KVALITY FORMOU DOZORU NAD KVALITOU

Dozor nad kvalitou je teda posudzovanie zhody produktu so zmluvnými požiadavkami v procese návrhu, vývoja a výroby výrobku výrobcou, alebo poskytovania služby

V₀JENSKÉ REFLEXIE

dodávateľom, alebo v rozsahu výstupnej kontroly po ukončení procesu výroby výrobku, alebo poskytovania služby dodávateľom pred prevzatím predmetu zmluvy odberateľom.

ŠOK formou dozoru nad kvalitou je vykonávaný povereným zástupcom pre štátne overovanie kvality (ZŠOK), pričom pri výkone dozoru nad kvalitou je posudzovaná zhoda produktu so zmluvnými požiadavkami na základe rozhodnutia vykonaní ŠOK počas plnenia tejto zmluvy (§ 15 ods. 3 písm. d) zákona č. 11/2004 Z. z.). Povereným ZŠOK podľa § 15 ods. 7 zákona č. 11/2004 Z. z. môže byť buď zamestnanec úradu, alebo právnická osoba autorizovaná úradom podľa § 20 zákona č. 11/2004 Z. z.

obr. 1 Organizačná štruktúra Úradu pre obrannú štandardizáciu, kodifikáciu a štátne overovanie kvality.

V rámci realizácie procesov spojených s dozorom nad kvalitou pri výrobkoch dodávaných na účely obrany sú vykonávané jednotlivé činnosti ZŠOK, ktoré sú v súlade so zákonom č. 11 / 2004 Z.z. a spojeneckými publikáciami AQAP rady 2000 v Slovenskej republike implementované ako slovenský obranný štandard - SOŠ AQAP. Odborná spôsobilosť ZŠOK, ktorý túto činnosť vykonáva je zabezpečená aj znalosťou požiadaviek na systém manažérstva kvality (SMK) podľa STN EN ISO 9001:2001 a znalosťou príslušných STN EN ISO, SOŠ, štandardizačných dohôd a spojeneckých publikácií aliancie týkajúcich sa kvality. Ako vyplýva z organizačnej štruktúry ÚOŠKŠOK - činnosti spojené s vykonávaním dozoru nad kvalitou sú realizované hlavne pracovníkmi oddelenia dozoru nad kvalitou.

3 PÔSOBNOSŤ ODDELENIA DOZORU NAD KVALITOU

Oddelenie dozoru nad kvalitou pôsobí najmä v týchto oblastiach:

- riadi, koordinuje, komplexne zabezpečuje a vykonáva ŠOK - dozor nad kvalitou dodávok produktov na účely obrany na území Slovenskej republiky podľa zákona č. 11/2004 Z. z., príslušných SOŠ a AQAP, STANAG 4107 a relevantných zákonov Slovenskej republiky, predpisov a noriem,
- preskúmava žiadosť odberateľa na vykonanie ŠOK po jej pridelení,
- zabezpečuje proces prípravy rozhodnutí o vykonaní štátneho overovania kvality (evidencia, prijímanie a analýza žiadostí, definovanie rozsahu, postupu a podmienok štátneho overovania kvality) alebo o zamietnutí žiadostí, spracováva „Plán ŠOK“,
- spracováva plán a vykonáva kontrolu autorizovaných osôb v súlade s § 20 ods.3 zákona č.11/2004 Z. z. o obrannej štandardizácii, kodifikácii a štátnom overovaní kvality výrobkov a služieb na účely obrany,
- spolupracuje pri definovaní požiadaviek na výber právnickej osoby formou verejnej súťaže a jej autorizácii na vykonanie dozoru nad kvalitou v zmysle § 20 ods.1 zákona č. 11/2004 Z. z.,
- posudzuje a povoľuje odchýlky a výnimky v prípade poverenia odberateľom,
- prostredníctvom riaditeľa odboru spracúva a predkladá riaditeľovi úradu na schválenie Osvedčenie o kvalite a úplnosti produktov,
- vedie evidenciu o štátnom overovaní kvality výrobkov a služieb na účely obrany (žiadostí o vykonanie štátneho overovania kvality, zmlúv a vydaných rozhodnutí o vykonaní štátneho overovania kvality),
- zodpovedá za aktualizáciu zoznamu produktov a služieb, ktoré podliehajú štátnemu overovaniu kvality,
- vypracúva interné metodiky a postupy procesov v oblasti dozoru nad kvalitou,
- spolupracuje pri organizovaní odborných seminárov v oblasti pôsobnosti oddelenia,
- plánuje a riadi odbornú prípravu príslušníkov oddelenia v spolupráci s príslušnými civilnými organizáciami.

4 ETAPY VÝKONU DOZORU NAD KVALITOU V PROCESÉ ŠTÁTNEHO OVEROVANIA KVALITY

1. Žiadosť odberateľa na vykonanie ŠOK podľa zákona č. 11/2004 Z. z.,
2. Prijatie a evidencia žiadosti na vykonanie ŠOK na úrade,

3. Preskúmanie žiadosti na vykonanie ŠOK,
4. Preskúmanie analýzy rizík predmetu zmluvy a dodávateľa,
5. Preskúmanie dokumentácie,
6. Proces plánovania štátneho overovania kvality,
7. Vykonávanie dozoru nad kvalitou,
8. Osvedčenie o kvalite a úplnosti produktu,
9. Evidencia o ŠOK na oddelení dozoru nad kvalitou.

1. Žiadosť odberateľa na vykonanie ŠOK podľa zákona č. 11/2004 Z. z.

Dozor nad kvalitou v rámci ŠOK je vykonávaný na základe žiadosti odberateľa na vykonanie ŠOK, predloženej na úrad na príslušnom formulári. Túto žiadosť na vykonanie ŠOK predkladá odberateľ úradu podľa § 15 ods. 3 zákona č. 11/2004 Z. z. aspoň 40 dní pred začatím výroby, alebo poskytovaním produktu. Žiadosť odberateľa na vykonanie ŠOK je pracovníkmi úradu vybavovaná v zmysle zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (Správny poriadok) v znení neskorších predpisov. Úrad podľa § 15 ods. 5 zákona č. 11/2004 Z. z. do 30 dní od prijatia žiadosti rozhodne o vykonaní ŠOK, alebo zamietnutí žiadosti na vykonanie ŠOK.

2. Prijatie a evidencia žiadosti na vykonanie ŠOK na úrade

Žiadosť na vykonanie ŠOK doručená úradu je zaevidovaná a predložená riaditeľovi úradu, ktorý ju prideli riaditeľovi *odboru ŠOK*. (viď. Organizačná štruktúra) Riaditeľ *odboru ŠOK* posúdi rozsah a náležitosti žiadosti na vykonanie ŠOK a prideli žiadosť vedúcemu *oddelenia dozoru nad kvalitou*. Vedúci *oddelenia dozoru nad kvalitou* po preskúmaní formálnych náležitostí pridelennej žiadosti rozhodne o jej zaevidovaní podľa § 6 ods. g) zákona č. 11/2004 Z. z. a o jej pridelení konkrétnemu ZŠOK, alebo o ďalšom spôsobe riešenia.

3. Preskúmanie žiadosti na vykonanie ŠOK

ZŠOK, ktorému je vedúcim *oddelenia dozoru nad kvalitou* pridelená žiadosť na vykonanie ŠOK sa dňom pridelenia stáva povereným ZŠOK zodpovedným za riešenie a realizáciu žiadosti podľa zákona č. 11/2004 Z. z.. Preskúma kompletnosť údajov uvedených na formulári „Žiadosť o vykonanie ŠOK“ a súčasne preverí kompletnosť dokumentov, ktoré sú prílohami žiadosti:

- **návrh analýzy rizika produktu**, v ktorej odberateľ (obvykle v spolupráci s užívateľom) identifikuje a klasifikuje na základe podrobného skúmania riziká,

V^oJENSKÉ REFLEXIE

s cieľom určiť ich rozsah, vzájomné väzby a stanoviť, ktoré riziká sú najdôležitejšie. Účelom analýzy je previesť poznatky o riziku do informácie použiteľnej pre rozhodovanie,

- **odberateľom požadovaný rozsah ŠOK** podľa požiadaviek príslušného SOŠ AQAP,
- **platná technická dokumentácia produktu schválená odberateľom,**
- **zmluva výrobcu/dodávateľa s odberateľom,** ktorá v samostatnom článku obsahuje poverenie na vykonanie štátneho overovania kvality s konkretizáciou požiadaviek na kvalitu.

4. Preskúmanie analýzy rizík predmetu zmluvy a dodávateľa

ZŠOK po preskúmaní predloženého návrhu analýzy rizík produktu spracuje písomnú požiadavku na spracovanie analýzy rizík výrobcu/dodávateľa. Svoju požiadavku môže nadefinovať aj s konkrétnym zameraním na určité rizikové procesy. Následne ju so všetkými súčasťami žiadosti, postúpi, prostredníctvom vedúceho *oddelenia dozoru nad kvalitou*, vedúcemu *oddelenia auditov kvality*. ZŠOK v prípade potreby vo svojej požiadavke vyžiada vykonanie auditu s cieľným zameraním na definované konkrétne rizikové procesy.

5. Preskúmanie dokumentácie

Preskúmanie dokumentácie je základným procesom vyhodnotenia všetkých dostupných informácií, ktoré majú vplyv na rozhodovanie o rozsahu a postupe vykonania ŠOK. Preskúmanie požadovanej dokumentácie slúži k zabezpečeniu maximálnej objektívnosti pri výkone ŠOK. Preto ZŠOK skúma:

- dokumentáciu po obsahovej stránke (či sú jasne stanovené kritériá a definované požadované parametre),
- špecifikácie predmetu zmluvy,
- požiadavky stanovené v zmluve na daný predmet, predložený plán kvality výrobcu/dodávateľa, informácie o rizikách produktu a rizikách dodávateľa.

Ak žiadosť obsahuje ďalšie požiadavky užívateľa alebo upozornenia na niektoré dôležité informácie týkajúce sa predmetu zmluvy, tieto ZŠOK taktiež preskúma.

6. Proces plánovania štátneho overovania kvality

- **Vyhodnotenie analýzy rizík** - Analýza rizika slúži na získanie celkovej znalosti o určitom systéme. Výsledkom hodnotenia rizika sa určuje pravdepodobnosť vzniku nežiaduceho negatívneho javu a jeho následkov.

V^QJENSKÉ REFLEXIE

- **Definovanie rozsahu ŠOK** - štátne overovanie kvality môže úrad vykonávať v rozsahu podľa požiadaviek zmluvného SOŠ AQAP, uvedeného odberateľom v zmluve⁶⁵⁾ Dozor nad kvalitou napr. v rozsahu podľa SOŠ AQAP 2131 je posudzovanie zhody produktu so zmluvnými požiadavkami po ukončení procesu výroby produktu alebo poskytovania služby dodávateľom pred prevzatím predmetu zmluvy odberateľom.
- **Definovanie postupu ŠOK** - Metodicky je postup počas realizácie ŠOK vykonávaný podľa SOŠ AQAP 2070 pričom sa dodržiajú národné zvyklosti Slovenskej republiky, ktoré definuje zákon č. 11/2004 Z. z. Postup počas realizácie ŠOK je uvedený v „Pláne ŠOK“ na každý predmet zmluvy, na ktorý bola uplatnená žiadosť na vykonanie ŠOK odberateľom, a na ktorú úrad vydal rozhodnutie o vykonaní ŠOK.
- **Definovanie podmienok vykonania ŠOK** - Podmienky vykonania ŠOK sú definované ako základné požiadavky na výrobcov/dodávateľov, podľa ktorých bude ZŠOK umožnené vykonať ŠOK v požadovanom rozsahu a podľa požadovaného postupu.
- **Spracovanie rozhodnutia o ŠOK** - Na základe preskúmania žiadosti odberateľa na vykonanie ŠOK, po zistení, že boli splnené náležitosti tejto žiadosti podľa § 15 ods. 3 zákona č. 11/2004 Z. z. a na základe preskúmania zmluvy a záverov z vyhodnotenia analýzy rizík produktu a rizík výrobcu/dodávateľa produktu, ZŠOK spracuje rozhodnutie k žiadosti na vykonanie ŠOK, v ktorom sa rozhodne o vykonaní alebo o zamietnutí žiadosti na vykonanie ŠOK V prípade kladného rozhodnutia ZŠOK určí, či je žiadosť na vykonanie ŠOK akceptovaná úplne alebo čiastočne.
- **Spracovanie „Plánu ŠOK“** - Súčasťou kladného rozhodnutia je aj „Plán ŠOK“, ktorý je základným plánovacím dokumentom ZŠOK, určujúcim podmienky, postup a činnosti pri ŠOK, potrebné na zabezpečenie dozoru nad kvalitou podľa žiadosti na vykonanie ŠOK.
- **Vydanie rozhodnutia k „Žiadosti na vykonanie ŠOK“** - Ak úrad podľa § 15 ods. 5 písm. a) zákona č. 11/2004 Z. z. rozhodne o vykonaní ŠOK, úrad vydáva rozhodnutie v troch výtlačkoch (pre odberateľa, dodávateľa a pre spis). V rozhodnutí o vykonaní ŠOK podľa § 15, ods. 6 zákona č. 11/2004 Z. z. úrad súčasne uvedie rozsah, postup a podmienky, za ktorých možno vykonať ŠOK. Tieto sú uvedené v „Pláne ŠOK“, ktorý

---

⁶⁵⁾ SOŠ AQAP 2110 Požiadavky NATO na overovanie kvality pri návrhu, vývoji a výrobe,
SOŠ AQAP 2120 Požiadavky NATO na overovanie kvality pri výrobe,
SOŠ AQAP 2130 Požiadavky NATO na overovanie kvality pri kontrole a skúškach,
SOŠ AQAP 2131 Požiadavky NATO na overovanie kvality pri výstupnej kontrole.

VŮJENSKÉ REFLEXIE

je súčasťou rozhodnutia, kde sa uvedie aj kontakt na povereného ZŠOK, ktorý bude vykonávať dozor nad kvalitou.

7. Vykonávanie dozoru nad kvalitou.

Poverený ZŠOK definuje rozsah, podmienky a postup činnosti v „Pláne ŠOK“. **Plán by mal obsahovať**

- identifikáciu všetkých rizík definovaných z analýzy rizík zo „Žiadosti na vykonanie ŠOK“,
- identifikáciu všetkých špecifických procesov, prvkov, dejov a pod., ktoré vyžadujú ŠOK,
- metódy a postupy pri vykonávaní ŠOK,
- plánovaný termín ukončenia ŠOK,
- intenzitu a rozsah činnosti pri ŠOK,
- spôsob vydávania priebežných správ o priebehu ŠOK,
- ďalšie činnosti pri ŠOK podľa „Žiadosti na vykonanie ŠOK“,
- iné činnosti podľa potreby a požiadaviek.

Ak pri výrobe výrobku výrobcom, alebo poskytovaní služby dodávateľom dôjde k výskytu nedostatkov (najmä podľa § 15 ods. 9 zákona č. 11/2004 Z. z.), pri ktorých je predpoklad ohrozenia kvality predmetu zmluvy, ZŠOK preruší ŠOK.

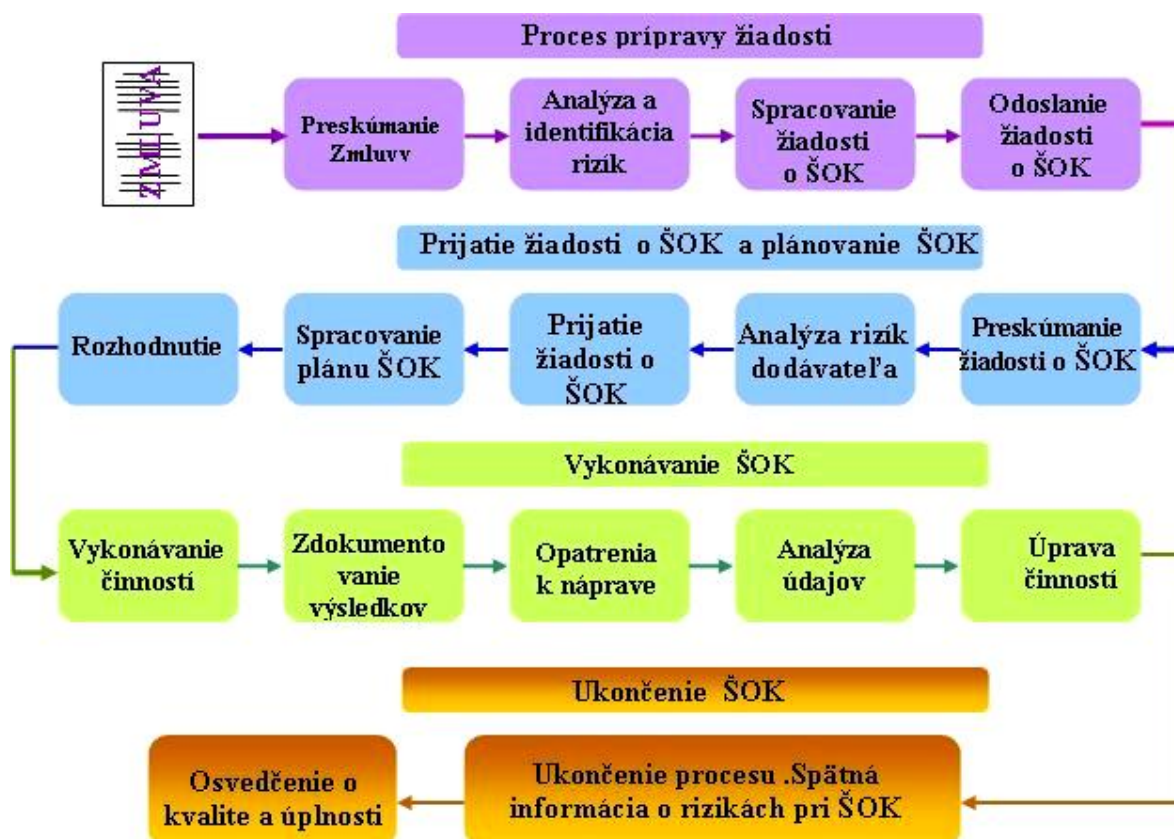
8. Osvedčenie o kvalite a úplnosti produktu

Ak výrobca/dodávateľ splnil požiadavky definované v „Pláne ŠOK“ a preukázal zhodu produktu so zmluvnými požiadavkami, úrad vydá „Osvedčenie o kvalite a úplnosti produktu“ na konkrétny produkt.

9. Evidencia o ŠOK na oddelení dozoru nad kvalitou

ZŠOK vedie evidenciu písomností týkajúcich sa svojej činnosti v priebehu riešenia každej jemu pridelené žiadosti na vykonanie ŠOK osobitne, v zmysle prijatých zásad na *oddelení dozoru nad kvalitou*. Za presnosť a aktuálnosť vkladania údajov o žiadosti na ŠOK do evidencie zodpovedá príslušný ZŠOK, ktorému bola žiadosť na ŠOK pridelená.

VŔJENSKÉ REFLEXIE

Obr.2 Procesy štátneho overovania kvality

5 ZÁVER

Štátne overovanie kvality (ŠOK) môžeme chápať ako proces, ktorým úrad zakladá dôveru, že zmluvné požiadavky týkajúce sa kvality boli splnené. Predmetom ŠOK sú produkty na účely obrany, ktoré nie sú komerčne vyrábané a dodávané do verejnej obchodnej siete. Preto aj vykonávanie ŠOK sa riadi osobitými predpismi vydávaných v rámci aliance ako odvetvové normy kvality radu AQAP. V rámci Slovenskej republiky sú tieto spojenecké publikácie pre kvalitu (AQAP) implementované ako slovenské obranné štandardy (SOŠ AQAP). Pri posudzovaní kvality produktov a služieb dodávaných na účely obrany je hlavným cieľom ŠOK zamerať sa na tie požiadavky zmluvy, ktoré predstavujú pre štát (krajiny aliance) riziká. Úlohou ŠOK je potom vhodným plánovaním činností vykonávaných napr. v rámci dozoru nad kvalitou v maximálnej miere eliminovať tieto riziká.

BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY

1. Zákon č. 11/2004 Z. z. o obrannej štandardizácii, kodifikácii a štátnom overovaní kvality výrobkov a služieb na účely obrany.
2. SOŠ AQAP 2070 Proces vzájomného štátneho overovania kvality v NATO.

3. SOŠ AQAP 2131 Požiadavky NATO na overovanie kvality pri výstupnej kontrole.
4. SOŠ AQAP 2120 Požiadavky NATO na overovanie kvality pri výrobe.
5. SOŠ AQAP 2000 Politika NATO pre integrovaný systémový prístup ku kvalite v priebehu životného cyklu.
6. MIHALČOVÁ, B.; HVAŠTOVÁ, J.: Certifikácia systémov manažérstva kvality – atribút konkurencieschopnosti podnikov a udržania si spokojných zákazníkov. In: Sborník príspevku zmezinárodni vědecké konference. Praha 16.-17.4.2008 : Česká zemědělská univerzita, 2008, s. 134-138, ISBN 978-80.213-1774-1.
7. SZABO, S.; UHERÍK, L.: The research and development direction of he special technology for needs of the armed forces of the Slovak republic. In: Special Technology 2008: 2nd International Scientific Conference on Special Technology: Bratislava, 29. April 2008. Trenčín. Alexander Dubček University of Trenčín, 2008. s. 79-82. ISBN 978-80-8075-324-5.
8. SOCHA, L.; MIHALČOVÁ, B.: Štátne overovanie kvality produktov na účely obrany, MendelNet PEF 2008, Evropská vědecká konference posluchaču doktorského studia, Brno, 2008, ISBN : 978-80-87222-03-4.
9. MATEIDES, A. a kol.: Manažérstvo kvality – história, koncepty, metódy, EPOS 2006, ISBN – 80-8057-656-4.
10. BEGERA, V.; SOCHA, L.: Obsah a postavenie krízového manažmentu v Slovenskej republike, Zborník z medzinárodnej vedecko-technickej konferencie „Trendy rozvoja technických systémov v prospech zvyšovania obranyschopnosti a bezpečnosti“, T. Zruby, október 2005.
11. KELEMEN, M.: Štandardizácia vyšetrovania v oblasti bezpečnosti letov. In: Vojenské obzory : teoretický časopis. roč. 11, č. 1 (2005), s. 65-97. ISSN 1335-2598.
12. NEČAS, P.; SZABO, S.: Back to the future: geopolitical security or chaos? Košice : LF TU, 2006. 112 s. ISBN 80-8073-433-X.
13. www.uosksok.sk

prof. nadzw. dr. hab. Stanisław ZAJAS

Vice-Rector for Science and Research

National Defence University (NDU), Warsaw, Poland

ABSTRACT

The article analyses the issue of the air terrorism. Dating back to 1949, the author gives examples of the terrorist attack events over the last half a century. Taking into consideration the aim of the article, the focus was drawn onto describing the problems concerning the essence of current air terrorism and legal aspects regarding combating this phenomenon. Author has tried to find answers to three questions: (1) what is the air terrorism? (2) What are the legal aspects to be considered while combating air terrorism? (3) What kind of organizational and technological means and measures are of importance while combating air terrorism? To author, the aviation must be still perceived as a kind of temptation for the terrorists, is it is very important to set adequate plans in case of crisis situation in the air and on the ground. It has to be supplemented by relevant trainings to learn the proper procedures to counter the terrorist threat.

Keywords: air terrorism, combating, legal aspects, organizational means, technological means, procedures.

1. INTRODUCTION

Air terrorism is an international phenomenon. It is not a new topic because the first example of politically motivated jetliners hijacking, happened in July 1968. The first bomb attack on board of the plane, was conducted in May 1949. Till the year 1967 the number of terrorist attacks directed against the civil aviation was minimal. In the years 1967-1977 the figure of these terrorist attacks increased rapidly. The highest numbers of air terrorism acts had been recorded in the years 1977-1986. Currently the number of terrorist events has decreased by about 50 %, but on the other hand the potential effects are more dramatic and tragic. The goals of terrorists are passenger planes, airports and air carriers offices. The events from 11th of September 2001 has shown, that terrorists can suddenly strike against key facility (building, governmental property etc.) in any place on earth. The destruction of symbolic objects can weaken the confidence of citizens towards the country, because the state is not

able to secure and to prevent the safety of their own people. The attacks of 09/11 proved, that terrorists do not hesitate to use jetliners as “human missiles” to accomplish their aims.

On the other hand the aviation is of special importance for terrorists to impact on human population. Every terrorist event in the air focuses the attention of world publicity through media. The exceptional, effective examples of the air terrorist acts, from the terrorists point of view, are hijacked jetliners with passengers on board. After attacks of 09/11 the President of US declared the war on terror. More than seven years after, the fight against terror is not finished and expected results are not accomplished. The terrorist attacks in Iraq, Afghanistan, in Middle East are the daily reality. It is very difficult to detect and to identify terrorists. It is not possible to blame concrete persons and organizations.

The terrorist threats in aviation can occur especially in places where the air travel activity is high, for instance in airports and during flights. The concrete objects in aviation, that could be at the risk are as follows: elements of airport infrastructure, passenger crafts on airfield, taking off and landing and cruising in the air (during flights).

Air strips, runways, generally in big airports, are the places of huge concentration of air travel activities embracing air transport of persons and freights. Although the airfields operations should be adequately secured and prevented, various dangers at the airports exist. The terrorists could take on board many hazardous materials like explosives to detonate it to kill passengers, crew members and to destroy airport infrastructure (on the ground and in the air). The terrorists could hijack the passenger plane to use it as a missile to attack from the air very important facility (i.e. nuclear power, parliament building, governmental properties, big airport). The hijackers can take over the light civil aircraft to apply it in suicide assault to ram the jetliner during operations of taking off or landing. It could be possible for terrorists to use various types of military means of destruction to damage the facilities or aircraft.

Such a wide spectrum of terrorist threats forced the political leaders to undertake strict security precautions. The safety measures are aiming at the protection of airports and planes. It should be also presumed that terrorists would be able to carry the attacks not only on the civil airports, but also on the military ones. Military airfields could draw specific attention because of the costly, very sophisticated air equipment (state of the art of combat and transport aircraft) located on the ground.

Taking into consideration all these assumption, the intent of the Author is to find answers to three questions related to the topic of the article:

1. What is the air terrorism?
2. What are the legal aspects to be considered while combating air terrorism?

3. What kind of organizational and technological means and measures are of importance while combating air terrorism?

2. THE ESSENCE OF AIR TERRORISM

The fear is one of the main features of terrorism. The desired effect of terrorist activities is to create the state of shocking uncertainties in the human community. Terrorism is about using the violence against innocent people and about spreading information in order to frighten. In most cases the victim of terrorist act is completely accidental. Terrorism is described as an irrational violence, because persons preparing these events can be so fanatic, that they could lose the common sense in their behavior. However, the terrorist acts have always the clear and precise goals. Terrorist activities are characterized by specific conspiracy and by various motives of acting. It is very hard to find the sources of this phenomenon.

Currently terrorism has many variants, and the terrorist acts can affect every person, organization or even whole country. In general, terrorism is a commonly condemned way of fighting. Terrorist activities are illegal and chased by law in all states in the world with exceptions related to some states especially in Middle East, that are condemned by world community of leveraging terrorism. Violence as a method of fighting is used by many extremist groups, gaining acceptance of many local human societies. Terrorism occurs all over the world. Terrorist act could have various forms but always comprises the violence element to make the calculated effect of creating the state of fear. The fight against terrorist organizations is very difficult to conduct. The terrorist groups are always well organized and consisting of few members. The illegal way of activity, acceptance of some groups of people, difficulties connected with identification sources of financing bring about huge problems in combating the phenomenon of terrorism. Counterterrorist activities are very hard to conduct because terrorist organizations could strictly cooperate. In many cases some countries could treat terrorist methods as an effective tool to fulfill their strategic, political aims.. Sometimes it takes a lot of time and bears troubles how to assess the drastic terrorist act using the provisions of the law.

One type of terrorism is the air terrorism, which can be described by the criteria “subject of destruction”. In this case, the subject is a aviation, in general common meaning, embracing: aircraft, air infrastructure and air manning. However, this specific approach to the air terrorism is about the outcome to be perceived in the categories of national and international safety. Hijackings of civil aircraft, attacks: on airports, air lines offices and planes are the elements of the fixed “landscape of violence” in aviation of turn of the 20th and 21st centuries.

VOLJENSKÉ REFLEXIE

Statistic data clearly indicate, that an aircraft is the “ideal” object for terrorist attack. The reasons are: (1) hijacking of aircraft is the most effective mean enabling to achieve intended goals by perpetrator; (2) “benefits” coming from the aircraft hijacking are very attractive for the hijackers, because the risk for the perpetrators is a little in comparison with the danger for passengers and crew of plane, (3) there is no needs to use the huge quantity of resources; (4) the planes are very costly crafts, any country doesn’t want to lose so expensive properties; (5) in case of air crash almost every man on board of the plane can perish, but the death for the perpetrator gives him anonymity; (6) every act of air terrorism is widely broadcasted by world media what is the main aim for terrorists.

Hijackers can use weapon on board of jetliner what could bear very tragic consequences for the safety of all passengers. The possible effects of weapon usage on board of jetliner are: (1) elimination of crew members so that couldn’t be possible to perform the flight in safe mode in the air; (2) setting the fire; (3) destruction of the fuselage that could affect the sudden decrease of air pressure inside the passenger and crew cabins (decompression); (4) damage of aircraft systems and installations.

Even small change of flight direction constitutes extreme danger for the air safety. As a result of dramatic events the flying crafts can be completely destroyed and people on board could be killed. We can’t exclude damages on the ground.

Illegal seizure of aircraft makes huge financial loses for the air carriers. In addition, the danger of air crash, that could happened as an effect of illicit possession of plane, generates the additional financial risks for owners of the aircraft. In face of air catastrophe the carriers should bear costs connected with financial liabilities of passengers and freights insurances. It is relevant, that the frequent examples of aircraft hijackings undermine the passengers confidence to this mean of transportation. It could trigger very harmful effects for particular air conjunctions due to decline of shipment on the same air routes. The high frequency of aircraft illicit seizures increases the possibility of appearance many situations, in which some of jetliners passengers could find themselves on territories of other countries. It often has happened, that some states are not friendly for the particular persons, because of political or religious reasons. Those unexpected situations could provoke serious of international political crisis. Apart from the risks of possible terrorist attacks on airborne aircraft, the air terrorism includes the threats for general aviation on the ground, i.e.: airports, airfield infrastructure, aircraft on runways, air strips and so on. The terrorist threat for an

airport means every event, that could direct to damage airfield, air terminals or others properties. All those activities could cause deaths of people and can damage a lots of goods.

Air terrorism exists in various forms. It can encompass many activities, i.e.: (1) air piracy, embracing hijacking of passengers aircraft; (2) bomb attacks in planes and in aviation objects; (3) attacks against aircraft and aviation infrastructure with usage of military weapons; (4) seizure of jetliners to use them as “human missiles” to attack facilities on the ground and objects in the air.

Other kinds of air terrorism acts have also been recorded, i.e. catching of hostages and barricading with captured man in airports or in air carriers offices. Setting on fires of the aircraft, objects of aviation infrastructure, sabotage during maintenance, trials of shipping of explosives by air cargo.

The analyze of terrorist attacks in aviation brings to conclusion that escape from particular country could also be a very important motive of terrorism act. It means forcing the crew member to alter the direction of the flight and to land in other state. The second reason of aircraft hijacking is extortion. In this case the hijackers demanded, to put into effect their needs, beside of the change of the flight direction. The fulfillment of these demands depends completely on the governments, not on crew members of crafts. Some acts of air piracy were executed by individuals wanting to protest against policy of particular country. These hijackers hadn't any additional demands. It is still possible to observe some acts of aircraft hijackings conducted by unstable man. In these examples the hijackers demands are not clear and even strange.

3. COMBATING AIR TERRORISM – LEGAL ASPECTS

In order to counter air terrorism the world community has strived for creating rational and commonly accepted judicial processes and technical regulations. The antiterrorist procedures are updated as a result of previous terrorist assaults. The main reason is to prevent the possibility to occur the similar events.

The dangers for aviation emanating from international terrorism caused that international community has excluded some groups of terrorist crimes from the judicial category of political crimes. The world community recognizes this groups of illegal acts as common crimes. This crimes are chased by criminal law.

First regulations connected with exclusions from the political privileges existing in international law (asylum right) were included in “1963 Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft (*Aircraft Convention*)”. This document was

endorsed on 14th of September 1963 in Tokyo. Its main assumptions were developed and supplemented in two international acts: “1970 Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft (*Unlawful Seizure Convention*)“ signed on 16th of December 1970, in the Hague and in “1971 Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation, (*Civil Aviation Convention*)” ratified on 23rd of September 1971, Montreal. The conventions focus on the counterterrorism acting on the board of aircraft. These international acts don’t provide with any provisions referring to the aircraft as “human missile” to destroy important objects on the ground.

However, the airports were and still are the places throughout which the terrorists could infiltrate the aircraft and to commit a terrorist attack. The conventions refer to the antiterrorist measures used on boards, but the provisions should preclude the terrorist acts in the airports and in the airfields. Execution of those conventions has resulted in diminishing of the hijacked aircraft number.

The international regulations haven’t fully eliminated the threats against aviation. The important role in counterterrorist operations is played by the current undertaking of the international civil aviation organizations mostly by the International Civilian Aviation Organisation - ICAO. The activity expresses itself in working out the appendixes and recommendations to existing conventions. The example of such an activity is Annex 17 of the Chicago Convention from 22nd of March, 1979. It includes the basic standards of air terrorism prevention. According to this appendix, every country acceding to the document should establish preventing procedures against any illegal attempts of dispatching on boards of plane any hazardous devices or materials, weapons, that could be used to carry out the terrorist attack. The list of forbidden items to use on board during the flight has been elaborated, comprising: guns, swords and their dummies, ammunitions, grenades, flammable, caustic or toxic compounds, gaseous substances under low or high pressure.

After the attacks on the World Trade Centre and Pentagon, the leaders of Alliance issued the recommendations to deal with this new terrorist threat. According to the NATO codification, the plane seized by hijackers is dubbed as “RENEGADE”. In accordance with arrangements settled by NATO, each member of the alliance should accept the adequate operational procedures. The draft of SACT NATO concept of counterterrorism acting states that, in the face of the threat of possible usage of civil jetliner as a “human missile”, every NATO member should deal with this attack according to the national law. When the situation “RENEGADE” occurs on the territory of any NATO member, it puts into operation the allied system NATINADS to monitor the situation and in cases of necessity it could abate the

particular national actions to counter the terrorist danger. The decision, how to combine the attempt of terrorist assault with usage of passenger jets as a “human missile”, depends on national law regulations of each NATO member. The ultimate solution of shooting down the passenger aircraft hijacked by terrorists, in face of potential danger for national safety, belongs to the prerogatives of national authorities. Decisions undertaken by the competent representative to destroy the jetliner in situation mentioned above, should be in line with national law. It should be underlined, that such an extreme solution of shooting down the passenger jets with innocent people on board, in case of possible terrorist attack, wouldn't be accepted by the communities. It is in contradictory to the fundamental human rights: for live and freedom. It has to be added, that the international law doesn't precise how to solve the cases with hijacked passenger planes used by terrorists as a “human missile”.

4. COMBATING AIR TERRORISM – ORGANIZATIONAL AND TECHNOLOGICAL ASPECTS

Countering the air terrorism means not only law regulations, but it also about the creation of new organizational, technical solutions to combat the terrorist danger in air ports and in their surroundings. While arranging the counteractions against terrorist acts in aviation, the conclusions from analyzes of fundamental terrorist threats should be taken into consideration. Those counteractions should affect: air civil and military manning, customers of airports, aviation infrastructure, all operations related to the air traffic. The basic place for the actions against air terrorism is an airport, because it is a spot where the almost whole air activities connected with aviation are executed.

Analyses and assessments related to the topic of air terrorism, indicate that the hierarchy of means of creating terror in world aviation it should be built. The list of potential terrorist means are as follows: (1) use of explosives; (2) use of portable antiaircraft missile system to destroy aircraft during landing and taking off phases; (3) use of grenade launchers and small arms for destroying planes and airfields infrastructure; (4) use of hijacked airliners for terrorist attacks to demolish relevant elements of infrastructure, for destroying landing, taxing or taking off aircraft; (5) use of land mounted antiaircraft mines; (5) cyber terrorism.

Technical solutions abating airports and aircraft security against terrorist threats refer to two basic aspects – preventing unauthorized incursion on areas of airfields and illegal actions against airplanes. Various technical systems are used to counter the terrorist dangers in airports, i.e.: (1) systems abating airports and aircraft security (preventing unauthorized access

to areas of airfields important for air safety); (2) systems protecting airplanes against firing or attempts of damages during standing, taxing, taking off, landing and in flight.

Technical systems play key role in support process of detecting unauthorized access or illegal interference to airports and aircraft. It is possible to specify following technical systems:

- airfield area and air objects access supervision systems;
- systems preventing unauthorized access and trials of assaults;
- systems preventing aircraft standing places;
- cargo, mail and courier parcels supervision systems;
- air crew, passenger and freight safety checking systems;
- personnel safety checking systems
- ID cards, passes fabrication control systems;
- optical monitor systems (TV supervision systems)
- NBC detection systems.

There is a necessity of systems integration. In order to ensure the effective safety management, following technical systems should be integrated: airfield area and air objects access supervision system, ID cards, passes control system, optical monitor system (TV supervision system), system preventing unauthorized access.

One of the main dilemmas regarding the airport safety is the choice of the optimal grade of integration, securing velocity and uniformity of protective actions (advantage of high grade of integration). The airport safety systems should be preserved itself against the effects of terrorist attacks. In technical airport safety systems are used very often the automatic systems of dates processing: (1) automatic identity register by usage of biometric reader or individual coding; (2) automatic threat analyzes, i.e. face analyzes systems are part of software of digital security TV systems or left luggage supervision systems, incorrectly parked vehicle etc.; (3) automatic multilevel registered checking of luggage including the risk management system.

The efficiency condition of the airport safety system is the creation of the set of rigorous procedures of handing out the accreditation documents (ID cards) enabling access to the designated zones of airfields. Those documents should be produced by only one airport institution, which is responsible for safety issues. The main criterion of accreditation process is verification of persons applying for jobs on airfields. It requests special regulations entitling the airport safety services to conduct those verification actions. Prevention against trespassing of restricted area around the airfield is very important. It constrains the possibility of

unauthorized seizure of the airplane during standing or taxing on the surface of airfield. In general, the execution of preventive activities limits the probability to carry out the terrorist attacks. However, the airport security services don't guarantee the antiterrorist safety in all situations that could happen during aircraft procedures of taking off and landing.

The conclusions from the researches related to the airport safety issues confirm, that the checking operations, referring to people entering the designated airfields zones, should embrace the state of art of control sensors e.g. stationary metal detectors (mostly gate facilities) and physic-chemical analysis devices to detect explosives.

The relevant element of aircraft security system against the terrorist threats is the safety assertion directly on board of the plane. One of specially developed systems comprises the camera placed in the passenger cabin, PC unit and screen monitor located in crew cabin. The pictures from the camera are analyzed by special software that has to detect all suspicious passengers' manners (terrorists to be). The software system indicates potential dangerous behavior of standing people, man being in movement among the chairs or passengers sitting on the floor of the aircraft. The special library of dangerous behaviors was worked out by experienced experts from safety area. System gives the possibility to recognize the faces, what could be used to identify the wanted people.

Concerning countermeasure aspects, the contemporary systems to prevent the airplane from being attacked by the means of the portable missiles systems, are as follows: board flares launchers, aircraft laser defense systems, ground (airport) laser systems to protect aircraft during the takeoff and landing phases.

5. CONCLUSIONS

Aviation must be still perceived as a kind of temptation for the terrorists. Aircraft couldn't be stopped in the air. The final effect of terrorist assault is usually very tragic. The airports with airfield infrastructure, impressive quantity of people, frights, flammable materials and maneuvering aircraft are the potential goals for terrorist attacks, thus the aerodromes could attract the terrorists. The attackers could apply various forms and methods. First of them is infiltration into the airfields objects, in order to bring explosive materials or dangerous tools that could be used for terrorist attack on ground or in the air.

Terrorists could also attack aircraft in landing and taking off phase using portable antiaircraft missile systems. They could launch rockets from the areas laying beside the protected airfield zones. Attackers can shell aircraft standing on airfield and could shoot to the aerodrome objects. Those attacks can be conducted by using diverse means of destruction.

Such shelling could be carried out from the aerodrome fences as well. In peace time the probability of those armed actions is minor, but they couldn't be precluded.

Terrorists could strive for hijacking of the aircraft. The illegal seizure of the light civil aircraft would be applied for suicide air assault to ram the jetliner during taking off or landing or it could be used to destroy the airports terminals causing huge number of fatalities and tremendous losses in airfield properties. It could be possible to use by terrorists some types of military means of destruction to damage the facilities of airport infrastructure and aircraft. Terrorists could hijack the big passenger plane with travelers on board to be used by as a "human missile" to destroy on ground important civil or military objects i.e. elements of air hub. Combating air terrorism requests use of various organizational and technical undertakings based on adequate legal solutions. While the terrorist actions are very hard to predict, nevertheless there have been taken the universal international legal solutions that should protect the aviation from an illegal interference. The organizational activities referring to the aviation protection embrace the prevention against terrorist assaults. The airfield safety system should prevent to infiltrate the airport or to get into aircraft and aerodrome explosives or other dangerous materials. The technical devices of safety system infrastructure have to allow to monitor overall situation on whole airfield. It enables the entire control of people, cargos, maintenance supplies etc. It helps to forecast the risk of terrorist attacks and gives the chance to protect in adequately way the aircraft on ground and in the air.

It is very important to set adequate plans in case of crisis situation in the air and on the ground. It has to be supplemented by relevant trainings to learn the proper procedures to counter the terrorist threat.

BIBLIOGRAPHY:

1. 1963 Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft (*Aircraft Convention*), 14th of September 1963, Tokyo.
2. 1970 Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft (*Unlawful Seizure Convention*), 16th of December 1970, the Hague.
3. 1971 Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation, (*Civil Aviation Convention*), 23rd of September 1971, Montreal.
4. Annex 17 of the Chicago Convention.
5. DILLING M., *Przeciwdziałanie atakom terrorystycznym w cywilnych portach lotniczych*. Proceedings from the scientific conference „Safe sky” organized at the NDU Warsaw, Warsaw 2005.

6. Elements for Export Controls of Man-Portable Air Defense Systems (MANPADS), agreed at the WA Plenary, 1 December 2000.
7. HOFFMAN B., *Oblicza terroryzmu*, Warsaw 1999.
8. *Joint Publication 3-07.2, Joint Tactics, Techniques, and Procedures for Antiterrorism*, 17 March 1998.
9. LIEDEL K., *Zwalczanie terroryzmu lotniczego. Aspekty prawno-międzynarodowe*, Publishing Office „Jurysta”, Warsaw 2003.
10. *Missile Defense Systems for the American commercial Airline Fleet*. AOC, the Electronic Warfare & Information Operations Association. August 15, 2003.
11. MŁYNARCZYK G., *Nowe technologie screeningu*. Proceedings from the scientific conference organised by the NDU Warsaw, Warsaw 2005.
12. *Protecting airlines from the infra-red missile threat*. “Air International” 2003, no 3.
13. SCHMID A., JONGMAN A., *Political terrorism*, Amsterdam and Transaction Books, 1988,
14. ZAJAS S., Zdrodowski B., Glen A., Krawczyk P., *Zagrożenia terrorystyczne lotnisk wojskowych i cywilnych*, NDU Warsaw 2005.
15. ZAJAS S., Zdrodowski B., Glen A., Krawczyk P., *Przeciwdziałanie zagrożeniom terrorystycznym lotnisk wojskowych i cywilnych*, NDU Warsaw 2006.

NÁVRH PRÍPRAVY DOKTORANDOV PRE MEDZINÁRODNÚ BEZPEČNOSŤ, NÁRODNÚ BEZPEČNOSŤ, A BEZPEČNOSTNÉ MANAŽÉRSTVO V RÁMCI SPOLOČNÉHO ŠTUDIJNÉHO PROGRAMU VYSOKÝCH ŠKÔL

brig. gen. doc. Ing. Miroslav KELEMEN, PhD.

rektor Akadémie ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, L. Mikuláš

prof. PhDr. Beata KOSOVÁ, CSc.

rektorka Univerzity Mateja Bela, B. Bystrica

Dr. h. c. prof. Ing. Marián MESÁROŠ, CSc.

rektor Vysokej školy bezpečnostného manažérstva, Košice

ABSTRAKT

Dlhodobým zámerom Akadémie ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika je poskytovanie vzdelávania vo všetkých stupňoch vysokoškolského štúdia a plnenie poslania štátnej vojenskej vysokej školy pri príprave bezpečnostnej komunity štátu. Kvalita študijnej, pedagogickej a vedeckej výchovy doktorandov si ale vyžaduje integráciu potenciálu expertov vysokých škôl v rámci špeciálneho spoločného študijného programu, ktorého realizácia je aj v záujme štátu. Príspevok predkladá odbornej verejnosti návrh prípravy doktorandov v rámci spoločného študijného programu troch vysokých škôl „Národná a medzinárodná bezpečnosť“.

Kľúčové slová: doktorandské štúdium, spoločný študijný program, bezpečnostná komunita.

1. ÚVOD

Na základe zákona NR SR č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov § 54 Doktorandský študijný program a § 54a Spoločné študijné programy, a v súlade s bodom 4.1.3 Dlhodobého zámeru Akadémie ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika (ďalej len „AOS“) do roku 2015, je našim zámerom vytvoriť spoločný doktorandský študijný program „Národná a medzinárodná bezpečnosť“ v študijnom odbore 8.4.4 Národná a medzinárodná bezpečnosť, s vysokými školami v Slovenskej republike, ktoré sa zúčastňujú na vzdelávaní bezpečnostnej komunity v Slovenskej republike.

Naším zámerom je aj vytvorenie Spoločnej odborovej komisie (ďalej len „SOK“) pre odbor 8.4.4. Národná a medzinárodná bezpečnosť, na základe dohody vysokých škôl.

V^oJENSKÉ REFLEXIE

V súlade s predbežnými rokovaniami AOS predložila návrh na vytvorenie spoločného študijného programu nasledovným partnerom:

- Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov,
- Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach.

Nový doktorandský študijný program integruje myšlienku komplexného vnímania bezpečnosti a synergie 3 základných pilierov: občianskej, národnej a medzinárodnej bezpečnosti, pričom umožňuje aj integráciu intelektuálneho a odborného potenciálu vysokých škôl.

Menované partnerské vzdelávacie inštitúcie sú v uvedených oblastiach profesionálnej prípravy personálu významné najmä kvalitou výstupov vedecko-pedagogickej činnosti.

2. ZDÔVODNENIE POTREBY

Národná a medzinárodná bezpečnosť je študijný odbor (ďalej len „ŠO“) zo sústavy študijných odborov, spracovaných Ministerstvom školstva SR, ako oblasť poznania v zmysle § 50 ods. 1 zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon“), v ktorej absolvent študijného programu podľa § 51 ods. 1 zákona nadobudne profesionálnu spôsobilosť / kompetenciu vykonávať svoje pôvodné povolanie alebo sa pripraví pokračovať v nadväzujúcom vysokoškolskom štúdiu.

Študijný odbor NÁRODNÁ A MEDZINÁRODNÁ BEZPEČNOSŤ sa môže podľa Sústavy študijných odborov vydanéj rozhodnutím Ministerstva školstva SR č. 2090/2002-sekr. zo dňa 16. decembra 2002 študovať v:

- treťom stupni vysokoškolského štúdia (PhD.) so štandardnou dĺžkou štúdia 3 roky v dennej a 5 rokov v externej forme.

Predpokladá sa, že študent tohto odboru ukončil druhostupňové vysokoškolské štúdium v príbuznom študijnom odbore.

Národná a medzinárodná bezpečnosť je významným fenoménom 20. storočia a 3. tisícročia. Vzťahuje sa na spoločenstvo národov, regióny, krajiny. Je výsledkom pôsobenia politických, ekonomických, sociálnych, náboženských, etnických vzťahov a podmienok. Je podmienená celosvetovým vývojom a súčasne vystavovaná najrôznejším rušivým vplyvom od prírodných, priemyselných, ekologických katastrof až po asymetrické hrozby, ohrozenia a teroristické útoky. Rozmer a obsah bezpečnosti, ako aj špecifikácia oblastí, v ktorých môže dôjsť jej narušeniu či už v oblasti osobnej, priemyselnej alebo administratívnej, je nesmierne komplexná a dotýka sa prakticky všetkých oblastí života.

Zámerom doktorandského študijného programu je v odbornom rámci reagovať na nové bezpečnostné výzvy 21. storočia. Naše členstvo v EÚ a NATO vyvoláva celospoločenskú potrebu výchovy odborníkov pre potreby efektívneho a úspešného zvládnutia nových výziev. Výchovno-vzdelávacia inštitúcia s takouto ponukou na Slovensku absentuje a potreby rezortu obrany sa pokrývajú absolventmi hraničných odborov, prípadne absolventmi, ktorí študovali v zahraničí. Vznik študijného programu ako výsledok úzkej spolupráce civilných a vojenských akademických pracovísk sa opiera o spoločenskú objednávku na vysokokvalifikovaných pracovníkov vo sfére zahraničnej politiky, diplomacie, bezpečnostnej politiky a obrany, bezpečnostného manažérstva.

3. PRIJATIE NA ŠTÚDIUM

Základnou podmienkou prijatia na spoločné doktorandské štúdium je absolvovanie študijného programu druhého stupňa alebo študijného programu podľa § 53, ods. 3 zákona, resp. § 54a zákona.

Pred začatím prijímacieho konania na spoločné doktorandské štúdium vypíšu zmluvné vysoké školy (fakulty) v dohodnutom termíne témy dizertačných prác samostatne, o ktoré je možné sa v rámci prijímacieho konania uchádzať. Ku každej z vypísaných tém je určený školiteľ a vysoká škola, na ktorej sa uskutočňuje spoločné doktorandské štúdium. Uchádzač sa môže prihlásiť len na jednu z vypísaných tém na vysokej škole, na ktorej sa uskutočňuje spoločné doktorandské štúdium. Prijatím uchádzača na spoločné doktorandské štúdium určí rektor zmluvnej vysokej školy (dekan fakulty) jeho školiteľa a tému vybranej dizertačnej práce. Rektor zmluvnej vysokej školy (dekan fakulty) zverejní aj vysokú školu, na ktorej sa bude uskutočňovať spoločné doktorandské štúdium podľa dohody vysokých škôl o doktorandskom štúdiu.

S prijatím uchádzača na spoločné doktorandské štúdium musia písomne súhlasiť všetky zmluvné vysoké školy podľa dohody vysokých škôl o doktorandskom štúdiu. Prijímacia skúška sa podľa § 54, ods. 7 zákona koná pred spoločnou komisiou, v ktorej sú primerane zastúpení členovia určení rektorom (dekanom fakulty) za príslušnú vysokú školu podľa dohody vysokých škôl o doktorandskom štúdiu. Prijímacia skúška sa po dohode vysokých škôl môže konať na pôde jednej zo zmluvných vysokých škôl pre všetkých študentov, alebo v určených termínoch na jednotlivých vysokých školách, na ktorých sa bude uskutočňovať spoločné doktorandské štúdium za účasti určených členov spoločnej komisie.

V^oJENSKÉ REFLEXIE

Prijímacie konanie sa pre uchádzača o štúdium spoločného študijného programu začína doručením jeho písomnej prihlášky na štúdium na tlačive predpísanom Ministerstvom školstva SR resp. príslušnou vysokou školou, na vysokú školu podľa vybranej témy dizertačnej práce a vysokej školy, ktorá spolupracuje na uskutočňovaní spoločného študijného programu podľa dohody vysokých škôl o doktorandskom štúdiu. Prihláška musí byť doručená v termíne vyhlásenom vysokou školou podľa dohody vysokých škôl o doktorandskom štúdiu.

O prijatí na štúdium spoločného doktorandského študijného programu rozhoduje rektor príslušnej vysokej školy (dekan fakulty), ktorá bude spolupracovať na uskutočňovaní spoločného doktorandského študijného programu podľa dohody vysokých škôl o doktorandskom štúdiu.

Rozhodnutie o výsledku prijímacieho konania sa musí vyhotoviť písomne do 30 dní od overenia splnenia podmienok prijatia na štúdium. Musí obsahovať výrok, zdôvodnenie a poučenie o možnosti podať žiadosť o preskúmanie rozhodnutia. Rozhodnutie sa musí doručiť uchádzačovi do vlastných rúk.

Uchádzač, ktorý dostal rozhodnutie o neprijatí na štúdium, môže podať žiadosť o preskúmanie tohto rozhodnutia. Žiadosť sa podáva orgánu, ktorý rozhodnutie vydal, v lehote do ôsmich dní odo dňa jeho doručenia. Rektor vysokej školy (dekan fakulty) môže žiadosti vyhovieť a zmeniť rozhodnutie, ak bolo vydané v rozpore so zákonom, vnútorným predpisom vysokej školy. Odpoveď žiadateľovi o preskúmanie rozhodnutia musí byť odoslaná do 30 dní od doručenia žiadosti o preskúmanie rozhodnutia o neprijatí na vysokú školu.

4. PRIEBEH SPOLOČNÉHO DOKTORANDSKÉHO ŠTÚDIA

Študent sa stáva študentom spoločného doktorandského študijného programu dňom zápisu na vysokej škole (fakulte), ktorá uskutočňuje, alebo ktorá spolupracuje na uskutočňovaní spoločného doktorandského študijného programu podľa dohody vysokých škôl o doktorandskom štúdiu. Príslušná zmluvná vysoká škola prijíma študenta na štúdium, štatisticky vykazuje a hodnotí študenta spoločného doktorandského študijného programu po dobu štúdia, organizačne, finančne, materiálne a technicky zabezpečuje doktoranda po dobu štúdia v súlade s individuálnym študijným plánom a dohodou vysokých škôl o doktorandskom štúdiu. Vysoká škola, ktorá spolupracuje na uskutočňovaní spoločného

doktorandského študijného programu podľa dohody vysokých škôl o doktorandskom štúdiu archivuje študijnú dokumentáciu doktoranda, ktorý študoval na tejto vysokej škole a rieši všetky žiadosti, podnety, návrhy a sťažnosti doktoranda (resp. absolventa spoločného doktorandského študijného programu).

Individuálny študijný plán zostavuje na základe odporúčaného študijného plánu školiteľ doktoranda a predkladá ho v termíne do 1 mesiaca po začatí štúdia na schválenie SOK, zriadenej podľa tejto dohody. Individuálny študijný plán pozostáva zo študijnej časti a vedeckej časti a musí byť zostavený tak, aby jeho absolvovaním splnil doktorand podmienky skončenia štúdia v rámci štandardnej dĺžky štúdia. Vedeckú časť štúdia odborne garantuje školiteľ.

Štúdium sa hodnotí podľa zásad kreditového systému v súlade s vyhláškou Ministerstva školstva SR č. 614/2002 Z. z. o kreditovom systéme štúdia a zásadami uvedenými v nasledujúcich bodoch tohto článku.

Súčasťou študijnej časti štúdia je individuálne štúdium odbornej literatúry viažúcej sa k téme dizertačnej práce, absolvovanie povinných a povinne voliteľných študijných predmetov predpísaných individuálnym študijným plánom a absolvovanie dizertačnej skúšky, ktorá patrí medzi štátne skúšky. Súčasťou vedeckej časti štúdia je individuálna a tímová vedecká práca, ktorá sa viaže na tému dizertačnej práce a hodnotí sa najmä podľa publikačnej činnosti doktoranda, jeho aktívnej účasti na vedeckých konferenciách a uznaní jeho výsledkov vedeckou komunitou (ohlasy a citácie). Štúdium končí obhajobou dizertačnej práce, ktorá patrí medzi štátne skúšky.

Celkový počet kreditov, ktoré je nutné získať počas trojročného denného štúdia, je 180. Z tohto počtu je možné získať minimálne 100 kreditov v študijnej časti a minimálne 80 kreditov vo vedeckej časti štúdia (štandardne 60 kreditov za nominálny rok štúdia), a to z povinných a povinne voliteľných predmetov predpísaných príslušným študijným programom. Rovnaký počet kreditov je potrebné získať aj pre úspešné absolvovanie doktorandského štúdia v externej forme štúdia, ktorá zodpovedá príslušnej dennej forme štúdia v danom doktorandskom študijnom programe (pričom celkový počet kreditov sa primerane rozdelí na jednotlivé nominálne roky štúdia podľa jeho celkovej dĺžky stanovenej daným študijným programom). Podmienkou postupu do nasledovného nominálneho roka štúdia v dennej (externej) forme štúdia je získanie minimálne 45 (25) kreditov za predchádzajúci nominálny rok štúdia. Podrobnosti o kreditových hodnotách za jednotlivé študijné jednotky určuje individuálny študijný plán doktoranda.

VŠJENSKÉ REFLEXIE

Doktorandovi, ktorý v súlade so svojim individuálnym študijným plánom absolvoval časť štúdia na vysokej škole v rámci spoločného doktorandského študijného programu podľa dohody vysokých škôl o doktorandskom štúdiu, sa kredity získané na tejto inštitúcii započítajú v plnom rozsahu.

Prihlásiť sa na dizertačnú skúšku musí doktorand študujúci v dennej forme štúdia najneskôr do 18 mesiacov, a doktorand študujúci v externej forme štúdia najneskôr do 36 mesiacov od začatia štúdia. Výnimky v zdôvodnených prípadoch udeľuje rektor (dekan fakulty). Doktorand si podáva na predpísaných formulároch prihlášku na dizertačnú skúšku, a žiadosť na obhajobu dizertačnej práce.

Dizertačná skúška sa koná pred spoločnou skúškovou komisiou (ďalej len „komisia“). Priebeh dizertačnej skúšky a vyhlásenie jej výsledkov sú verejné. Rozhodovanie komisie o výsledkoch dizertačnej skúšky sa koná na neverejnom zasadnutí komisie.

Právo skúšať a byť členmi komisie majú iba vysokoškolskí učitelia pôsobiaci vo funkciách profesorov a docentov podľa § 75 ods. 1 zákona a ďalší odborníci schválení jednotlivými vedeckými radami vysokých škôl.

Návrh na členov komisie predkladá predseda SOK rektorom vysokých škôl (dekanom fakúlt) spolupracujúcich na uskutočňovaní spoločného doktorandského študijného programu podľa dohody vysokých škôl o doktorandskom štúdiu. Členov komisií pre dizertačné skúšky menujú z osôb oprávnených skúšať podľa odseku 10 a 11 tejto dohody rektori zmluvných vysokých škôl (dekani fakúlt). Do komisií sa spravidla zaraďujú aj významní odborníci v danom študijnom odbore z právnických osôb vykonávajúcich výskum a vývoj na Slovensku alebo v zahraničí a z praxe. Najmenej dvaja členovia komisie pre štátne skúšky sú vysokoškolskí učitelia pôsobiaci vo funkciách profesorov alebo docentov.

Komisia je najmenej päťčlenná. Aspoň jeden člen komisie musí byť zamestnanec, ktorý nie je v pracovnom pomere s príslušnou vysokou školou, ktorá uskutočňuje doktorandské štúdium, aspoň jeden člen komisie musí byť profesorom alebo docentom zaradeným na funkciu mimoriadneho profesora v príslušnom študijnom odbore štúdia alebo v príbuznom odbore. Členmi komisie sú aj školiteľ a oponent písomnej práce k dizertačnej skúške.

Komisia je uznášaniaschopná za prítomnosti jej predsedu a aspoň 2/3 jej ostatných členov, pričom prítomní musia byť oponent písomnej práce k dizertačnej skúške (v prípade, ak v závere svojho posudku uviedol, že posudzovaná práca nespĺňa kritériá kladené na písomnú prácu k dizertačnej skúške), člen komisie, ktorý nie je zamestnancom príslušnej

vysokej školy a školiteľ.

Výsledok dizertačnej skúšky hodnotí komisia komplexne vyjadrením „prospel“ alebo „neprospel“. O výsledku skúšky rozhodne komisia tajným hlasovaním. Rozhodnutie je platné, ak zaň hlasuje nadpolovičná väčšina prítomných členov komisie. V prípade rovnosti hlasov rozhodne o výsledku dizertačnej skúšky predseda komisie výrokom vysloveným ústne pred prítomnými členmi komisie. O priebehu skúšky sa vyhotovuje zápisnica, ktorej súčasťou je aj posudok oponenta písomnej práce doktoranda k tejto skúške. Zápisnicu podpisuje predseda a prítomní členovia komisie. O vykonaní dizertačnej skúšky vydá príslušná vysoká škola, ktorá uskutočňuje doktorandské štúdium písomné osvedčenie (vysvedčenie o vykonaní dizertačnej skúšky). Predseda komisie po vyhlásení kladného výsledku odovzdá doktorandovi dekrét o získaní akademického titulu „PhD.“ v príslušnom odbore k dátumu úspešnej obhajoby podpísaný predsedom komisie.

Ak doktorand na dizertačnej skúške neprospel, môže skúšku opakovať v novom termíne, najviac však jedenkrát. Nový termín skúšky určí komisia tak, aby sa uskutočnila najskôr po uplynutí 1 mesiaca, ale najneskôr do 3 mesiacov od termínu skúšky, na ktorej doktorand neprospel. Doktoranda, ktorý bol hodnotený výsledkom „neprospel“ aj na opakovanej dizertačnej skúške, vylúči rektor zo štúdia podľa § 66, ods. 1, písm. c) zákona.

Finančné zabezpečenie časti štúdia doktoranda (doktorandov) na inej vysokej škole v rámci spoločného doktorandského študijného programu v súlade s jeho študijným programom (s ich študijnými programami) bude riešené medzi zmluvnými vysokými školami na základe reciprocity alebo fakturáciou preukázateľných nákladov na zabezpečenie schválenej časti štúdia doktoranda (doktorandov).

5. ZÁVER

Vzdelávanie bezpečnostnej komunity v rámci spoločného doktorandského študijného programu troch vysokých škôl v študijnom odbore 8.4.4 Národná a medzinárodná bezpečnosť bude jedinečnou vzdelávacou aktivitou na národnej úrovni, ktorá zostane prístupná aj partnerom zo zahraničia. Vedenie doktorandov s využitím synergie ľudského a profesionálneho potenciálu expertov vysokých škôl je pritom predpokladom kvality všetkých procesov edukácie novej generácie v oblasti bezpečnosti, našich nasledovníkov.

LITERATÚRA

1. Sústava akreditovaných študijných odborov. Dostupné na internete: www.akredkom.sk

VOJENSKÉ REFLEXIE

VEDECKO-ODBORNÉ PERIODIKUM

Informácie pre autorov:

1. Príspevky musia byť spracované písmom „Times New Roman“, veľkosťou písma „12“, s riadkovaním „1,5“ v MS WORD.
2. Nadpis príspevku, nadpis abstraktu a nadpisy kapitol zvýraznite „tučným písmom „B“ bold.
3. Pod názvom príspevku uveďte meno, priezvisko a pracovisko autora.
4. Následne uveďte stručný abstrakt príspevku a kľúčové slová.
5. V záujme prehľadnosti čleňte príspevky do kapitol.
6. Odkazy uvádzajte pod čiarou na konci strany, resp. bibliografické odkazy (použité pramene) na konci príspevku pod hlavičkou „BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY“, „LITERATÚRA“, alebo „BIBLIOGRAPHY“.
7. Príspevky (korešpondenciu) posielajte na e-mailovú adresu redakcie/editorial board:
pavel.bucka@aos.sk, silvia.cibakova@aos.sk

VOJENSKÉ REFLEXIE

VOJENSKÉ REFLEXIE

Vedecko-odborné periodikum

Vydavateľ: Akadémia ozbrojených síl
generála Milana Rastislava Štefánika
v Liptovskom Mikuláši

Demänovská cesta č. 393

031 01 Liptovský Mikuláš

Počet strán: 126

Náklad: elektronický časopis uverejnený na internete:
www.aos.sk

Vydané: jún 2009, roč. IV, č. 1/2009

Jazyková korektúra: Soňa Jarošová

Foto obálka: Peter Dovina

Obálka: Miloš Očkay

ISSN 1336-9202

AKADÉMIA OZBROJENÝCH SÍL
GENERÁLA MILANA RASTISLAVA ŠTEFÁNIKA